

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs - parallele commissie 4

Een evaluatie van de kwaliteit van de professionele opleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Erasmushogeschool Brussel, Thomas More Kempen en Thomas More Kempen.

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - september 2014

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
KLEUTERONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 4**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2014/12.784/26

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de opleidingen professionele Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, Thomas More Kempen en Thomas More Mechelen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE (PARALLELE COMMISSIE 4)

Voor u ligt het visitatierapport van vier van de zestien professioneel gerichte bacheloropleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, namelijk van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, de Erasmus-hogeschool Brussel, Thomas More Mechelen en Thomas More Kempen. De organisatie en coördinatie van de werkzaamheden van de commissie vallen onder de bevoegdheid van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). De kernvragen waarover een uitspraak geformuleerd wordt, zijn: Wat beoogt de opleiding? Hoe realiseert ze dat? Worden de doelstellingen bereikt?

De bezochte opleidingen hanteerden als uitgangspunten het door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie gevalideerde domeinspecifiek leerresultatenkader (DLR) die aansluiten bij de functionele gehelen die in het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraar zijn vastgelegd en die vertaald werden in opleidings specifieke leerresultaten (OLR). Daardoor was het voor de commissie duidelijk welke uiteindelijke competenties beoogd worden. Alhoewel vertrekkend van dezelfde uitgangspunten, trof ze toch verschillende visies aan. Ze waardeerde een doordachte, kernachtige en door alle stakeholders gedragen visie.

Onze commissieleden constateerden dat het proces dat de opleidingen doorlopen om de beoogde doelstellingen te bereiken een grote variatie vertoont, afhankelijk van de specifieke context. Toch stelden zij vast dat er een degelijke samenhang is in een studeerbaar programma om het beoogde eindniveau te behalen binnen de voorziene 180 studiepunten. In elke opleiding denkt men grondig over de horizontale en verticale samenhang in het curriculum. De commissie trof ook een brede waaier aan van aangepaste werkvormen. Het personeelsteam van de bezochte opleidingen is erg dynamisch. De commissie was vooral onder de indruk van de hoge mate van betrokkenheid van de docenten bij de begeleiding van hun studenten en dit zowel bij de professionele ontwikkeling van de aspirant-Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs als bij hun persoonlijk groeiproces. Het bewaken van de werkdruk is hier een terecht aandachtspunt...

De kwaliteit van de toetsing van de verschillende opleidingsonderdelen en de beoogde competenties om het eindniveau te bereiken, was voor de commissie een belangrijk issue. Het toetsbeleid is bij de bezochte opleidingen

in volle ontwikkeling. Er wordt grondig nagedacht over validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van hun toetsinstrumenten, zowel formatieve als summatieve, en over de beoordeling van de stages. Over het algemeen stelde de commissie een grote tevredenheid vast over de kwaliteit en de inzetbaarheid van de afgestudeerden.

Opmerkelijk was de grondigheid van de zelfevaluaties en -reflecties van de opleidingen en de grote openheid tijdens de visitatiebezoeken. Diepgaande gesprekken tussen de leden van de opleiding en samenwerking om tot de uiteindelijke redactie van het zelfevaluatie-rapport te komen, leidden al tot onmiddellijke verbeteracties en -plannen. De leden van onze commissie ervoeren een groot vertrouwen bij het mogen inzien van de 'interne keuken', een positieve instelling en een wederzijds respect bij de gesprekspartners.

Het tot stand komen van dit rapport is te danken aan de medewerking van een groot aantal betrokkenen, waarvoor onze welgemeende dank! In de eerste plaats al de medewerkers die we ontmoet hebben tijdens het bezoek: de opleidingshoofden, de docenten, de studenten, de alumni en de mentoren uit het werkveld, de medewerkers van de talrijke ondersteunende interne en externe diensten. Verder al de medewerkers die bij de voorbereiding en bij de verwerking van het visitatierapport hun steentje bijdroegen. En niet te vergeten al de inzet voor de goede ontvangst van de commissieleden en de logistieke faciliteiten.

Als voorzitter mocht ik rekenen op de volle medewerking van de commissieleden in elk stadium van het visitatieproces. Dank voor de inbreng vanuit ieders deskundigheid en vanuit verschillende invalshoeken. De gemeenschappelijke betrachting om een kwaliteitsvol rapport af te leveren, leidde tot een vlotte samenwerking door het voeren van open dialogen en een houding van gelijkwaardigheid en respect.

Een bijzonder woord van dank aan de projectbegeleider van de VLUHR, Evelien Vandenhoute. Dankzij het opstellen van een concreet scenario in overleg met de opleidingen op voorhand, haar toezicht op het correcte nakomen van afspraken tijdens het visitatiebezoek, haar supermoeilijke taak van tijdbewaker en het vele verslag- en redactiewerk, kwam dit visitatierapport tot stand.

Moge dit rapport een aanzet zijn om de goede dingen te borgen en de kritische bemerkingen en adviezen tot verbetering in overweging te nemen. De opleidingen Bachelor in onderwijs: Kleuteronderwijs in Vlaanderen en uiteindelijk de kleuters van een kwaliteitsvolle kleuterschool zullen er wel bij varen.

Jacky Langers

voorzitter van parallelle commissie 4

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – commissie 4	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	21
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	45
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	53

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	59
Hoofdstuk II	Erasmushogeschool Brussel Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	81
Hoofdstuk III	Thomas More Kempen Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	103
Hoofdstuk IV	Thomas More Mechelen Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	125

BIJLAGEN

Bijlage I	Personalía van de leden van de visitatiecommissie	177
------------------	---	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Bezoekschema's

Per instelling

Hoofdstuk I

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Kleuteronderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

- Hoofdstuk II** Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Erasmushogeschool Brussel
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
 - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
 - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
 - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
 - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
 - Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

- Hoofdstuk III** Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Thomas More Kempen
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
 - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
 - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
 - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
 - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;

- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk IV

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Thomas More Mechelen

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – parallelle commissie 4

1 INLEIDING

De opleiding professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs wordt in Vlaanderen door 16 instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallelle commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Kleuteronderwijs – parallelle commissie 4 – verslag uit van haar bevindingen over de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs die zij in het najaar 2013, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallelle commissie 4 de volgende instellingen bezocht:

- van 3 t.e.m. 4 oktober 2013: Thomas More Mechelen
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs
- van 21 t.e.m. 22 oktober 2013: Erasmushogeschool Brussel
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs
- van 7 t.e.m. 8 november 2013: Thomas More Kempen

- Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs
- van 28 t.e.m. 29 november 2013: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Kleuteronderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Kleuteronderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 1 februari 2013, 28 februari 2013, 10 april 2013 en 23 april 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 10 juni 2013 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 1 oktober 2013.

De visitatiecommissie Kleuteronderwijs, parallelle commissie 4, heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
 - **Dhr. Jacky Langers**, gewezen pedagogisch adviseur basisonderwijs, Gemeenschapsonderwijs.
- Domeindeskundige leden
 - **Mevr. Lieve Machiels**, directeur, Limburgse school voor Pedagogische wetenschappen.
 - **Mevr. Gerda Calders**, coördinerend directeur, Scholengroep Brussel.
- Onderwijskundig lid
 - **Mevr. Els Alberts**, zelfstandig adviseur kwaliteitszorg.

- Student-lid
 - **Mevr. Gaya Van Dijck**, studente Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Leuven (*voor de bezoeken aan Thomas More Kempen, de Erasmushogeschool Brussel en de Artesis Plantijn Hogeschool*)
 - **Mevr. Lynn Dekeyser**, studente Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg (*voor het bezoek aan Thomas More Mechelen*)

Mevrouw Evelien Vandenhaute, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

Verder heeft de visitatiecommissie op expliciete vraag van de opleiding het bijzonder kwaliteitskenmerk van Thomas More Kempen 'Stageconcept Samen Opleiden' beoordeeld.

3.4 Werkwijze

3.4.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf

zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 9 september 2013. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie *bijlage 2*) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie-rapport.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteruggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteruggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de vier parallelle commissies. Tijdens de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgesproken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Kleuteronderwijs

1 INLEIDING

De commissies zijn er zich van bewust dat een visitatie aanleiding geeft tot veel werk en hoopt dat dit uiteindelijk een bijdrage levert aan de verdere verhoging van de kwaliteit, niet alleen van de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, maar evenzeer van het kleuteronderwijs zelf. Niet alleen visitaties houden opleidingen in beweging, ook fusies tussen hogescholen, nieuwe beleidsmaatregelen en maatschappelijke ontwikkelingen genereren heel wat dynamiek. De mate waarin opleidingen dergelijke veranderingen al dan niet als een opportuniteit kunnen aangrijpen, is verschillend en afhankelijk van tal van factoren. We gaan hier verder op in.

2 OPVOLGING VORIGE VISITATIES

We kunnen stellen dat bij elke opleiding kwaliteitszorg aanwezig is, evenals de wil om voorstellen tot verbetering te implementeren. Zo blijken aanbevelingen van vorige visitaties (goed) opgevolgd te worden en heeft elke opleiding op grond van de informatie uit resonansgroepen, participatieraden, opleidingsraden en studentenbevragingen aanzetten gegeven tot een (kritische) reflectie op het eigen handelen en de ontwikkeling van verbeterprojecten. In het bijzonder constateerden de commissies dat de relaties met (een aantal) stagescholen intenser worden, wat onder meer tot uiting komt in de bereidheid om suggesties uit het werkveld ernstig te nemen. In de meeste opleidingen worden ook aanzetten gegeven tot het uitwerken van een toetsbeleid met aandacht voor de kwaliteitsbewaking

van de betrouwbaarheid en validiteit van de (eind)evaluatie. De commissie vraagt hierbij bijzondere aandacht voor de kwaliteitsbewaking van de eindbeoordeling op kwalificatieniveau 6.

3 VISIE

Alle opleidingen hanteren het domeinspecifieke leerresultatenkader, de functionele gehelen en bijhorende basiscompetenties en de dublindescriptoren op niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur als referentiekader voor de einddoelstellingen van de opleiding. De meeste opleidingen weten deze referentiekaders te integreren in een leerresultatenkader met eigen accenten.

Alle opleidingen hebben ingezet op de ontwikkeling van hun visie. Naarmate deze visie coherenter en consistenter is en een groter draagvlak kent binnen de opleiding, is ze ook meer sturend voor het leerresultatenkader, voor de samenhang binnen het programma en voor de eindevaluatie.

Enkele opleidingen hebben een visie op de opleiding van leraren kleuteronderwijs die veel kernbegrippen bevat, maar die niet kernachtig geformuleerd is, zodat de essentie van die visie en de specificiteit niet duidelijk is. Dat maakt dat ze een probleem hebben met profilering, vooral naar externen. Een bondig geformuleerde visie helpt de samenhang van het programma en de synergie tussen de verschillende opleidingsonderdelen te versterken. Het is duidelijk dat het verder inzetten op de concretisering van een gedeelde en gedragen visie binnen een opleiding een belangrijk middel is om te komen tot een coherente opleidingspraktijk, een transparante en doelgerichte evaluatie van die praktijk en een vlotte samenwerking met de stagescholen. Het ontbreken van een heldere opleidingsvisie maakt opleidingen ook meer kwetsbaar voor externe ontwikkelingen (o.a. nieuwe beleidsontwikkelingen, fusies, ...). Ofwel geeft dit telkens aanleiding tot grootschalige vernieuwingen, waardoor deze opleidingen van de ene fundamentele curriculumherziening in de andere rollen, ofwel worden de nieuwe concepten bovenop de bestaande gestapeld, zonder echt geïntegreerd te worden en maakt dit de spraakverwarring binnen de opleiding en met externen (o.a. visitatie) alleen maar groter.

In de meeste opleidingen wordt aandacht besteed aan verschillende onderwijsvisies, de achterliggende theoretische gedachten en opvattingen en de daaruit voortkomende verschillen in didactische en pedagogische aanpak. Op grond daarvan kunnen de studenten beter een beargumenteerde keuze maken om een eigen visie te ontwikkelen.

4 ONDERZOEKSCOMPETENTIES EN BACHELORPROEF

In elke opleiding wordt er op ingezet dat de professionele bachelor met-
een aan de slag kan, wat beaamd wordt door de alumni en het werkveld.
Hoewel er belangrijke verschillen zijn tussen de opleidingen m.b.t. de
onderzoekscompetentie van de afgestudeerden, krijgt in elke opleiding
de reflectie op het eigen handelen veel aandacht. De commissies vinden
het positief dat de studenten hiervoor een systematiek aangereikt krijgen,
maar merken op dat het eigenlijke reflecteren vaak niet verder gaat dan
het reflecteren over het momentane gebeuren en op het eigen handelen
als leraar in de klas. Het leren en de ontwikkeling van kleuters staan veel
minder in de focus, net zoals andere functionele gehelen. Bovendien ge-
beurt er zelden een koppeling met theoretische referentiekaders of ont-
breken verbanden met inhouden uit andere opleidingsonderdelen. Op die
manier blijft het reflecteren vaak oppervlakkig.

De onderzoekscompetenties, zoals beschreven in de decretale basiscom-
petenties, gaan echter verder dan leren reflecteren. Het is voor de commis-
sies vaak onduidelijk wat er van een Bachelor in het onderwijs: Kleuteron-
derwijs wordt verwacht op het niveau van onderzoek. Elke opleiding lijkt
dit in te vullen vanuit haar eigen referentiekader. Vaak blijkt er verwarring
over het gebruik van de term 'onderzoek', die in ieder geval evidentie (da-
ta-onderzoek) vooronderstelt. Het verdient aanbeveling dat de opleidingen
reflecteren over de onderzoekende houding en de onderzoekscompeten-
ties die een student dient te verwerven en wat dat precies inhoudt. De
commissies vinden het belangrijk dat deze onderzoekscompetentie in de
drie opleidingsfases terug te vinden is. Het is de manier bij uitstek om de
banden tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraxis aan te
halen. Ook voor werkstudenten is dat een blijvend aandachtspunt. Een
bachelorproef in een andere opleiding leert de betrokkene weinig over
wetenschappelijk onderwijsonderzoek in relatie tot de onderwijspraktijk
in kleuterscholen. Deze bachelorproeven variëren overigens sterk tussen
opleidingen in omvang, gaande van een vrijblijvende optie, over 3 studie-
punten tot bachelorproeven XL voor 30 studiepunten. Ook de kwaliteit van
de opgeleverde bachelorproeven verschilt aanzienlijk tussen opleidingen
Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, gaande van (reflecties op
basis van) observaties bij de implementatie van ontwikkelde materialen
tot experimenteel onderzoek volgens de normen van de onderwijswet-
enschap. Hetzelfde vertaalt zich naar het bronnengebruik, van Google als
'database' en websites als primaire bron tot zorgvuldig geselecteerde
Engelstalige onderzoeksartikels. Een betere afstemming tussen opleidingen

is wenselijk. Het zou leiden tot een duidelijke begripsinvulling inzake onderzoekscompetenties. Toch zijn de commissies positief gestemd over de evolutie die op dit gebied sinds vorige visitaties gemaakt werd en wensen ze de opleidingen te stimuleren om gebruik te maken van het groeipotentieel dat er is.

5 DIVERSITEIT VAN DE INSTROOM

De diversiteit op basis van vooropleiding van de instroom is groot binnen de opleidingen kleuteronderwijs. Een overgrote groep van studenten komt uit het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs; een geringer aantal uit het algemeen secundair onderwijs en kunstsecundair onderwijs. In alle opleidingen wordt ingezet op die diversiteit door middel van onthaalmomenten voor kandidaat-studenten en diverse vormen van studiebegeleiding, om de kansen voor alle studenten te verhogen. Voorbeelden zijn: goede voorlichting (zoals meeleeftdagen), onthaalmomenten bij de start, proeven mondelinge taalvaardigheid en oriëntatieproeven generieke kennis en vaardigheden, advies voor remediëring, heroriëntering of een wijziging van het inschrijvingscontract, de eerste trajectschijf spreiden over twee jaar, individuele trajecten voor zij-instromers en rekening houden met EVK en EVC. Uit de visitaties bleek echter dat de gewenste resultaten (nog) niet bereikt worden. Opleidingen hebben ook weinig zicht op de effectiviteit van al die inspanningen. De vraag dient gesteld te worden of meer gerichte aanpakken zoals vak- en/of taalgerichte remediëringstrajecten, eventueel in combinatie met studieduurverlenging kunnen helpen om gemotiveerde kandidaat-leraren alle kansen te bieden uit te groeien tot kwaliteitsvolle kleuterleraren. De vraag is ook of verregaande remediëringstrajecten nog wel een opdracht zijn voor de lerarenopleidingen/hoger onderwijs en zo ja, of dit met de bestaande middelen en de aanwezige competenties kan gerealiseerd worden? Het roept ook de vraag op naar de onvoorwaardelijke toegang tot het hoger onderwijs, i.c. de lerarenopleiding, een vraag die deze visitatie overstijgt, maar die beleidsmatig dringend een antwoord vereist.

6 MATERIËLE VOORZIENINGEN EN KLEUTERMATERIALEN

In alle opleidingen voldoet de materiële infrastructuur om kwaliteitsvolle opleidingen kleuteronderwijs te realiseren. Er worden ook talrijke schikkingen getroffen opdat studenten kennis kunnen maken met didactisch materiaal voor de kleuterschool. Indien kleuters naar de hogeschool komen, bv. in het kader van demonstratielessen, lijkt het evident dat er één of meer lokalen als 'kleuterklas' of 'kleuteratelier' ingericht zijn. Aspirant-

Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs worden best ondergedompeld in deze sfeer. Voor bewegingsopvoeding gebeurt dit meestal goed, en in de meeste mediatheken hebben de commissies ook een (hoek met een) duidelijke kleutergerichte sfeer aangetroffen. Ook indien micro-teaching oefeningen en vaardigheidstraining ingericht worden, is het belangrijk voldoende authentieke leermaterialen voor kleuters voorhanden te hebben binnen de lerarenopleiding. Dit kan bijdragen tot een sfeer die past bij de opleiding en waarin studenten creatief aan de slag kunnen. De commissies laten het aan het oordeel en de creativiteit van de opleiding over hoe polyvalent zo'n lokaal zou moeten zijn, maar het is belangrijk dat de opleiding nadenkt over het inrichten van lokalen, een belangrijke vaardigheid immers voor de toekomstige Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs. Het is een van de vele manieren waarop de aanwezigheid van de opleiding kleuteronderwijs binnen de hogeschool kan getoond worden.

7 TAALVAARDIGHEID

Opleidingen zetten sterk in op de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de studenten, onder meer omwille van de diversiteit van de instroom en het belang van taal in interacties met kleuters. In alle opleidingen wordt in begeleiding voorzien voor studenten die tekorten vertonen voor mondelinge en/of schriftelijke taalvaardigheid, zij het door de opleiding zelf of via externe remediëringshulp. Taal komt ook geïntegreerd aan bod in verschillende opleidingsonderdelen en maakt deel uit van de beoordeling ervan.

Er wordt ook ingezet op taalvaardigheidsontwikkeling van de kleuters, vooral in scholen die opereren in een grootstedelijke context. Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs hebben een degelijke theoretische en didactische voorbereiding nodig om alle activiteiten in de kleuterklas talig te maken, bv. het talig maken en het verrijken van hoeken. De link tussen theoretische kaders van taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de didactische praktijk mag dan ook duidelijk(er) worden gemaakt.

8 INZET VAN HET PERSONEEL EN WERKDruk

De commissies stelden vast dat alle opleidingen kampen met een hoge werkdruk. Ze erkennen dat hogescholen in de voorbije tien jaar meer nadruk hebben gelegd op onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Daartegenover stond geen extra personeel.

De inzet van personeelsleden is qua begeleiding voorbeeldig. Studenten in alle opleidingen benoemden dit als één van de sterke punten van de oplei-

ding. De lage drempel tussen hen en de docenten wordt geapprecieerd. Lerarenopleiders zijn aanspreekbaar voor studenten, zowel voor een persoonlijk gesprek als per mail. Zij maken m.a.w. tijd om deze begeleiding op maat te bieden. Daarenboven kennen ook online en alternatieve vormen van opleiding en begeleiding een exponentiële groei in vergelijking met voorgaande visitaties, bv. trajecten voor afstandsonderwijs, blended learning, trajecten op maat van individuen. Dit zijn taken die in de kern van de onderwijsopdracht van de opleiding zitten. Daarnaast zijn ook onderzoek en maatschappelijke dienstverlening tot die kerntaken gaan behoren, hetgeen eveneens tijd en energie vergt van diezelfde lerarenopleiders. Tevens zijn er opleidings- en hogeschoolgebonden initiatieven en maatschappelijke tendenzen die een verhoogde inzet van betrokkenen vergen, zoals interne en externe processen van kwaliteitsmonitoring en -verbetering, de invoering van instellingsreviews, een toenemende juridisering van (evaluaties binnen) onderwijs ... De commissies waarderen deze evoluties, maar waarschuwen ervoor dat de werkdruk te hoog dreigt te worden, wat aanleiding kan geven tot steeds meer deeltijds werken en ongewenste uitstroom van lerarenopleiders.

Alle opleidingen voorzien in een professionaliseringsbeleid. Naast bijscholingen op initiatief van individuele lerarenopleiders wordt er vaker voorzien in teamgerichte bijscholingen, waarbij enerzijds meer collega's samen gaan om dit uit te dragen naar het hele team en anderzijds bijscholingen op maat van het team van de lerarenopleiding worden georganiseerd. De commissies vinden dit een gunstige evolutie en zien deze laatste graag verder toenemen in functie van de visie en beleidsprioriteiten van opleidingen en in functie van de kwaliteitszorg binnen hogescholen. De commissies waarderen een professionaliseringsbeleid dat aandacht heeft voor een vergroting van de pedagogisch-(vak)didactische expertise van de docenten in de praktijk van de kleuterklas. Verder appreciëren de commissies de mogelijkheden die gecreëerd worden om nieuwe medewerkers geleidelijk te laten ingroeien, bv. door een systeem van peter-/meterschap, gedeeltelijke vrijstellingen voor jonge collega's om 'inlooptijd' toe te laten (zoals collega's die samen stagebezoeken doen, co-teaching met meer ervaren collega's), enz. Zij zijn ervan overtuigd dat deze vormen van partnerschap geen eenrichtingsverkeer zijn. Beide partijen krijgen immers impulsen om het eigen functioneren te expliciteren en te legitimeren, hetgeen ook in het principe van congruent opleiden centraal staat.

Professionalisering komt echter onder druk te staan door een te hoge werkdruk. Het is dus belangrijk de werkdruk beheersbaar te houden. In het bijzonder in kleinere opleidingen vormt dit een belangrijk aandachtspunt.

9 CONTACTEN MET HET WERKVELD EN STAGE

De praktijkcomponent kreeg in het decreet op de lerarenopleiding een prominente plaats. Dit impliceert dat kwaliteitsvolle stageplekken van cruciaal belang zijn, niet alleen voor het leren van elke individuele student maar ook voor de opleiding als geheel. Opleidingen zoeken dan ook terecht naar methodes en middelen om de relatie met het werkveld uit te breiden en te versterken. Hiervoor worden diverse acties ondernomen, zoals opleiding van mentoren, resonansgroepen, aanwerving van praktijklectoren met ervaring in de kleuterschool, bijdrage bij de pedagogische studiedagen van de scholen, explicitering van stages en stagebeoordeling. Hierdoor ontstaat een potentiële win-win situatie: de studenten zijn goed voorbereid op de stages die ze zullen lopen, mentoren krijgen een volwaardige rol als lerarenopleiders, scholen leveren een bijdrage tot de kwalitatieve werking van de opleiding. Een gedeelde verantwoordelijkheid leidt niet enkel tot een grotere betrokkenheid van het werkveld, maar verhoogt ook de kwaliteit van de toetsing en de validiteit van de beoordeling. Uit de visitaties kwam echter naar voren dat niet elke opleiding erin slaagt deze samenwerking tot een 'win-win' situatie voor beide partijen te maken, waarbij niet enkel de opleiding wint, maar ook de stageschool versterkt wordt.

De commissies zien hiervoor een reeks factoren. Zo blijven sommige opleidingen zich nog te veel als 'gast' zien in de stageschool, waarbij ze zich inschikkelijk opstellen t.a.v. de voorwaarden die de stageschool oplegt. In die gevallen blijft de opleiding vaak veeleer praktijkvolgend i.p.v. praktijk-innoverend. Het impliceert ook dat de opleiding geen vat heeft op de mate waarin alle functionele gehelen en basiscompetenties effectief tijdens de stage aan bod kunnen komen. Als stagescholen stagiairs zelfs niet toelaten in de leraarskamer, stagiairs niet mogen deelnemen aan personeelsvergaderingen of oudercontacten, is de vraag hoe studenten in de reële praktijk aan de slag kunnen met functionele gehelen zoals de leraar als lid van het schoolteam of als partner van externen. In de praktijk leidt dit er vaak toe dat het leerproces dat studenten kunnen doorlopen binnen deze functionele gehelen, afhankelijk is van de goodwill van de stageschool. Daartegenover staan voorbeelden van goede praktijk, waarbij stagiaires gedurende een langere tijd stage lopen en effectief volwaardig kunnen deelnemen aan alle activiteiten en vergaderingen zoals elk ander personeelslid van de school en hierin begeleid worden.

De commissies stelden vast dat zich op dit terrein verschillen aftekenen tussen de opleidingen. Sommige opleidingen behandelen van meet af aan

alle functionele gehelen (FG) als evenwaardig en stellen dat de student voor elk FG een leerweg moet afleggen en een zeker beheersingsniveau moet realiseren. Andere opleidingen brengen een hiërarchie aan tussen de FG, waarbij vaak aan de eerste 3 tot 5 FG een groter belang gehecht wordt dan aan de laatste 5.

De commissies zijn van mening dat hier nog een taak weggelegd is voor de overheid: alle functionele gehelen zijn volgens de commissies evenwaardig en moeten dan ook in elke lerarenopleiding de nodige aandacht en oefenkansen krijgen. Dit impliceert dat ook de stagescholen hiertoe de nodige oefengelegenheid moeten creëren. Hoewel aanvangsbegeleiding zeker noodzakelijk blijft na de initiële opleiding, kan het niet zijn dat een deel van de initiële opleiding naar de aanvangsbegeleiding zou doorgeschoven worden. Uit gesprekken met studenten en alumni blijkt vooral het werken en communiceren met ouders een heikel punt. Er is immers een spanningsveld tussen enerzijds de noodzaak aan ervaring opdoen tijdens de stages en anderzijds de vertrouwelijkheid in de relatie ouder - student Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs. Toch is het belangrijk dat studenten leren formeel en informeel met ouders te communiceren over het leren en ontwikkelen in de kleuterklas. Interesses, zorgen en behoeftes van kinderen en hun ouders kunnen inspireren tot (aanpassing van) het didactisch handelen.

10 AANVANGSBEGELEIDING EN MENTOREN

De commissies hebben vastgesteld dat er veel eisen gesteld worden aan de opleidingen kleuteronderwijs. Waar minder aandacht naar gaat, is aanvangsbegeleiding van de net afstuderende Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs, terwijl de wetgever uitgaat van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen opleiding en school. Hoge uitstroomcijfers van startende leraren suggereren dat zij vaak nood hebben aan verdere begeleiding. Opleidingen werken aan een intense relatie met het werkveld. Dit gebeurt uiteraard in het kader van de opvolging van de stages van de studenten, maar komt in nog intensere mate aan bod in scholen die hun mentoren sturen naar de mentoropleidingen van de opleiding. Sommige opleidingen leggen een intens netwerk aan met een aantal (partner) scholen. Het zou interessant zijn dat scholen ook op de lerarenopleiding kunnen steunen in het kader van de aanvangsbegeleiding die ze willen realiseren. Hieruit ontstaat een meerwaarde voor de school: mentoren die intens samenwerken met de opleiding zullen immers ook deze expertise kunnen inzetten bij de aanvangsbegeleiding van nieuwe personeelsleden. De commissies adviseren in dit verband de overheid om het systeem van

intensieve trajecten van mentorenopleiding en de mentorvergoeding opnieuw in overweging te nemen.

11 DOORGAANDE LIJN

Het leerproces van een kind start en stopt niet bij de kleuterklassen. Opleidingen hechten terecht steeds meer belang aan de doorgaande lijn van kinderopvang, naar kleuteronderwijs, naar lager onderwijs, wat tot uiting komt in diverse initiatieven, zoals:

- samenwerking tussen de diverse lerarenopleidingen, in het bijzonder tussen de kleuter- en de lagere school. Er zijn bv. gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en/of ervaringsuitwisseling tussen beide groepen van studenten en/of docenten. Het belang van de eigen identiteit per onderwijsniveau wordt daarbij niet uit het oog verloren. Integendeel, beide opleidingen versterken elkaar door deze samenwerking en uitwisseling;
- stages worden ook ingericht zowel in de kleuterafdeling als in de eerste graad van de lagere school. Ook de peuterklassen krijgen specifieke aandacht;
- contacten met de kinderopvang vanuit een groeiende gevoeligheid voor het belang van een goede opvang van de 2,5-jarige peuters in de kleuterschool en de oprichting van de nieuwe bacheloropleidingen als ‘Pedagogie van het Jonge Kind’ in samenwerking met de opleiding kleuteronderwijs en/of lager onderwijs.

De commissies stelden vast dat dit vandaag beperkt blijft tot initiatieven op het niveau van afzonderlijke opleidingen. Zij willen deze initiatieven aanmoedigen en hopen op een meer structurele verankering van dit proces. De commissies zien hierin tal van voordelen. Naast het belang van een goede doorlopende pedagogische-didactische lijn voor leerlingen zien de commissies ook mogelijkheden op het vlak van beheersing van de taaklast, het delen van expertise (o.a. bij het ontwikkelen van het afstandsleren, ...), het vergroten van de transparantie en betrouwbaarheid bij de evaluatie van studenten doordat meer docenten vanuit een verschillende invalshoek bij de evaluatie betrokken kunnen worden, het verdiepen van de professionalisering van docenten en een versterking van de interne kwaliteitszorg.

12 PLURALISME BINNEN DE OPLEIDINGEN

Opleidingen besteden ook steeds meer aandacht aan het pluralistisch karakter van de samenleving. Niet alleen komen tijdens de opleiding diverse overtuigingen aan bod, maar er wordt ook gezorgd voor een dialoog. In principe bieden de opleidingen voldoende materiaal aan opdat afgestudeerden

in alle scholen van alle netten zouden kunnen functioneren, hetgeen de brede inzetbaarheid van de alumni beter garandeert. Daartoe wordt binnen verschillende opleidingen ook actief werk gemaakt van het bestuderen van de diverse leerplannen, waarbij gelijkenissen minstens even belangrijk zijn als verschillen. De commissies raden de opleidingen aan om alle leerplannen vlot, eventueel digitaal, ter beschikking te stellen. De digitale mogelijkheden zoals bv. doelenzoekers, die gecreëerd werden om gemakkelijker de weg te vinden in de talrijke leerplandoelen zijn een meerwaarde als ze verantwoord gebruikt worden. Ze hebben bv. hun nut bij snel en gericht opzoeken en dragen op die manier bij tot het beperken van de planlast.

Verschillende opleidingen laten ook toe dat studenten in andere netten stage lopen of moedigen het expliciet aan. De commissies appreciëren deze openheid.

13 INTERNATIONALISERING

In vergelijking met vorige visitatie is internationalisering een aspect dat overall aandacht krijgt en waarin enerzijds een grote ontwikkeling werd vastgesteld, anderzijds zijn de verschillen tussen de opleidingen op dit vlak nog steeds bijzonder groot.

Het valt op dat er tussen de opleidingen sterk uiteenlopende visies gehanteerd worden, dat er zelden sprake is van welke competenties men via internationalisering wil nastreven en welke meerwaarde die hebben in het licht van de basiscompetenties van de leraar kleuteronderwijs.

In sommige opleidingen wordt internationalisering veeleer aangestuurd door de hogeschool en blijft het beperkt tot een mogelijk aanbod voor studentenmobiliteit, in andere opleidingen is er een sterke ondersteuning door de hogeschool maar voert de opleiding zelf een beleid dat erop gericht is elke student een internationaliseringservaring te laten opdoen. Daartoe ontwikkelt ze een ruim aanbod van korte of langere internationaliseringservaringen, zelfs voor werkstudenten, gekoppeld aan een bepaald aantal studiepunten. In dergelijke opleidingen zijn internationaliseringscompetenties ook duidelijk opgenomen in de opleidingsvisie.

Deze (nog beperkte) voorbeelden van goede praktijk tonen de commissies alvast dat de lat beslist hoger kan gelegd wat dit aspect in de opleiding betreft. De commissies willen de opleidingen dan ook aanmoedigen hierin verder te investeren en te ontwikkelen.

14 SAMENVATTEND

De commissies hebben vastgesteld dat alle opleidingen er in slagen om Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs te vormen die startbekwaam zijn. In het kader van een opleiding tot professionele bachelor leggen ze een accent op de stages. Hierbij valt op dat deze in regel goed begeleid worden, en dat de beweging om deze op adequate wijze te toetsen (dit is op niveau 6 van de VKS) is ingezet, met zorgvuldig opgestelde en met het werkveld doorgesproken evaluatiecriteria. Daarnaast wint de bachelorproef aan belang, zeker in het kader van de realisatie van functioneel geheel 'de leraar als onderzoeker, innovator'. Eenduidigheid over de invulling van de daaraan gekoppelde competenties op kwalificatieniveau 6 vergt nog verdere operationalisering en overleg.

De instroom van de opleiding is zeer divers geworden: alle opleidingen hebben stappen gezet om met deze instroom zo optimaal mogelijk om te gaan. Dit komt ook tot uiting in talrijke begeleidings- en remediëringsactiviteiten en in de lage drempel tussen docenten en studenten, wat dan weer aanleiding geeft tot een verhoging van de werkdruk, waar verder aandacht aan besteed moet worden. Wat het bewaken van de instroom betreft, vindt de commissie dat hier ook een taak is weggelegd voor de overheid.

Het valt te verwachten dat ook de diversiteit en het maatschappelijk belang van onderwijs verder zal toenemen. Hiertoe is het noodzakelijk dat leraren naar oplossingen kunnen zoeken voor de problemen waarvoor ze gesteld worden. Daarom is het belangrijk dat opleidingen verder inzetten op de onderzoekscompetenties en op het kunnen gebruiken van de resultaten van relevante wetenschappelijke onderzoeken in de praktijk.

HOOFDSTUK III

De opleiding(en) Onderwijs: Kleuteronderwijs in vergelijkend perspectief – parallelle commissie 4

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professioneel gerichte opleidingen Onderwijs: Kleuteronderwijs in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

Alle in dit vergelijkend deel betrokken opleidingen worden aangeboden door vier Vlaamse hogescholen: Thomas More Mechelen (verder TMM genoemd), de Erasmushogeschool Brussel (verder EhB genoemd), Thomas More Kempen (verder TMK genoemd) en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (verder AP genoemd). Thomas More Mechelen, Thomas More Kempen en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen bieden de opleiding Kleuteronderwijs enkel aan in een regulier traject. De Erasmushogeschool Brussel biedt de opleiding ook aan in een traject voor werkstudenten. Alle

verwijzingen naar deze opleidingen in het vergelijkend deel hebben steeds betrekking op het regulier traject en het werkstudententraject, tenzij anders vermeld. Het programma van de werkstudenten EhB komt, op een paar wijzigingen na, grotendeels overeen met dat van het reguliere traject. Het wordt voor de werkstudenten wel via blended learning aangeboden met een beperkt aantal contactmomenten. De verschillen zijn veeleer organisatorisch en niet zozeer inhoudelijk. Bovendien heeft de commissie – in vergelijking met het reguliere traject – weinig tot geen vernoemenswaardige verschillen in kwaliteitskenmerken vastgesteld in het werkstudententraject waardoor dit niet heeft geleid tot een afwijkende score voor de drie generieke kwaliteitswaarborgen in relatie tot het reguliere traject.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professionele bacheloropleidingen Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen, de Erasmushogeschool Brussel en Thomas More Kempen als goed, en het beoogde eindniveau van de bacheloropleiding Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool als voldoende.

Alle opleidingen Kleuteronderwijs in Vlaanderen hebben gezamenlijk een domeinspecifiek leerresultatenkader (DLR) uitgeschreven, dat werd voorgelegd aan (internationale) experts en in juni 2013 gevalideerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie organisatie (NVAO). De Vlaamse opleidingen hebben ervoor gekozen om tien domeinspecifieke leerresultaten te definiëren, die vrijwel in een één op één relatie kunnen worden gezien met de functionele gehelen die in het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraar (5 oktober 2007) zijn vastgelegd. Twee bezochte opleidingen vertrokken met hun competentiekader vanuit de functionele gehelen, namelijk TMM en TMK. Daaronder zijn subcompetenties vastgelegd. TMM gaf aan te willen evolueren naar een 'gekantelde' opleiding waarbij de opleidingsspecifieke leerresultaten van de tien functionele gehelen herleid zullen worden tot zeven competenties. De EhB heeft als competentieprofiel het DLR overgenomen, met toevoeging van enkele attitudes en twee extra leerresultaten 'Grootstedelijke context' en 'Cultuureducatie', waardoor de eigenheid van de opleiding binnen de Brusselse context onderstreept wordt. De opleiding aan AP heeft de tien functionele gehelen herleid tot zes eindkwalificaties om haar focus en profileringspunten duidelijker te maken.

De commissie weet een doordachte, kernachtige en gedragen visie te waarderen. Bij opleidingen waar alle stakeholders doordrongen zijn van een dergelijke duidelijke visie, en waarvan elementen ook in het competentieprofiel terug te vinden zijn, zoals de opleidingen aan de EhB en TMM, heeft dit onder meer tot de score 'goed' geleid op deze generieke kwaliteitswaarborg. De opleiding aan TMK kan haar visie nog wat explicieter in haar competentiekader opnemen. Toch heeft de opleiding aan TMK de score 'goed' gekregen voornamelijk aangezien zij voor haar stagegroeilijn doorheen de zes semesters van de opleiding werkt met kerntakenboekjes, waarin het verwachte competentieniveau duidelijk is neergezet, en ook voor alle betrokkenen richtinggevend is. Deze kerntakenboekjes vond de commissie een meerwaarde. De opleidingen aan EhB en AP, hadden een vrij breedvoerig opgestelde visie waardoor het voor de commissie en andere betrokkenen moeilijk werd om hét uitgangspunt van deze opleidingen te herkennen. Bij deze opleidingen vraagt de commissie dan ook om te komen tot de essentie van waar de opleiding echt voor staat.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de bacheloropleiding Kleuteronderwijs bij Thomas More Mechelen, de Erasmushogeschool Brussel en Thomas More Kempen als goed. Zij beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding Kleuteronderwijs bij de Artesis Plantijn Hogeschool als voldoende.

De scores 'goed' of 'voldoende' zijn grondig gewogen door de commissie, en komen voort uit een afweging van verschillende elementen. Indien de commissie toch één doorslaggevend element moet vermelden waardoor zij meent dat een opleiding de score 'goed' verdient voor deze generieke kwaliteitswaarborg, dan sprongen volgende zaken in het oog. Bij TMM waardeerde de commissie de ervaringsgerichte visie die overal in het programma tot uiting komt, zeker in de stages. Bij TMK was de commissie positief over het stageconcept 'Samen opleiden', en bij EhB waardeerde de commissie het programma dat doorspekt is met elementen van cultuureducatie en waarin enkele innoverende werkvormen tot uiting kwamen. Ook bij AP vond de commissie een heel aantal sterke punten, maar ook werkpunten. Zo hebben bijvoorbeeld enkele opmerkingen over studenteninspraak en de terugkoppeling van resultaten van bevestigingen, en vooral over de stagebegeleiding de commissie ertoe aangezet om de score 'voldoende' toe te kennen voor deze hogeschool aan generieke kwaliteitswaarborg 2.

Bij alle vier de bezochte opleidingen laat het over het algemeen studeerbare programma toe om het beoogde eindniveau binnen de voorziene 180 studiepunten daadwerkelijk te behalen. De commissie spreekt in het vergelijkend deel van drie opleidingsjaren. De terminologie die de afzonderlijke opleidingen hebben gehanteerd (opleidingsfases, deeltrajecten, trajectschijven, ...), heeft de commissie in de afzonderlijke deelrapporten echter overgenomen. De commissie zag bij alle de opleidingen een degelijke samenhang in het programma en een gedegen opbouw in niveau gedurende de drie opleidingsjaren en in de stagelijijn. De opleidingen werken in hun programma ofwel met modules, leerlijnen, leeromgevingen of invalshoeken waarbinnen steeds een aantal opleidingsonderdelen gegroepeerd zitten. Er is volgens de commissie in ieder geval bij elke opleiding grondig nagedacht over de horizontale en verticale samenhang in het curriculum.

Alle opleidingen besteden aandacht aan taalvaardigheid, en dit zowel op het niveau van de student als op het niveau van de kleuters. Wat betreft het verhogen van taalvaardigheid bij 'alle' kleuters, niet enkel bij anderstaligen, kunnen alle opleidingen nog een tandje bijsteken. Zo zouden de opleidingen er bijvoorbeeld op moeten letten om de theoretische kaders van het taalvaardigheidsonderwijs nog explicieter aan bod te laten komen in het onderwijs. Ook aan het doelgericht werken van de studenten en hen kennis laten maken met de visie en uitgangspunten van de leerplannen van alle netten, kunnen alle opleidingen nog gericht verder werken. Alle bezochte opleidingen besteden eveneens aandacht aan het zorgbreed werken. De commissie is wel van mening dat het leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool nog explicieter aan bod mag komen in het theoretische aanbod en in de stages en dat nog meer oefenkansen in het communiceren met ouders over kleuters met specifieke zorgvragen kunnen worden gecreëerd.

Alle opleidingen maken gebruik van een variatie aan werkvormen. Bij elke opleiding sprongen wel een aantal werkvormen in het oog. Zo uit de ervaringsgerichte visie van TMM zich ook in de gebruikte didactiek en werkvormen die de docenten toepassen. Uit het werken met een Persoonlijk Ontwikkelingsplan (POP) van deze opleiding blijkt de cultuur van zelfreflectie en permanente bijsturing in de opleiding, die de studenten ook aanzet tot reflectie. Bij de opleiding aan de EhB waardeerde de commissie de projecten. Zo bestempelde de commissie het Vertellen in de grootstad (vertelsessies voor kleuters), Filosoferen in de grootstad (filmreportage maken over een wijk in Brussel en leren filosoferen met kinderen) en vooral Matinee (een kunstzinnig en muzisch spektakel voor kleuters uitwerken) als verrassend en innoverend. Bij de opleiding aan TMK was de commissie positief over de

werkvormen met betrekking tot muzische vorming en expressie in het programma. Bij de AP Hogeschool vermeldt de commissie de werkvormen peer tutoring, cultuurgerichte taken, portfolio en het 'hoekenwerk' als verrijkend.

De docenten van de opleidingen zijn sterk betrokken bij de begeleiding van hun studenten, en verdienen een pluim voor hun bereikbaarheid en het laagdrempelige contact tussen hen en de student. Studenten weten waar zij terecht kunnen bij begeleidingsvragen, worden ten gepaste tijde doorverwezen naar de studiebegeleidingsdienst van de hogeschool en kunnen bij flexibele of geïndividualiseerde trajecten ook gebruik maken van trajectbegeleidingsmogelijkheden. De AP Hogeschool onderneemt talrijke initiatieven en maatregelen om de studenten goede aanvangsbegeleiding en informatie voor de poort mee te geven. Ook wil zij starten met aangepaste trajecten voor zij-instromers. Dit vindt de commissie alvast positief. Aangezien de hogeschool toch worstelt met een lager dan gemiddeld doorstroomrendement wegens de hoge instroom van studenten uit het TSO en BSO, blijft waakzaamheid geboden.

De studenten in de opleidingen Kleuteronderwijs lopen tijdens hun opleiding een voldoende groot aantal weken stage, meestal bij een diverse waaier aan scholen en leeftijden van kleuters. Het proeven van het eerste leerjaar in een stage en in een opleidingsonderdeel bij AP en de samenwerking met de opleiding Lager onderwijs bij EhB is positief bevonden door de commissie. In de EhB en AP zijn de laatste stages in het traject van de student ook meteen een soort van gedeeltelijke 'eindwerkstage'. Het is positief dat in alle hogescholen een stagegroeilijn zichtbaar wordt. Studenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheden en worden geacht in hun laatste stage alle competenties op het hoogste niveau te verwerven. Deze laatste stage wordt dan meestal ook genoemd door de alumni als de beste voorbereiding op de instap in het werkveld. De stagebegeleiding is over het algemeen in orde. Elke hogeschool voorziet een aantal stagebezoeken, feedback door stagebegeleiders en mentoren, en dergelijke meer. Bij de opleidingen aan TMM en AP bleek verwarring bij de studenten over het aantal stagebezoeken dat elke student krijgt. De commissie begrijpt dat het aantal stageboeken optrekken voor elke student geen sinecure is in het kader van de werkdruk van docenten, maar transparante communicatie met de studenten over hoeveel stagebezoeken zij krijgen en hoe het kan dat één student soms meer of minder stagebezoeken krijgt, is – om misverstanden te vermijden – aangewezen.

De commissie was onder de indruk van het stageconcept 'Samen op-leiden' van TMK, waarvoor zij dan ook het aangevraagde Bijzonder Kwaliteitskenmerk heeft toegekend. Vooral de batterij aan instrumenten

die de opleiding daarvoor heeft ontworpen en gebruikt, de transparantie van de verwachtingen van elke stage bij alle stakeholders, het driehoeksgesprek tussen student, docent en mentor bij de beoordeling, de omslag van verschillende vakdocenten naar 'opleidings-' of 'ankerdocenten' en de daarbij horende begeleiding die zij aan studenten bieden, maken dat dit een krachtig stageconcept is geworden.

De commissie was tevreden over de materiële voorzieningen bij de opleidingen. Elke opleiding is erin geslaagd om zich enkele lokalen 'eigen' te maken en er een creatieve uitstraling aan te geven. Het zou mooi zijn mocht de opleiding aan TMM nog verder kunnen investeren in de uitwerking van praktijklokalen voor haar kleuteronderwijs. Bij EhB en AP trof de commissie enigszins verouderde gebouwen aan op de campus, maar zij vernam dat beide opleidingen in de nabije toekomst zullen verhuizen naar een nieuwbouw. De commissie was onder de indruk van het mooi vormgegeven ABC-bollokaal bij EhB, dat uit de samenwerking met de organisatie Art Basics for Children is ontstaan en waar vooral gewerkt wordt met hout en warme materialen.

Elke opleiding heeft aandacht voor internationalisering in haar programma. Naast de mogelijkheid tot het lopen van buitenlandse stages, wat meteen ook de hoofdmoot van de keuzemogelijkheden in het programma uitmaakt bij alle opleidingen, zijn er overal ook nog andere initiatieven waardoor ook de thuisblijvers verzekerd zijn van enige internationale ervaring. Bij TMM wordt een buitenlandse stage-ervaring gekoppeld aan een bachelorproef 'verdieping internationale en interculturele competenties' of een onderzoekstraject en bereiden vertrekkende studenten zich voor via een gemeenschappelijk traject van vier modules uit de e-tool Intercultureel. Bij TMK is het keuzeonderdeel 'International Teacher' een meerwaarde. Bij EhB waardeerde de commissie onder andere de gerichte docentenmobiliteit. Bij AP Hogeschool vielen de inbedding van ontwikkelingssamenwerking in de opleiding, en de deelname aan inleefprojecten bij buitenlandse instellingen en aan Intensive Programmes op. Enkele opleidingen worden gevraagd om de leerwinst van hun internationale activiteiten te inventariseren en te analyseren en deze om te buigen naar leerwinst voor de opleiding en alle studenten, ook diegene die thuis blijven.

Opvallend is dat de commissie bij alle opleidingen een sterk gemotiveerd, goed opgeleid, deskundig en dynamisch personeelsteam heeft ontmoet. Zij hebben de nodige mogelijkheden ter beschikking om op individuele basis of met het hele docententeam allerhande professionaliseringactiviteiten

uit te voeren. Het verwondert de commissie niet dat bij elke opleiding de werkdruk van de docenten een aandachtspunt is en blijft.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleidingen Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen en Thomas More Kempen als goed, en het gerealiseerd eindniveau voor de opleidingen Kleuteronderwijs aan de Erasmushogeschool Brussel en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen als voldoende.

De commissie heeft bij alle opleidingen in grote mate belang gehecht aan de toetsing van de verschillende opleidingsonderdelen en de beoogde competenties, aangezien daardoor ook het gerealiseerde eindniveau van de afgestudeerden geborgd wordt. Vooral het al dan niet of in mindere mate aanwezig zijn van een duidelijk uitgewerkt en geïmplementeerd toetsbeleid in de opleidingen, waren aanleiding om bovenstaande scores te verantwoorden, samen met de toetsing van stage en bachelorproef. Bij alle bezochte opleidingen trof de commissie een toetsbeleid aan dat volop in ontwikkeling is; de éne opleiding staat daarin al wat verder dan de andere.

De opleidingen denken na over validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van hun toetsing. Instrumenten zoals toetsmatrices (TMM, AP) of toets- en projectmatrijzen (EhB) die de toetsing en de koppeling aan de te behalen competenties in beeld brengen, zijn een meerwaarde. De verbeterleutels die de commissie bij alle opleidingen aantrof, zijn eveneens duidelijk. Opleidingen die plannen een toetscommissie op te richten zoals AP of een collegiale review van het toetsmateriaal te laten uitvoeren zoals TMK worden aangespoord om daarmee verder te gaan. In ieder geval is er in elke opleiding een voldoende grote waaier aan toetsvormen aanwezig, zowel formatief als summatief.

De commissie stelde vast dat bij alle opleidingen de beoordeling van de stage degelijk is uitgewerkt, al kunnen enkele opleidingen nog wat puntjes op de i zetten. Zo mag de opleiding bij TMM er nog meer naartoe werken dat mentor én student meer inspraak krijgen in de stagebeoordeling. Datzelfde geldt ook voor de opleiding bij EhB. Bij AP kan de gelijkgerichtheid van de docenten met betrekking tot de stagebeoordeling en -criteria nog verbeteren. De wijze van beoordelen van de stage bij TMK vindt de commissie sterk: het garandeert een grotere betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling van de handelingsbekwaamheid van de studenten in de praktijk.

Ook de beoordeling van de bachelorproef of eindwerkstage verloopt over het algemeen op een degelijke manier. Meestal wordt de bachelorproef en het bewijs van voldoen aan de beoogde competenties door middel van een presentatie afgerond. De evaluatiecriteria zijn gekend door de studenten van alle bezochte opleidingen. Er moet aandacht zijn voor de relatie theorie-praktijk in de bachelorproef. Bij sommige bachelorproeven ontbreekt een verwijzing naar de gehanteerde denkkaders. Studenten mogen niet enkel op het niveau van handelen blijven steken, maar moeten ook theoretische kaders kunnen hanteren om dan weer hun handelen op basis daarvan (levenslang) te blijven verbeteren.

Bij alle opleidingen hoorde de commissie positieve geluiden over de kwaliteit en de inzetbaarheid van de afgestudeerden. De alumni die de commissie sprak voelden zich goed voorbereid op de arbeidsmarkt. De studenten van de vier bezochte opleidingen kunnen de stap naar het werkveld vrij snel nemen of studeren eerst verder. Vooral de stages zijn een goede voorbereiding op de instap in het werkveld. Ook de mogelijkheden om sollicitatiegesprekken te simuleren of te trainen zoals bij de opleidingen aan de EhB of AP zijn hierbij een meerwaarde.

Verder ziet de commissie bij geen enkele van de opleidingen sterk afwijkende cijfers met betrekking tot het in-, door-, en uitstroomrendement. Zoals eerder vermeld dient AP haar doorstroomrendement in het oog te houden aangezien dit iets lager ligt dan het Vlaamse gemiddelde. De meeste opleidingen stellen bij het analyseren van hun cijfermateriaal vast dat studenten soms een langere tijd dan drie academiejaren nodig hebben om het hele opleidingstraject te voltooien. Voor studenten in het werktraject van EhB geldt dit zeker; zij opteren vaak voor of worden vaak aangemaand tot een spreiding over (meestal) vier jaar om de combinatie van de opleiding met een job of gezinsleven te kunnen realiseren. Drop-out wordt verder opgevolgd via exitgesprekken. EhB moet het percentage afhakers na één jaar studie bewaken en verder opvolgen, aangezien dat percentage in stijgende lijn gaat. Alle opleidingen worden aangespoord om gerichte acties te doen rond het aantrekken van allochtone studenten of om de slaagkansen van deze studentengroep meer in kaart te brengen.

HOOFDSTUK V

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
Onvoldoende (O)	De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijsproces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	V	V	V	V
Erasmushogeschool Brussel (regulier traject én werkstudententraject)	G	G	V	V
Thomas More Kempen	G	G	G	G
Thomas More Mechelen	G	G	G	G

DEEL 2

Opleidingsrapporten

ARTESIS PLANTIJN HOGESCHOOL ANTWERPEN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Op 28 en 29 november 2013 werd de professioneel gerichte bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen situeert zich in het departement Onderwijs en Training en wordt, tot 2015, ingericht op de campus Zuid Bouwmeesterstraat. Hierna zal de opleiding verhuizen naar de nieuwe campus Spoor Noord.

In de opleiding zijn in het academiejaar 2012-2013 258 studenten ingeschreven.

De opleidingsleerresultaten of de competenties waarnaar de opleiding streeft, gingen tot het academiejaar 2011-2012 uit van de basiscompetenties van de leraar en de functionele gehelen. Het opleidingsteam heeft in samenwerking met het werkveld werk gemaakt van een nieuw competentieprofiel, waarbij de tien functionele gehelen herleid werden tot zes

eindkwalificaties. Deze zijn (1) didactisch werken, (2) rijke leef- en leeromgeving creëren, (3) het kind in zijn ontwikkeling begeleiden, (4) taalontwikkeling stimuleren, (5) levenslang leren en (6) op een professionele en doelgerichte manier communiceren met collega's, ouders en externen, rekening houdende met diverse sociaal-culturele achtergronden. Blijvende communicatie met de studenten en verdere aftoetsing van de eindkwalificaties aan haar (internationaal) netwerk, is nodig.

De visie van de opleiding is breedlopend en bestaat uit verschillende kernbegrippen m.b.t. de leraar in zijn houding tegenover de kleuters en de klaspraktijk en zijn eigen persoonlijkheid, zoals creëren van een rijke leef- en leeromgeving, betrokkenheid, welbevinden, vakinhoudelijke kennis, muzische aanpak, onderzoekende houding, differentiëren, taalgevoeligheid, -verwerving en -productie, levenslang leren, enzovoort. Net omdat de visie breed is, mag de opleiding haar uitgangspunt nog meer afbakenen en prioriteren.

Programma

Het programma van de opleiding is opgebouwd uit 180 studiepunten en bestaat in een modeltraject uit drie opleidingsjaren (door de opleiding trajectschijven genoemd) waarbij in elke trajectschijf 60 studiepunten worden opgenomen. Flexibele en geïndividualiseerde trajecten zijn mogelijk.

Een visie op competentiegericht en talentgericht leren ligt aan de basis van het programma. De inhoud van het programma is daarnaast opgebouwd rond vier leerlijnen, namelijk de leerlijn inhoud en didactiek, de leerlijn muzisch en ontdekkend handelen, de leerlijn zelfsturing en samenwerking en de leerlijn geïntegreerd handelen, waarin telkens een aantal opleidingsonderdelen gegroepeerd zijn. Verder wordt in elke trajectschijf een hoger niveau nagestreefd, lopende van 'Ik, de leraar in de klas' naar 'De leraar in de school' tot uiteindelijk 'De leraar in de maatschappij'. Opvallend in het programma is dat de studenten in de derde trajectschijf kunnen proeven van het (eerste leerjaar) van de lagere school in het opleidingsonderdeel 'Eerste leerjaar' en tijdens een kennismakingsstage in het eerste leerjaar.

Er is een variatie aan werkvormen aanwezig om het onderwijs vorm te geven en daarbij domein- en vakoverschrijdend te werken. Ook samen leren staat centraal door middel van intervisie, supervisie, kleine lesgroepen, (zelf)reflectie en dergelijke meer. Daarbij in het oog springende good practices zijn onder andere cultuurgerichte taken, peer tutoring, het 'hoekenwerk' en het werken met een portfolio.

Verder zijn er ook keuzemogelijkheden in het programma aanwezig, zoals de mogelijkheid tot buitenlandse stage in (vooral) het derde deeltraject. Verder kunnen studenten in de tweede trajectschijf deelnemen aan workshops met internationale gastsprekers, of aan een International Arts dag in de eerste trajectschijf. In de derde trajectschijf is deelname aan inleefprojecten bij buitenlandse partnerinstellingen of Intensive Programmes mogelijk.

Studenten in de opleiding lopen verschillende soorten stages, en komen daardoor met een groot assortiment aan verschillende werkomgevingen in aanraking (methodestages, keuzestages, stage in eerste leerjaar, zorgstage, eindstage van zeven weken...). Met betrekking tot de begeleiding van de stages kan de opleiding verder inspanningen leveren om de samenwerking tussen en de afstemming met de stagescholen, de mentoren, de studenten en de docenten te versterken en de neuzen in dezelfde richting te krijgen.

De professionele bachelorproef, bestaat in deze opleiding uit drie opleidingsonderdelen, namelijk 'Begeleide beroepspraktijk 5-6', 'Muzisch werken 5-6' en 'Leerkracht in ontwikkeling 5-6'. Samen zijn deze opleidingsonderdelen goed voor 33 studiepunten. Het grootste deel wordt ingenomen door de begeleide beroepspraktijk, die een aantal stageperiodes omvat waaronder de zeven weken durende eindstage in het laatste semester. In 'Muzisch werken' maken studenten een presentatie van hoe ze twee dagen muzisch hebben gewerkt in een kleuterschool. Het opleidingsonderdeel 'Leerkracht in ontwikkeling', tenslotte, verwacht van studenten dat zij een portfolio samenstellen, een gesprek met de afstudeerjury voeren en een eindwerk voorleggen. Dit laatste is een beperkt begeleid zelfstandig actieonderzoek onder begeleiding van een promotor. De commissie vraagt nog meer aandacht voor de wisselwerking van theorie en praktijk in de bachelorproef.

Beoordeling en toetsing

Aan het toetsbeleid van de opleiding wordt nog volop gewerkt. Zo wordt de toetsmatrix, waarbij de eindkwalificaties vertaald zijn naar leerdoelen waaraan steeds een beheersingsniveau wordt toegekend, nog geoptimaliseerd. Ook plant de opleiding een analyse van de toetsmatrix door een toetscommissie. Over alle trajectschijven heen worden alle eindkwalificaties getoetst en dit op een steeds hoger beheersingsniveau. In de bachelorproef worden alle eindkwalificaties op het hoogste niveau getoetst. Dit gebeurt op verschillende manieren: door presentaties, stages,

didactische activiteiten, schriftelijke neerslag, reflectie, portfolio, het eindwerk en een gesprek met de eindjury. Het portfolio vindt de commissie een mooi voorbeeld van verantwoording over het proces en de opleiding van de studenten.

De verbeter sleutels van de examens die de commissie kon inkijken zijn duidelijk. De evaluatiecriteria zijn eveneens gekend door de studenten. In de algemene onderwijsregeling vinden studenten algemene informatie over de toetsprocedures terug. De ombudspersoon organiseert informatiesessies over het examenreglement bij de studenten van de eerste traject-schijf en deze persoon is daardoor voldoende gekend. Ook de ECTS-fiches zijn een duidelijke informatiebron.

Begeleiding en ondersteuning

De commissie meent dat de materiële ruimtes waarvan de opleiding gebruik maakt, waaronder de mediatheek over het algemeen toereikend zijn. De lokalen en de gebouwen van de huidige campus zijn wel verouderd. Hier komt met de geplande verhuis verandering in, al hoopt de commissie dat er rekening zal worden gehouden met de specifieke materiële voorzieningen die voor een opleiding Kleuteronderwijs nodig zijn. De commissie waardeert het ingerichte 'hoekenlokaal' waardoor de aan de praktijk gelieerde werkvormen gerealiseerd kunnen worden.

Wat de begeleiding van studenten betreft, zijn de docenten bereikbaar en is de drempel tussen studenten en docenten laag. Er is trajectbegeleiding voorzien voor die studenten die een individueel traject wensen aan te vragen. Ook de vier verplichte sessies rond studievaardigheden, planning, examenvaardigheden en dergelijke die ingebed zitten in het opleidingsonderdeel 'Leerkracht in ontwikkeling' waardeert de commissie. Door de grote instroom in de opleiding van studenten met een TSO- en BSO-vooropleiding, worstelt de opleiding met haar doorstroomrendement. De opleiding moet daarom blijven inzetten op verbetering van haar doorstroomrendement.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De afgestudeerde kleuterleraren van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen zijn onmiddellijk inzetbaar in het werkveld en worden gewaardeerd. De meeste afstudeerders vinden meteen werk in het kleuteronderwijs; een kleine groep studeert verder. Het werkveld waardeert de empathie van de beginnende leraren, vooral in het kader van diversiteit

en kansarmoede. Ook studenten voelen zich voorbereid op de instap in het werkveld, vooral door de eindstage van zeven weken, en een training in sollicitatievaardigheden in het kader van de bachelorproef.

Het volledige rapport van de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Artesis Plantijn Hogeschool

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 28 en 29 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het beoordelingskader van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). Voor elke generieke kwaliteitswaarborg (GKW) geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basis-kwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. Ze heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, inter-

nationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de mediatheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapportaanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteringsuggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool bevindt zich in het domein Lerarenopleiding en maakt deel uit van het departement Onderwijs en Training van deze hogeschool. Binnen datzelfde departement biedt de hogeschool verder de professionele bacheloropleidingen Lager onderwijs en Secundair onderwijs aan, alsook de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs.

De opleiding kent een vrij lange geschiedenis. In 1911 werden in Antwerpen twee stedelijke normaalscholen gesticht, één voor jongens en één voor meisjes. In 1976 fuseerden deze normaalscholen. In 1994 werd de opleiding samen met andere hogere opleidingen een deel van de Antwerpse Stedelijke Hogeschool. Na een fusie tot de Hogeschool Antwerpen in 1995 werd de opleiding aangeboden op twee campussen, nl. in Antwerpen en Lier. Na de wijziging in Artesis Hogeschool Antwerpen in 2008, werd campus Lier in 2012 gesloten en naar Antwerpen overgeheveld. Sinds 1 oktober 2013 zijn de Artesis Hogeschool en de Plantijnhogeschool gefusioneerd tot de Artesis Plantijn (AP) Hogeschool. In 2015 zal de opleiding van haar huidige campus verhuizen naar de nieuwe Campus Spoor Noord.

De hogeschool maakt sinds 2003, samen met de Universiteit Antwerpen, de Karel de Grote-hogeschool en de Hogere Zeevaartschool deel uit van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA).

Het programma van de opleiding Kleuteronderwijs kan in een voltijds modeltraject van drie academiejaren worden behaald en bestaat uit 180 studiepunten. In het academiejaar 2012-2013 waren er 258 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

Tot het academiejaar 2011-2012 ging de opleiding voor haar beoogd eindniveau uit van de basiscompetenties van de leraar. Deze zijn gegroepeerd in de tien functionele gehelen met daaraan gekoppeld beroepsattitudes. De opleiding gaf echter aan dat zij een nood aan bijsturing en meer profilering voelde. Ze vindt muzisch werken, een onderzoekende houding en de niet aflatende inspanningen om de taalgevoeligheid, -verwerving en -productie te stimuleren, erg belangrijk. Ook de attitude van levenslang leren speelt een grote rol binnen de opleiding. Deze profileringspunten zitten wel vervat in de functionele gehelen, maar volgens de opleiding was een herschikking nodig om een focus te leggen. Daarom heeft het opleidingsteam, in overleg met het werkveld, werk gemaakt van een nieuw competentieprofiel. De tien functionele gehelen werden herleid tot zes eindkwalificaties. Dit volgens de commissie meer compacte en concrete overzicht geeft de mogelijkheid de profileringspunten van de opleiding beter zichtbaar te maken.

De zes eindkwalificaties zijn:

- (1) Didactisch werken: de aspirant-leraar selecteert, activeert en evalueert doelen, leerinhouden en werk- en groeperingsvormen op basis van de geobserveerde beginsituatie en stimuleert hierbij de totale persoonlijkheidsontwikkeling. Hij is in staat de inhouden op een geïntegreerde muzische manier aan te bieden en stelt zichzelf daarbij op een onderzoekende manier op, zodat de kleuters worden gestimuleerd in hun verwondering en zelf op zoek gaan naar de antwoorden op hun vragen.
- (2) Rijke leef- en leeromgeving creëren: de aspirant-leraar biedt uitdagende speel- en leermaterialen aan en hanteert een gerichte planning en klasorganisatie, waardoor voor elke kleuter een rijke en veilige leef- en leeromgeving ontstaat.
- (3) Het kind in zijn ontwikkeling begeleiden: de aspirant-leraar bevordert de fysieke en geestelijke gezondheid van de kleuters door het individuele ontwikkelingsverloop te (h)erkennen en er handelingsgericht op in te spelen.
- (4) Taalontwikkeling stimuleren: de aspirant-leraar stimuleert de taalverwerving en -productie van de kleuters door een functioneel en kwali-

teitsvol taalaanbod in interactie en een expressieve, heldere en doelgerichte communicatie. Hij maakt kinderen gevoelig voor taal en talen en betreft daarbij de meertalige context.

- (5) Levenslang leren: de aspirant-leraar is (zelf)kritisch, identificeert en onderzoekt problemen en kansen. Hij gaat actief op zoek naar oplossingen en integreert deze in het handelen.
- (6) de aspirant-leraar communiceert op een professionele en doelgerichte manier met collega's, ouders en externen en houdt hierbij rekening met de diverse sociaal-culturele achtergronden.

De commissie stelde vast dat deze eindkwalificaties verder vertaald en concreetiseerd zijn in leerdoelen.

De commissie heeft eveneens een bewuste check vastgesteld van de opleidingsspecifieke eindkwalificaties met de domeinspecifieke leerresultaten (DLR). De opleiding heeft de eindkwalificaties en leerdoelen aan de DLR gekoppeld, zo kon de commissie uit de ingekeken documenten afleiden. De commissie is van mening dat de opleidingsspecifieke eindkwalificaties aansluiten bij het door alle Vlaamse opleidingen Kleuteronderwijs opgestelde en door de NVAO gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader (2013). Volgens de commissie voldoet de opleiding met haar eindkwalificaties ook aan de Dublin-descriptoren en aan niveau zes van de Vlaamse kwalificatiestructuur.

De commissie kon uit de gesprekken met de betrokkenen afleiden dat de eindkwalificaties met het werkveld zijn afgetoetst, wat de commissie waardeert. De vertegenwoordigers van het werkveld gaven aan dat in het verleden de genomen stappen en wijzigingen met betrekking tot de eindkwalificaties steeds werden afgetoetst door informele en formele contacten tijdens de stages. De opmerkingen van mentoren zijn daarbij meegenomen. Ook in de resonantieraad, die een tweetal keer per jaar samenkomt, werden de eindkwalificaties besproken. Hierdoor kan de commissie stellen dat de eindkwalificaties van de opleiding aansluiten bij de actuele eisen van het beroepenveld en het vakgebied. De opleiding is zich bewust van de noodzaak om de competenties af te toetsen aan (inter)nationale tendensen in het basisonderwijs. De commissie raadt de opleiding aan om haar eindkwalificaties te blijven voorleggen aan haar internationaal netwerk en met deze partners aan benchmarking te doen.

De studenten met wie de commissie sprak, waren eveneens tevreden over de eindkwalificaties. Volgens hen waren de zes eindkwalificaties, omdat het grotere gehelen zijn geworden, duidelijker en concreter dan de vroegere functionele gehelen. Volgens de opleiding zijn het vooral de eerste- en tweedejaarsstudenten die met de nieuwe eindkwalificaties te maken krijgen. De studenten die op het moment van het visitatiebezoek in de derde trajectschijf studeerden, zullen nog afstuderen met de 'oude' competenties. In de ECTS-fiches vinden de studenten verwijzingen naar de beoogde eindkwalificaties bij elk opleidingsonderdeel. De commissie beveelt de opleiding aan blijvend werk te maken van het bekendmaken van de nieuwe eindkwalificaties aan de studentengroep en hierover verder bij hen bij hen een draagvlak te creëren. De commissie kon tevens vaststellen dat de opleiding de eindkwalificaties heeft opgenomen in de cursussen.

Zoals vermeld, is het verduidelijken van de profileringspunten van de opleiding de aanleiding geweest om het competentieprofiel op te stellen. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gepeild naar de visie van de opleiding. Ze vindt het positief dat de opleiding goed nadenkt over het formuleren van haar visie en profileringspunten, en kan zich in deze laatste herkennen. Niettegenstaande is de commissie van oordeel dat de visie van de opleiding nog te breedvoerig is opgesteld. De commissie kon geen expliciete, kernachtig geformuleerde visie op de opleiding vinden. De commissie kon twee clusters onderscheiden, namelijk (1) de leraar in zijn houding tegenover de kleuters en de klaspraktijk en (2) zijn eigen persoonlijkheid. Kernbegrippen voor (1) zijn: creëren van een rijke leef- en leeromgeving; welbevinden; betrokkenheid; rekening houden met de complexe, steeds veranderende maatschappij; de wereld in de klas brengen; vakinhoudelijke kennis en inzichten in het ontwikkelings- en leerproces van peuters, kleuters en lagere schoolkinderen; muzische aanpak; een onderzoekende houding; differentiëren, talenten van elk kind ontwikkelen; taalgevoeligheid, -verwerving en -productie van kinderen met uiteenlopende culturele en talige achtergronden ontwikkelen. (2) Wat betreft de eigen persoonlijkheid van de leraar, wordt een student breed gevormd door de opleiding door hem te confronteren met verschillende onderwijsvisies en door reflectie over hun beeld van leraar en hun uitdagingen en sterktes. De aspirant-leraar moet in staat zijn om eigen verantwoorde keuzes te maken en met beide voeten in de wereld te staan. Vaardige communicatie met ouders, collega's en externen is daarbij belangrijk. Levenslang leren beschouwt de leraar als een noodzakelijke voorwaarde voor zijn permanente zoektocht naar nieuwe invalshoeken en zijn (zelf)kritische houding. Hij kan zich als leraar kleuteronderwijs blijven profileren in functie van zijn eigen persoonlijkheid.

De commissie stelt dat bovenstaande visie veel kernbegrippen bevat, waardoor het herkennen van een specifieke visie van deze opleiding moeilijk wordt. De opleiding is gestart met het intern en extern uitwerken van een duidelijkere profilering. De commissie beveelt aan om een korte, bondige visie te formuleren met een prioritering van de essentie waar ze echt voor staat. Dit zal volgens de commissie de profilering van de opleiding ten goede komen, en de samenhang en de synergie tussen de verschillende onderdelen van de opleiding versterken.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding voldoet aan de beoordelingscriteria en heeft daarom de score 'voldoende' toegekend aan deze generieke kwaliteitswaarborg: de opleidingsspecifieke leerresultaten of de eindkwalificaties passen voor niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde leerresultatenkader. De opleiding heeft haar eindkwalificaties voorgelegd aan haar stakeholders, dit zowel nationaal als internationaal. De opleiding moet er blijvend voor zorgen dat verdere communicatie van de eindkwalificaties met de studenten en het werkveld leidt tot het verder creëren van een draagvlak voor de doelstellingen van de opleiding bij deze partners. Verder vraagt de commissie haar visie en profilering meer herkenbaar te maken.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De commissie heeft bij de opleiding Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool een programma gezien dat toelaat het beoogde eindniveau binnen de 180 voorziene studiepunten daadwerkelijk te behalen. Ze stelde met voldoening vast dat de opleiding door middel van een matrix is nagegaan welke eindkwalificaties aan bod komen in welke opleidingsonderdelen. Hierdoor wordt duidelijk dat de eindkwalificaties adequaat zijn omgezet in een programma.

Een visie op competentiegericht en talentgericht leren ligt aan de basis van het programma. Dit leren gebeurt geïntegreerd, zodat de kennis, vaardigheden en attitudes in de praktijk worden geoefend. De commissie vernam dat drie kenmerken centraal staan in het programma, namelijk ontwikkelingsgericht leren, een krachtige leeromgeving en een sterke relatie met de beroepspraktijk. De commissie is van mening dat het nieuwe didactische model van het programma, dat bestaat uit vier leerlijnen, voldoende

mogelijkheid biedt om de kernmerken van de opleiding te plaatsen en de samenhang van het programma zichtbaar te maken. In elke trajectschijf wordt een hoger niveau nagestreefd. Deze niveaus lopen van 'Ik, de leraar in de klas' in de eerste trajectschijf naar 'De leraar in de school' in de tweede trajectschijf. Uiteindelijk staat 'De leraar in de maatschappij' in de derde trajectschijf. De leerlijnen die horizontaal doorheen het hele programma en dus de drie trajectschijven lopen zijn de volgende:

- (1) leerlijn inhoud en didactiek: deze leerlijn geeft studenten inzicht in de ontwikkeling van het kind en geeft hen basiskennis en vaardigheden in de verschillende ontwikkelingsgebieden. Het inoefenen hiervan gebeurt in de eerste trajectschijf op eigen niveau, vervolgens via microteaching en opdrachten. Ook andere onderwijskaders komen vanaf de tweede helft van de tweede trajectschijf aan bod. Met betrekking tot dit laatste stelt de commissie dat de opleiding pretendeert, door confrontatie met verschillende onderwijsopvattingen of -visies, de studenten tot een eigen gefundeerde keuze te laten komen voor een bepaalde onderwijsvisie. Studenten gaan tijdens de stages naar scholen met kinderen in een diversiteit van culturen en talen of met kinderen met specifieke zorgvragen. In de gesprekken bleek er echter weinig kennis aanwezig over verschillende onderwijsvisies. Volgens de commissie ontbreekt hierbij dus het fundament waarop studenten zich zouden moeten baseren om hun keuze te maken. De commissie beveelt de opleiding aan om studenten niet alleen kennis te laten maken met verschillende onderwijsvormen en -situaties, maar ook met verschillende onderwijsvisies, de achterliggende theoretische gedachten en opvattingen en de daaruit voortkomende verschillen in didactische en pedagogische aanpak. Zo kunnen de studenten beter een beargumenteerde keuze maken op grond van een eigen ontwikkelde visie.
- (2) leerlijn muzisch en ontdekkend handelen: het doel van deze leerlijn is de leraar verwondering te laten opwekken bij kleuters en deze te begeleiden, zowel in de expressie van hun impressies als in de zoektocht naar informatie en oplossingen voor hun vragen. Muzisch werken en ontdekkend handelen zijn hierbij kernbegrippen. De plaats die kunst-educatie (film, theater, literatuur...) in de opleiding inneemt, vormt volgens de commissie een belangrijke persoonlijke en professionele verrijking en inspiratiebron. Dit geeft de leerlijn muzisch en ontdekkend handelen betekenis. De commissie is tevreden vast te stellen dat het muzische geïntegreerd in verschillende opleidingsonderdelen aan bod komt, en dat dit ook door de betrokkenen wordt gewaardeerd.

- (3) leerlijn zelfsturing en samenwerking: deze leerlijn focust op een open, communicatieve en respectvolle houding ten opzicht van collega's, ouders en externen. De leerlijn moet studenten opleiden die zich bewust zijn van hun eigen sterktes en zwaktes, alsook binnen het team, hun werk- en leeromgeving en de maatschappij. Daarom zijn er opleidingsonderdelen zoals onder andere 'Leerkracht in ontwikkeling', 'Communicatieve vaardigheden' en 'Onderwijs en maatschappij' ondergebracht binnen deze leerlijn. Reflectieve, onderzoekende en communicatieve vaardigheden komen in deze leerlijn aan bod.
- (4) leerlijn geïntegreerd handelen: deze leerlijn heeft betrekking op de wisselwerking en interactie tussen de praktische kennis en de theoretische en methodische kennis. Vooral de opleidingsonderdelen 'Begeleide beroepspraktijk' en 'Aan huis' worden hierin ondergebracht. Bij dit laatste gaan studenten een vijftal keer voorlezen aan een kleuter en reflecteren ze hierover volgens vooraf vastgelegde taaldoelen en theoretische kaders.

De commissie is tevreden te vernemen dat deze samenhang voor de studenten duidelijk is. De inhouden zitten volgens de studenten in een net verweven met elkaar, zodat men niet binnen elk vak eigen competenties dient te verwerven, maar waardoor studenten "op alle gebied in het oog worden gehouden" (taal, didactisch proces, uitvoeren voor kleuters, reflectie, feedback op reflectie...). Volgens de studenten geeft dit de mogelijkheid om te groeien.

De commissie wenst enkele zaken uit het programma wat meer te belichten. De commissie had tijdens het visitatiebezoek aandacht voor taalvaardigheid, en dit zowel op het niveau van de student als op het niveau van de kleuters. Aangezien taalvaardigheid een belangrijk profileringspunt van de opleiding is, wordt er in het programma heel wat aandacht aan besteed. Dit betreft vooral taalvaardigheid van de studenten. Zij worden bij aanvang van de opleiding gescreend met betrekking tot hun schriftelijk en mondeling taalgebruik. De commissie vindt het positief dat er verschillende bijspijkertrajecten voorhanden zijn om studenten die met correct taalgebruik worstelen, bij te staan. Zij waardeert ook het feit dat studenten van andere opleidingen, bijvoorbeeld de opleiding Secundair onderwijs, bijles kunnen geven aan de studenten Kleuteronderwijs. Dat taal geïntegreerd aan bod komt in verschillende opleidingsonderdelen en deel uitmaakt van de beoordeling ervan, kan eveneens op de goedkeuring van de commissie rekenen.

De commissie is van mening dat de didactiek van het taalvaardigheids- onderwijs, met name om taalvaardigheid te stimuleren bij kleuters, niet evenveel uitgesproken aan bod komt in deze opleiding. Positief vindt zij wel de uitstappen naar een grote bibliotheek in Antwerpen (Docatlas) waar veel materiaal over anderstalige kinderenvoorhanden is en de bezoeken aan Brusselse scholen waar de taalproblematiek aan de orde is. Toch is de commissie van mening dat een kleuterleraar een zeer degelijke didactische voorbereiding nodig heeft om alle 'lessen' of activiteiten in de kleuterklas talig te maken, ook bijvoorbeeld het talig maken en het verrijken van hoeken (zoals een poppenhoek). In de ECTS-fiches vond de commissie wel algemene opvattingen over taal terug, maar niet zozeer opvattingen, theoretische kaders en strategieën over het bevorderen van taalvaardigheid bij kleuters. Taalvaardigheidsonderwijs en de theorieën errond komen wel enigszins aan bod in de opleiding maar kunnen zeker nog worden uitgebreid. De link tussen de theoretische kaders van het taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de praktijk moet dan ook veel duidelijker worden gemaakt, aangezien deze volgens de commissie nu nog grotendeels ontbreekt in het programma.

Wat betreft het voorbereiden van studenten om 'zorgbreed' te werken, is het uitgangspunt van de commissie het zorgcontinuüm geweest dat in de drie onderwijsnetten en door het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) wordt gehanteerd. Hierbij worden vier fases onderscheiden, namelijk: preventieve basiszorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (de zgn. fase 0); verhoogde zorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (fase 1); uitbreiding van zorg waarbij de klasleerkracht wordt ondersteund door de zorgcoördinator/zorgleraar/het zorgteam met indien nodig advies van het CLB (fase 2); overstap naar zorg op maat; de medeverantwoordelijke hiervoor is het CLB (fase 3).

De commissie stelde vast dat studenten in meerdere opleidingsonderdelen van de eerste twee trajectschijven competenties verwerven in het bieden van preventieve basiszorg en verhoogde zorg en dat zij het geleerde ook in praktijk brengen. Een referentiekader daarbij is het ervaringsgericht begeleiden van kleuters volgens het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO). Het Procesgericht Kindvolgsysteem wordt hierbij gehanteerd. De opleiding besteedt ook aandacht aan 'zorgbeleid' op school. In trajectschijf drie krijgt de zorg voor kleuters die uitbreiding van zorg nodig hebben expliciete aandacht, dit zowel in de lessen als in de stages. Studenten maken ook kennis met de werkzaamheden van de zorgleerkracht, met het zgn. SES-beleid (leestijden op basis van Socio-Economische Status van leerlin-

gen), met Geïntegreerd Onderwijs (GON), buitengewoon onderwijs en met handelingsplanning. Zij leren de werking van het CLB kennen, voornamelijk in functie van multidisciplinair overleg.

De commissie kan dus stellen dat de opleiding gefundeerd, stapsgewijs en verdiepend werkt aan het verwerven van de nodige competenties bij studenten om kleuters preventieve basiszorg en verhoogde zorg te bieden. Wel is zij van mening dat het 'leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod mag komen in het theoretisch aanbod en in de stages. De commissie stelt eveneens voor om meer concrete en praktijkbetrokken oefenkansen in het communiceren met ouders en partners over kleuters met algemene en specifieke zorgvragen in te bouwen. In deze opleiding wordt het communiceren met ouders en externen, zoals eerder vermeld, in de leerlijn zelfsturing en samenwerking geconcretiseerd. De commissie vernam dat het initiatief tot het meevolgen van oudercontacten en dergelijke, vooral bij de student zelf ligt. Wel worden de studenten er vanuit de lessen in getraind, bijvoorbeeld door het opleidingsonderdeel Communicatieve vaardigheden waar de nadruk ligt op gesprekstechnieken en (verbindende) communicatie in verschillende contexten. Ook in het vertelproject 'Aan huis' worden studenten geacht contact op te nemen met ouders. Dit waardeert de commissie.

De commissie begreep dat ICT in de opleiding niet als opleidingsonderdeel op zich kan worden gezien. De opleiding gaat er vanuit dat studenten vanuit hun achtergrond van het secundair onderwijs de nodige ICT-kennis en -vaardigheden hebben opgedaan. Wel heeft de opleiding aandacht voor het werken met multimedia in verschillende opleidingsonderdelen, bijvoorbeeld het werken met presentaties, het gebruik van het e-board, het opmaken van een digitaal portfolio, digitaliseren van een prentenboek, muziekstukken verwerken in een programma, enz. Toch wenst de commissie aan te geven dat de opleiding verder werk moet maken van het implementeren van maatschappelijke evoluties van ICT in het programma.

De commissie stelde vast dat de opleiding het belangrijk vindt dat studenten een beeld krijgen van kinderen uit het eerste leerjaar van de lagere school. Dit proeven van de lagere school gebeurt in de derde trajectschijf in een opleidingsonderdeel 'Eerste leerjaar' en tijdens een kennismakingsstage. Waar mogelijk wordt ervoor gezorgd dat de studenten ook in de derde kleuterklas van dezelfde stageschool stage lopen, zodat de student zich een beeld kan vormen van de verscheidenheid in aanpak doorheen de basisschool. De commissie vindt het overigens positief dat dit in het

eerste semester van de derde trajectschijf wordt ingericht. Het gaat er immers niet om dat de student de instrumentele vaardigheden van kinderen in het eerste leerjaar begeleidt. Eerder beoogt de opleiding dat studenten zicht krijgen op de continuïteit in de ontwikkelingslijn van kinderen. Dit waardeert de commissie.

De opleiding maakt volgens de commissie degelijk werk van omgaan met diversiteit en differentiëren bij kleuters. De opleiding reikt daarvoor de nodige theorieën aan de studenten aan, en differentiëren komt in verschillende opleidingsonderdelen van de leerlijn inhoud en didactiek aan bod. Waardering klonk voor de samenwerking met Studio Globo in Antwerpen, waarbij studenten via workshops enerzijds geconfronteerd worden met diversiteit in de klas en anderzijds materialen en tips aangereikt krijgen om te leren omgaan met diversiteit in de klas. Hiernaast klonk eveneens waardering voor een project in Brussel, dat kadert binnen het opleidingsonderdeel 'Global Education', waar de studenten theorieën en methodieken aangereikt krijgen over diversiteit en taalontwikkeling. De studenten gaven aan dat het in aanraking komen met diversiteit sneller dan in de tweede trajectschijf aan bod zou mogen komen. De commissie is het daarmee eens.

Naast diversiteit is ook het talentgericht werken van de studenten een belangrijke factor binnen de opleiding. Hieraan koppelt de commissie ook de keuzemogelijkheden die de studenten binnen het programma krijgen. Vooral het portfolio dat wordt uitgewerkt in de opleidingsonderdelen Leerkracht in ontwikkeling 1-6 zet sterk in op de talenten van de afzonderlijke student. De commissie waardeert dit. Zij stelde vast dat door het werken met een portfolio elke individuele student wordt uitgedaagd om zijn leerproces in eigen handen te nemen. Dit past bij de sociaal-constructivistische leertheorie die de opleiding aanhangt. Ook in de keuze van projecten of de rollen die de studenten opnemen bij groepsopdrachten, kan een student zijn talenten inzetten. Verder stelde de commissie vast dat studenten keuzes kunnen maken voor opleidingsonderdelen met betrekking tot 'niet-confessionele zedenleer' en internationaliseringsmogelijkheden (bijvoorbeeld een internationaal inleefproject, internationale mobiliteit of ontwikkelingssamenwerking). De commissie is van mening dat de aanzet tot talentgerichte keuzes gegeven is, maar vindt dat het binnen de opleiding beperkt blijft tot voornamelijk de derde trajectschijf. Zij wil de opleiding dan ook aanbevelen om keuzemogelijkheden vroeger in het programma aan te bieden en verder te werken aan het concretiseren van talentgericht onderwijs in het programma.

Verder deed de commissie navraag naar het aanleren van het gebruik van leerplannen (van alle onderwijsnetten) binnen de opleiding. Volgens de betrokkenen die de commissie sprak, wordt het werken met leerplannen en de ontwikkelingsdoelen stapsgewijs opgebouwd en begeleid. Dit vertrekt voornamelijk vanuit het observeren van de beginsituatie van leerlingen tijdens de stages. Ook in de opleidingsonderdelen 'Onderwijzen 1 en 2' werkt de opleiding hieraan. Zij werkt daarbij in fases van 1) een doel selecteren, 2) in eigen woorden kunnen uitleggen wat een student met dit doel wil bereiken, 3) het doel in meetbare termen opstellen en 4) het doel evalueren. In leergroepen worden de studenten begeleid in hun keuze van doelen. Alumni gaven aan dat de opleiding erover kan nadenken om meer nadruk te leggen op het leren doelgericht werken tijdens de contacturen, aangezien het vanuit (soms korte) stageobservaties moeilijk kan zijn om de juiste doelen aan de juiste activiteit te koppelen. De opleiding moet dus blijvende aandacht besteden aan doelgericht werken van de studenten. Het doelgericht werken wordt volgens de commissie verhoogd door diepgaand kennis te maken met de uitgangspunten van de decretale ontwikkelingsdoelen, om dan de specifieke visie van de leerplannen van de verschillende netten te leren kennen. Hierbij mag het accent volgens de commissie liggen op de overeenkomsten in die verschillende leerplannen. De opleiding werkt vooral met de leerplannen van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap- en het Onderwijssecretariaat van de Steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG). De leerplannen van het katholieke net biedt de opleiding niet gericht aan, maar studenten zijn wel op de hoogte van het bestaan ervan. Dit aangezien de afspraak geldt dat studenten de leerplannen van de school waar ze stage lopen dienen te hanteren. Het is volgens de commissie wel de verantwoordelijkheid van de hogeschool om de studenten de leerplannen te leren hanteren. Als dit wordt overgelaten aan de stageplaats, moet er in ieder geval duidelijke terugkoppeling binnen de opleiding zijn. De commissie wil de opleiding aanraden om de leerplannen vlotter (digitaal) ter beschikking te stellen.

De commissie heeft een positief oordeel over de werkvormen die de opleiding hanteert om haar onderwijs vorm te geven. Werkvormen zijn gekoppeld aan de vooraf vastgelegde leerdoelen. In haar didactisch concept (constructivistische visie op leerprocessen) stelt de opleiding dat de studenten leer- en ontwikkelingsgebiedoverschrijdend leren werken. De commissie waardeert daarbij dat aan de studenten de leerstof ook op deze manier aangeboden en inge oefend wordt. Samen leren staat centraal: er is mogelijkheid tot inter- en supervisie, kleine lesgroepen, (zelf)reflectie, zoeken naar alternatieven en oplossingen zodat studenten zelf tot kenniscon-

structie komen. Enkele werkvormen springen bij de commissie in het oog. De reeds vermelde cultuurgerichte taken en het werken met een portfolio zijn verrijkend. Ook de peer tutoring die op verschillende niveaus wordt uitgevoerd, is volgens de commissie een sterk gegeven. Dit omdat enerzijds de klasactiviteiten voor kleuters kunnen worden ingeoeft, en anderzijds studenten inhouden aan elkaar kunnen meegeven. De werkvorm 'hoekenwerk' in een praktijklokaal is eveneens positief. Door het werken in hoeken net zoals kleuters in de kleuterklas, is de transfer naar de stagepraktijk meer vanzelfsprekend. Bovendien apprecieert de commissie de graduele opbouw in de onderwijs- en leervormen. Naarmate de opleiding vordert, wordt er minder gebruikgemaakt van practica en opdrachten, maar meer van vormen van samenwerkend en activerend leren, zoals uitvoerende stages en werktijd buiten de contacturen.

Hierbij moet de opleiding wel de studeerbaarheid van het programma blijven bewaken. Volgens de studenten is immers diezelfde werktijd buiten de contacturen, voornamelijk reflecteren na een stagedag en alles voorbereiden voor de dag erna, zeer arbeidsintensief. Opleidingsonderdelen waaraan veel opdrachten en minder contacturen gekoppeld zijn, vinden de studenten eveneens zwaarder. De studenten gaven aan de studielast van elk opleidingsonderdeel te kunnen beoordelen in de opleidingsonderdeelevaluaties. De commissie vernam wel dat studenten niet verplicht zijn om deel te nemen aan deze evaluaties, en dit dan ook soms achterwege laten. Hierdoor wordt de nodige responsgraad niet altijd gegarandeerd. De commissie raadt de opleiding aan om middelen te bedenken om de responsgraad van de bevragingen te verhogen. Er worden ook focusgesprekken georganiseerd waarbij de studietijdmetingen aan bod komen. Toch weten de studenten niet of er daadwerkelijk rekening wordt gehouden met hun opmerkingen. De terugkoppeling van de resultaten van de studietijdmetingen moet dan ook beter opgevolgd worden. Uit de ingekeken documenten kon de commissie afleiden dat de opleiding eraan denkt een nieuw systeem van studietijdmeting te introduceren, dat eerder naar verhoudingen met andere opleidingsonderdelen kijkt of een soort van tijdschrijven inhoudt. De commissie beveelt de opleiding aan om hierin verder te denken en het meten van de studielast te optimaliseren.

De commissie stelde vast dat niet alleen bij de inhouden en de werk- en leervormen van de opleiding de student als startpunt van het leerproces wordt genomen, maar dat dit ook het geval is bij de begeleiding van de studenten in het algemeen. Ze vernam dat de drempel tussen studenten en docenten laag is. Studenten kunnen vrijstellingen aanvragen via de studieloopbaancoach

en de procedures van Eerder Verworven Kwalificaties (EVK) en Elders Verworven Competenties (EVC). Er is ook de nodige trajectbegeleiding voorzien voor zij die een individueel traject wensen aan te vragen en worstelen met de principes van volgtijdelijkheid die ingebouwd zijn in het programma. Een positief initiatief vindt de commissie een viertal sessies die de studiebegeleiding organiseert rond studievaardigheden, planning, examenvaardigheden en dergelijke. Deze sessies zijn ingebed in het opleidingsonderdeel 'Leerkracht in ontwikkeling' en worden derhalve verplicht in het curriculum gevolgd door de studenten. Naast het feit dat studenten belangrijke vaardigheden meekrijgen, versterkt dit ook de bekendheid van het studieloopbaancentrum en haar diensten voor de studenten. Daardoor zijn zij sneller geneigd hulp te vragen wanneer nodig. De opleiding neemt talrijke maatregelen en initiatieven om de studenten te informeren vooraleer ze met de opleiding starten. Hierbij worden vermeld: goede voorlichting (zoals meeleeftdagen), onthaalmomenten bij de start, proeven mondelinge taalvaardigheid en oriëntatieproeven generieke kennis en vaardigheden, advies voor remediëring, heroriëntering of een wijziging van het inschrijvingscontract, de eerste trajectschijf spreiden over twee jaar, individuele trajecten voor zij-instromers en rekening houden met bovenvermelde EVK en EVC. Hoewel de commissie al deze initiatieven waardeert en zij de opleiding hierin erg flexibel vindt, leidde de commissie uit de gesprekken en ingekeken documenten af dat het tijt nog niet gekeerd is. De opleiding blijft worstelen met een lager dan gemiddeld doorstroomrendement dan de Vlaamse kleuteronderwijsopleidingen. Dit heeft voornamelijk te maken met de hoge instroom van studenten uit het technisch secundair onderwijs (TSO) en beroepssecundair onderwijs (BSO). Uit analyse heeft de opleiding moeten vaststellen dat niet alle studenten over de gewenste instapcompetenties en -attitudes beschikken en dat het vereiste niveau voor Nederlands vaak ondermaats is. De commissie meent dat als de talrijke maatregelen het doorstroomrendement niet kunnen opkrikken, er een structurele beleidsplanning nodig is. Ze beveelt de opleiding dan ook aan hierop blijvend in te zetten en de problematieken hierrond op de agenda te blijven plaatsen. Niettegenstaande dat de opleiding van start wil gaan met aangepaste trajecten voor zij-instromers, meent de commissie dat de aandacht voor het verhogen van het doorstroomrendement in het algemeen zeker niet verloren mag gaan.

De commissie stelde vast dat de studenten in de opleiding verschillende soorten stages kunnen lopen, en daardoor met een groot assortiment aan verschillende werkomgevingen in aanraking komen (methodestages, keuzestages, stage in eerste leerjaar, zorgstage, eindstage van zeven weken ...). Ook de studenten vinden deze diversiteit aan stages positief. Toch meent de commissie dat wat betreft begeleiding bij de stages, de opleiding nog

het een en ander dient bij te spijkeren. De opleiding werkt met leergroepen waarbij studenten van de eerste trajectschijf een vijftal keer gaan observeren in stagescholen. In het tweede semester van de eerste trajectschijf zijn ze twee weken voltijds aanwezig in de stageschool waarbij ze een zevental activiteiten per week uitwerken in de kleuterklas. De stages lopen dus volgens een geleidelijk opbouw. Volgens de commissie mag de opleiding er toch over nadenken om een uitvoerende stage uit te breiden in de eerste trajectschijf, aangezien de commissie meent dat er in deze trajectschijf voor de studenten een beperkt aantal kansen voor uitvoering zijn. Ze begrijpt dat dit voortkomt uit een beschermende houding naar studenten toe, maar vreest dat de opleiding daardoor ook kansen mist. Zij voelt in deze een discrepantie tussen de leertheorie van het sociaal-constructivisme en de praktijk. Daarom spoort de commissie de opleiding aan om het leertheoretisch kader van sociaal-constructivisme meer te hanteren bij de uitwerking van de opleidingsdidactiek met betrekking tot de stagebegeleiding en stagetaken. De commissie merkte dat zowel de stagebegeleiders als de mentoren op de stageschool vaak bereikbaar zijn en openstaan voor vragen. Wel maken de studenten zich zorgen over het 'momentopname'-gevoel dat gecreëerd wordt bij de stagebezoeken van de lectoren. Hier moet de opleiding verder over nadenken. De commissie beveelt aan de samenwerking tussen en de afstemming met de stageschool, de mentor, de docent en de student op vlak van praktijk te versterken en hierover duidelijk te communiceren. De commissie hoorde echter ook positieve geluiden, namelijk dat studenten het gevoel hebben bij mogelijke problemen steeds in gesprek te kunnen gaan met de betrokken stagebegeleiders en mentoren. Zoals de opleiding aangaf in haar zelfevaluatie-rapport, begroot zij de effectieve praktijkcomponent in de kleuterschool op 45 studiepunten. Deze omvat enkel de stage zelf, niet de voorbereiding noch de verwerking van de stage-ervaringen. De opleiding voldoet hiermee aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de opleiding.¹

De commissie meent dat de opleiding vrij veel manieren aanbiedt om met internationalisering in aanraking te komen. Zo kunnen studenten deelnemen aan workshops met internationale gastsprekers (tweede trajectschijf), bieden ze opvang aan studenten uit het buitenland en is er een International Arts-dag in de eerste trajectschijf. De voornaamste klemtoon op internationalisering ligt in de derde trajectschijf. Er is een sterke inbedding van ontwikkelingssamenwerking bij de opleiding Kleuteronderwijs.

1 Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen van 6 december 2006, hoofdstuk IX, Sectie 2, Artikel 55quinquies, §2.

Verder kunnen studenten een Erasmusuitwisseling doen. De begeleiding bij en de voorbereiding op een buitenlandse stage ervaren de studenten overigens als degelijk. Er zijn ook inleefprojecten waarbij studenten een week ondergedompeld worden bij buitenlandse partnerinstellingen. Ook zijn er enkele studenten die deelnemen aan Intensive Programmes, waarbij studenten uit Europa interculturele groepen vormen en rond een bepaald thema intensief gaan samenwerken. De geïnterviewde studenten reageerden positief op deze initiatieven. Dat de opleiding zich bewust is van de noodzaak dat haar docenten meer op internationalisering dienen in te zetten om de studenten bij Intensive Programmes en inleefprojecten beter te begeleiden, kan op de goedkeuring van de commissie rekenen.

De professionele bachelorproef, bestaat in deze opleiding uit drie opleidingsonderdelen, namelijk 'Begeleide beroepspraktijk 5-6', 'Muzisch werken 5-6' en 'Leerkracht in ontwikkeling 5-6'. Samen zijn deze opleidingsonderdelen goed voor 33 studiepunten. Het grootste deel wordt ingenomen door de begeleide beroepspraktijk, die een aantal stageperiodes omvat waaronder in het laatste semester de zeven weken durende eindstage. In 'Muzisch werken' maken studenten een presentatie van hoe ze twee dagen muzisch hebben gewerkt in een kleuterschool. Aansluitend verzorgen de studenten een didactische activiteit met medestudenten over het begeleiden van het muzisch proces. Ook leggen de studenten een logboek aan bij het project voor kleuters in het laatste semester van de opleiding. Het opleidingsonderdeel 'Leerkracht in ontwikkeling', tenslotte, verwacht van studenten dat zij een portfolio samenstellen, een gesprek met de afstudeerjury voeren en een eindwerk voorleggen. Dit laatste is een beperkt begeleid zelfstandig actieonderzoek onder begeleiding van een promotor.

De commissie apprecieert de grote betekenis die deze opleiding geeft aan reflectief leren. Volgens de commissie schept de opleiding de condities om goed reflectief te leren en zich daarin te verdiepen. Het gebruik van het portfolio om de reflectiecyclus te doorlopen en de ontwikkeling van de studenten zichtbaar te maken, vindt de commissie positief. De opleiding denkt erover na om het portfolio om te buigen naar een eerder creatief gegeven dat minder 'theoretisch' aanvoelt en eerder talentgericht is. Er wordt ook meer in de richting van integreren van het eindwerk in het portfolio gedacht. De commissie vraagt de opleiding toch waakzaam te blijven dat de reflectieve vaardigheden van de studenten hierbij niet verloren gaan. Studenten moeten volgens de commissie namelijk nog steeds kunnen blijven aangeven wat de bedoeling of betekenis is geweest van een creatief stuk dat ze hebben uitgewerkt, waarom ze een bepaalde vorm hebben ge-

kozen, en welke plaats dit in hun professioneel handelen en hun persoonlijkheidsontwikkeling inneemt.

Wat betreft de materiële voorzieningen, is de commissie van mening dat de gebouwen waarin de opleiding gehuisvest is, verouderd zijn. De opleiding probeert in de mate van het mogelijke te roeien met de riemen die ze heeft. Het huidige gebouw biedt volgens de commissie wel voldoende mogelijkheden om de aan de praktijk gelieerde werkvormen te realiseren. Het ingerichte 'hoekenlokaal' kan de commissie daarin zeker appreciëren. De commissie vraagt de opleiding om de lokalen, de gebouwen en de aankleding toch verzorgd te houden, zodat alle actoren zich blijven thuisvoelen. Ook de lectorenruimte met te weinig computers en mogelijke vergaderruimte werkt belemmerend. De opleiding plant een verhuis naar een nieuwe campus Spoor Noord in 2015. De commissie hoopt dat er rekening zal worden gehouden met de specifieke materiële voorzieningen die voor een opleiding Kleuteronderwijs nodig zijn.

De voorzieningen in de mediatheek acht de commissie als toereikend. Ze waardeert dat studenten van in de eerste trajectschijf de weg naar en in de mediatheek wordt gewezen.

De commissie heeft bij deze opleiding een team van docenten gezien dat de nodige kwaliteiten bezit om deze opleiding vorm te geven. Ze zijn enthousiast en betrokken. De commissie vindt het een dynamisch team met veel potentieel. Nu de opleiding zich na de fusie geworsteld heeft uit een te groot departement, ziet de commissie de ruimte voor het personeel om zich ten volle te ontplooiën. Het is positief dat in de opleiding een aantal lectoren werkzaam zijn die zelf het diploma kleuteronderwijs behaald hebben. Daarnaast werkt de opleiding ook met een aantal gastsprekers die authentieke situaties uit de praktijk in de lessen kunnen aanhalen. Het werkveld waardeert dit. De professionaliseringsmogelijkheden zijn volgens de commissie in orde. Zowel teamgerichte professionaliserings sessies (zoals over toetsing of de professionaliteit van de lerarenopleiding) als individuele bij- of nascholingen naargelang eigen interesses of begeleidingsmogelijkheden, komen aan bod. Ook internationale docentemobiliteit en teacher exchange opdrachten worden meer gestimuleerd, wat de commissie tevreden stemt. Een aantal losse initiatieven hierrond moeten nog verankerd worden en meer naar het hele team worden gericht. Het bewustzijn is er alvast binnen de opleiding. Het functioneren van de docenten wordt opgevolgd in functionerings- en evaluatiegesprekken. Dat deze in de nieuwe structuur de verantwoordelijkheid zijn van het opleidingshoofd die dichter betrokken is – voorheen lag deze bij het departements-

hoofd – vinden de docenten een gunstige evolutie. Volgens de commissie zal de grotere systematisering voor de kwaliteitszorg van het personeel in de nieuwe organisatie hier een positieve bijdrage toe leveren.

De commissie is tevreden te vernemen dat de docenten soms deelnemen aan onderzoeksprojecten. Voorbeelden hiervan zijn een onderzoeksproject rond een ‘ontdekkasteel’ en een project rond lezen. De commissie vraagt de opleiding om resultaten van dergelijke onderzoeken meer in het onderwijs te integreren, zodat ook studenten er meer mee te maken krijgen.

De commissie meent dat de aanwezige kwaliteit van het docententeam nu nog meer zou moeten leiden tot een gelijkgerichte teamaanpak. Deze komt immers nog niet altijd even sterk tot uiting. Vooral in het proces van de begeleiding en de observatie van het hele stagegebeuren, moeten de docenten nog meer gelijkgericht kijken en de neuzen in de zelfde richting krijgen. Hiertoe beveelt de commissie aan om overleg tussen de docenten nog meer te stimuleren.

De hoge werkdruk van het personeel baart de commissie zorgen. Met een voltijds equivalent (VTE) van 10,5 bij de docenten en een studentenpopulatie van iets meer dan 250 studenten, is deze immers hoog. De commissie kreeg de indruk dat de opleiding hoopt op de nieuwe structuur van de fusie en het daarmee gepaard gaande herschikken van verantwoordelijkheden om soelaas te brengen. De commissie raadt het bestuur aan om de docent-studentratio mee in het oog te houden en de inspanningen die al geleverd zijn te honoreren en verder te zetten. Zij beveelt ook de opleiding zelf aan om actief op zoek te gaan naar maatregelen om de werkdruk te verlichten. Zo vernam de commissie dat de docenten geen individuele takenfiches hebben. Nochtans zou dat het zicht op de taken en opdrachten van elke docent transparanter maken. Ook de reeds ingezette zoektocht naar efficiënt vergaderen moet worden verdergezet.

Het merendeel van de verbeteracties die uit de vorige visitatie voortvloeiden, werden reeds aangepakt. De aanbevelingen over de werkdruk zijn, zoals eerder vermeld, wat links blijven liggen. Er zijn echter volgens de commissie voldoende stappen gezet in de opvolging van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie.

De commissie stelde vast dat de betrokkenheid met de verschillende stakeholders veeleer informeel gecreëerd wordt, bijvoorbeeld bij stagebezoeken. De commissie adviseert de opleiding om het kwaliteitszorgkader verder uit

te werken. Nu, na de fusie, de specifieke ondersteuning voor onder ander kwaliteitszorg dichter bij de opleiding wordt georganiseerd, is er bij de commissie vertrouwen voor de toekomst. De opleiding heeft een goede band met het werkveld. De resonantieraad die in het verleden bij de Artesis hogeschool actief was, wordt in de nieuwe structuur een werkveldcommissie, waarbij de opleiding samen met vertegenwoordigers van het werkveld en de alumni structureler overleg zal plegen. Er is bij de alumni een jaarlijkse terugkomdag en tijdens stagebezoeken wordt er informeel overlegd met oud-studenten. De wens om een alumniwerking verder uit te bouwen en te formaliseren, wordt zowel door de opleiding als door de alumni zelf gedeeld.

De commissie is van oordeel dat er tot hier toe weinig studenteninspraak aanwezig is in de opleiding. Alhoewel de opleiding enquêtes afneemt en focusgesprekken voert, bleken de bevraagde studenten hier respectievelijk weinig respons aan te geven of weinig voeling mee te hebben. Ook de studentenparticipatie in de studentenraad blijft vanuit de opleiding Kleuteronderwijs laag. De commissie moedigt daarom een structurele aanpak aan voor de participatie van studenten bij de opleiding. Bij evaluatieonderdelen van de studenten over de opleiding, moet de communicatie en de terugkoppeling naar de studenten verbeteren. Dit zal de betrokkenheid van de studenten verhogen volgens de commissie. Het is alvast positief dat de commissie uit de gesprekken kon afleiden dat de opleiding al bepaalde zaken heeft aangepakt om onder andere de responsgraad te verhogen of meer betrokkenheid te creëren. Zij waardeert dit.

De commissie heeft de score 'voldoende' toegekend aan dit facet. Ze heeft binnen de opleiding sterke punten gezien, zoals de samenhang in het programma, de aandacht voor taalvaardigheid bij de studenten, het zorgbreed werken, het beeld van het eerste leerjaar dat zich bij studenten vormt, het talentgericht werken met een portfolio, de werkvormen peer tutoring en hoekenwerk, de studie- en studentenbegeleiding, de internationaliseringsinitiatieven, het reflectief leren. Toch heeft de commissie ook nog een aantal werkpunten opgemerkt die, wanneer aangepakt, het programma en de leeromgeving voor de studenten nog sterker zouden maken. Zo bijvoorbeeld de aandacht voor het verhogen van taalvaardigheid bij alle kleuters, het meer creëren van oefenkansen in het communiceren met ouders, de terugkoppeling van resultaten van bevragingen naar de betrokkenen, de aandacht voor de werkdruk van het personeel en het creëren van meer studenteninspraak. Vooral de begeleiding en observatie bij de stage en de noodzakelijke gelijkgerichte aanpak daarbinnen, hebben nog duidelijke bijsturing nodig.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding een toetsbeleid vooropstelt waarbij validiteit, betrouwbaarheid en transparantie kernbegrippen zijn. Volgens de commissie zijn deze begrippen ook aantoonbaar. De opleiding heeft reeds stappen gezet bij het toetsbeleid, nu moeten de kaders van het toetsbeleid volgens de commissie verder worden uitgewerkt. De opleidingscommissie bewaakt het toetsbeleid en optimaliseert de door de opleiding gehanteerde toetsmatrix, waarbij de opleidings specifieke eindkwalificaties vertaald zijn naar leerdoelen. De opleiding plant een analyse van de toetsmatrix door een toetscommissie. De commissie wil de opleiding aansporen om wat betreft het toetsbeleid een actieplan te voorzien met doelen, een tijdpad en evaluatiemogelijkheden.

De opleiding tracht validiteit te garanderen door het gebruik van de toetsmatrix met leerdoelen. Aan de leerdoelen wordt steeds een beheersingsniveau (zie GKW 2) toegekend. Het is volgens de commissie positief dat over alle trajectschijven heen alle eindkwalificaties getoetst worden en dit op een steeds hoger beheersingsniveau. Ook de toetsvormen zelf zijn gekoppeld aan de leerdoelen. De commissie stelde een evolutie vast van eerder kennistoetsen in de eerste trajectschijf naar steeds meer vaardigheidstoetsen, projecten en stages naarmate de opleiding vordert. In de bachelorproef worden alle eindkwalificaties op het hoogste niveau getoetst. Dit gebeurt op verschillende manieren: door presentaties, stages, didactische activiteiten, schriftelijke neerslag, reflectie, portfolio, het eindwerk en een gesprek met de eindjury. De commissie waardeert de variatie aan toetsvormen hierin. Het portfolio vindt zij een mooi voorbeeld van verantwoording over het proces en de opleiding van de studenten (zie GKW 2). Belangrijk is ook dat studenten niet kunnen slagen voor de professionele bachelorproef in zijn geheel wanneer zij niet slagen op één van de onderliggende opleidingsonderdelen.

De commissie is van mening dat het niveau van de bachelorproeven die zij heeft ingekeken, over het algemeen in orde is. Uit het onderdeel stage blijkt dat studenten kunnen functioneren in het werkveld. Het verslagboek met reflectie, zodat de opleiding zicht heeft op wat studenten leren en waar ze het moeilijk mee hebben, vindt de commissie een mooi traject. Het is ook positief dat studenten in de bachelorproef dienen aan te geven wat bijvoorbeeld concerten, tentoonstellingen of boeken hen bijbrachten in hun

professionele ontwikkeling. Er is ook een aandachtspunt. De commissie vraagt nog meer aandacht voor de wisselwerking van theorie en praktijk in de bachelorproef. De in de opleiding geziene theoretische kaders zijn vaak losstaande stukken bij de bachelorproef en worden niet geïntegreerd toegepast. Het verdient aanbeveling om meer aandacht te besteden aan de reflectie over het handelen en daarbij gebruik te maken van theoretische kaders om dit te verbeteren.

Wat betreft betrouwbaarheid, toetst de opleiding alle eindkwalificaties op verschillende momenten in de opleiding en op verschillende niveaus. De commissie waardeert hierbij de verbeterseutels van de toetsen die zij kon inkijken. Ze vernam dat het opleidingsteam al stappen heeft gezet en verder wil evolueren naar het van elkaar leren in verband met evaluatie en naar elkaars examens inkijken en bespreken (critical friends). Dit plan moedigt de commissie zeker aan. Een teamgerichte professionaliseringsactiviteit over betrouwbare toetsing vindt de commissie positief. Ook het beoordelen door meerdere beoordelaars om de betrouwbaarheid te verhogen, kan op de goedkeuring van de commissie rekenen. Wel moet er dan nog meer op toegekeken worden dat elke beoordelaar vanuit dezelfde criteria examineert. Vooral bij de stages kan dit nog verbeterd worden. Het observatieformulier van de mentoren en de begeleiders is identiek. De feedback die mentoren tijdens de stageweken geven wordt niet rechtstreeks omgezet in punten, maar wordt alsnog meegenomen tijdens de beoordeling. Na de stage maken de begeleider van de hogeschool en de mentor immers in consensus een eindverslag. De mentoren waarderen dit beslissingsrecht over de studenten. De mentorenvormingen en informatiebundels over de stage worden hierin gewaardeerd; de mentoren met wie de commissie sprak gaven immers aan dat zij een duidelijk beeld hebben van de verwachte beoogde doelstellingen. Toch gaven alumni en studenten aan dat verschillende stagebegeleiders soms een andere kijk op de zaken hebben. Meer afstemming is hier geboden. Ook hier werd het gevoel van een 'momentopname' opnieuw geopperd. Zowel de alumni als de studenten uitten de wens voor meer stagebezoeken. De commissie spoort de opleiding aan om naar oplossingen te zoeken.

Het toetsbeleid is voldoende transparant. De evaluatiecriteria zijn eveneens gekend bij de studenten. In de algemene onderwijsregeling vinden studenten algemene informatie over de toetsprocedures terug. De ombudspersoon organiseert informatiesessies over het examenreglement bij de studenten van de eerste trajectschijf en is daardoor voldoende gekend. Ook de ECTS-fiches zijn een duidelijke informatiebron. De docenten wor-

den aangespoord om op de digitale leeromgeving Blackboard of tijdens de lessen voorbeeldvragen op te stellen. Bij stages en projecten worden de beoordelingsformulieren verduidelijkt aan de studenten.

De commissie stelde vast dat de studenten die uit de opleiding uitstromen onmiddellijk inzetbaar zijn en gewaardeerd worden. Volgens een onderzoek van de opleiding vindt 90% van de afstudeerders meteen werk in het kleuteronderwijs. Een kleine groep studeert verder (voornamelijk de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs) of kiest alsnog voor een job in het lager onderwijs.

Ook bij het werkveld klinkt algemene tevredenheid over de inzetbaarheid van de afgestudeerden van de opleiding. Zij waarderen vooral de empathie die de beginnende kleuterleraren tonen naar de kinderen toe, en dan vooral in het kader van diversiteit en kansarmoede. Ook de zelfstandigheid van de studenten bij de instap in het werkveld en de bereidheid tot levenslang leren vinden zij een pluspunt.

De studenten voelen zich over het algemeen voorbereid op de instap in het werkveld. De eindstage van zeven weken waarbij studenten geacht worden te handelen in complexe en authentieke situaties, is daar een belangrijke factor in. Ook de training in sollicitatievaardigheden en het gesprek met de eindjury in het kader van de bachelorproef dragen daartoe bij.

De commissie is tevreden dat de opleiding het doorstroomrendement, het studierendement en de drop-out in de opleiding analyseert en bewaakt. Zij stelt wel vast dat het studierendement van de opleiding de laatste jaren lager ligt dan het gemiddelde van de opleidingen Kleuteronderwijs in Vlaanderen. De opleiding haalde in deze context de kwetsbaarheid van studenten met vooropleidingen in het BSO en TSO aan, alsook allochtone studenten. De opleiding werkt bewust aan het optimaliseren van de onderwijsleeromgeving om de doorstroom te faciliteren. Desondanks moet het studierendement bewaakt blijven. De commissie raadt de opleiding aan om ook de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart te brengen, en hierrond gerichtere acties te doen.

Ook de studieduurverlenging die de commissie vaststelde, moet in het oog worden gehouden. Iets minder instromers (rond 26%) dan het Vlaamse gemiddelde studeren af in de vooropgestelde drie academiejaren. Deels kan dit verklaard worden door de spreiding van de eerste trajectschijf over twee jaren bij sommige studenten.

De commissie vernam bereidheid van de opleiding om ook de oorzaken van de drop-out verder te analyseren, door bijvoorbeeld samen met het Stedelijk onderwijs en het GO! na te denken over het terugdringen van de drop-out van beginnende beroepsbeoefenaars. Zo wil de opleiding meer inzetten op aanvangsbegeleiding en mentorenvorming. De commissie onderschrijft dit plan.

De commissie beoordeelt de generieke kwaliteitswaarborg van het gerealiseerd eindniveau als voldoende. Hiervoor baseert zij zich voornamelijk op deze drie vaststellingen: het soms ontbreken van de terugkoppeling van praktijk en theorie in de bachelorproeven (die gezien het groot studiepunten toch zwaar doorwegen); ten tweede het toetsbeleid waarin al aanzetten zijn genomen maar dat nu nog verder moet worden uitgewerkt; en ten slotte de verder noodzakelijke gelijkgerichte afstemming in de stagebeoordeling.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool, conform de beslisregels, voldoende.

Uit de reactie van de opleiding op de eerste terugmelding heeft de commissie vernomen dat de opleiding op basis van de aanbevelingen in het rapport reeds verbeteracties heeft opgestart.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Blijf de eindkwalificaties voorleggen aan het internationaal netwerk van de opleiding en voer met deze partners benchmarking uit.
- Blijf werk maken van het bekendmaken van de nieuwe eindkwalificaties aan de studenten en creëer hier verder draagvlak voor.
- Formuleer een korte, bondige visie met een prioritering van de essentie waar de opleiding echt voor staat. Hierdoor wordt zowel de profilering van de opleiding als de samenhang en de synergie tussen de verschillende onderdelen van de opleiding versterkt.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Laat studenten niet alleen kennis maken met verschillende onderwijsvormen en situaties, maar ook met verschillende onderwijsvisies, de achterliggende theoretische gedachten en opvattingen en de daaruit voortkomende verschillen in didactische en pedagogische aanpak.
- Maak verder werk van het in de opleiding implementeren van maatschappelijke evoluties op gebied van ICT.
- Laat de studenten eerder dan in de tweede trajectschijf gericht in contact komen met diversiteit. Overweeg om ook keuzemogelijkheden vroeger in het programma aan te bieden en blijf verder werken aan de concretisering van talentgericht onderwijs in het programma.
- Bied meer concrete en praktijkbetrokken oefenkansen met betrekking tot het communiceren met ouders en andere partners aan in het programma over kleuters met algemene en specifieke zorgvragen.
- Laat het 'leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod komen in het theoretisch aanbod en in de stages.
- Blijf aandacht schenken aan het doelgericht werken van studenten. Wijs ze de weg naar alle leerplannen en onderzoek de mogelijkheden om deze vlotter (digitaal) ter beschikking te stellen.
- Blijf de studeerbaarheid van het programma bewaken. Verhoog de responsgraad van studietijdmetingen, optimaliseer deze, en volg de terugkoppeling van de resultaten naar studenten beter op.
- Blijf inzetten op het agenderen van en het opvolgen van de problematieken rond het verhogen van het doorstroomrendement.
- Overweeg om een uitvoerende stage eerder te starten in de eerste trajectschijf, om zo de praktijkgerichte leerkanalen te maximaliseren.
- Hanteer het leertheoretisch kader van sociaal-constructivisme meer bij

de uitwerking van de opleidingsdidactiek met betrekking tot de stage-begeleiding en stagetaken.

- Versterk de samenwerking tussen en de afstemming met de stage-school, de mentor, de docent en de student op vlak van praktijk.
- Blijf waakzaam dat er condities geschapen worden om goed reflectief te leren en zorg ervoor dat de reflectieve vaardigheden van de studenten niet verloren gaan.
- Integreer de resultaten van door de docenten gevoerde onderzoeken meer in de onderwijspraktijk.
- Stimuleer het overleg tussen de docenten teneinde meer afstemming over de begeleiding van de stage te bekomen.
- Ga actief op zoek naar maatregelen om de werkdruk te verlichten.
- Werk het kwaliteitszorgkader verder uit.
- Voorzie een structurele aanpak met betrekking tot de participatie van studenten bij de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk de kaders van het toetsbeleid verder uit. Voorzie daartoe een actieplan met doelen, een tijdspad en evaluatiemogelijkheden.
- Besteed in de professionele bachelorproef meer aandacht aan de wisselwerking tussen theorie en praktijk. Bij reflectie over het handelen moeten studenten meer gebruik maken van theoretische kaders om het handelen te verbeteren.
- Zie erop toe dat alle beoordelaars van de stage op dezelfde manier de studenten beoordelen. Zoek hiervoor naar oplossingen en meer afstemming tussen de docenten onderling en tussen docenten en mentoren.
- Blijf het studierendement verder bewaken.
- Breng de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart en doe hierrond gerichtere acties.
- Blijf de oorzaken van studieduurverlenging en drop-out analyseren.

ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Erasmushogeschool Brussel

Op 21 en 22 oktober 2013 werd de professioneel gerichte bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Erasmushogeschool Brussel in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Erasmushogeschool Brussel situeert zich in het departement Lerarenopleiding en Pedagogie van het jonge kind en wordt, tot 2016, ingericht op de Campus Jette. Hierna zal de opleiding verhuizen naar een nieuwbouw in het centrum van Brussel.

In de opleiding zijn in het academiejaar 2012-2013 90 studenten ingeschreven.

De opleidingsleerresultaten of de competenties waarnaar de opleiding streeft, zijn dezelfde als het domeinspecifieke leerresultatenkader dat alle opleidingen Kleuteronderwijs in Vlaanderen hebben opgesteld, en dat gevalideerd werd door NVAO in juni 2013. De opleiding heeft twee extra leerresultaten toegevoegd, namelijk grootstedelijke context en cultuur-educatie, om de eigenheid van de opleiding binnen de Brusselse context

te onderstrepen. Ook werden enkele noodzakelijke attitudes toegevoegd aan het leerresultatenkader, namelijk beslissingsvermogen, relationele gerichtheid, kritische ingesteldheid, leergierigheid, organisatievermogen, zin voor samenwerking, verantwoordelijkheidszin, creatieve gerichtheid, flexibiliteit en gerichtheid op correct taalgebruik en communicatie. Bij de leerresultaten van de opleiding zijn vanuit een passend theoretisch concept de nodige gedragsindicatoren uitgeschreven.

De visie van de opleiding is breedlopend; de pedagogiek van Reggio Emilia heeft de opleiding naast andere onderwijsvisies geïnspireerd in het verder verfijnen van haar visie op het begeleiden van de kinderen in hun brede ontwikkeling en het belang van een prikkelende en esthetische ruimte waarin de kinderen optimaal kunnen opgroeien. Kernbegrippen van de opleidingsvisie zijn emancipatie, verbondenheid en inclusie. Cultuureducatie en onderwijs in de grootstedelijke context vormen de speerpunten. Net omdat de visie breed is, mag de opleiding haar uitgangspunt nog meer afbakenen en prioriteren.

Programma

Het programma van de opleiding is opgebouwd uit 180 studiepunten en bestaat in een modeltraject uit drie opleidingsjaren (door de opleiding deeltrajecten genoemd) waarbij in elk deeltraject 60 studiepunten worden opgenomen. Flexibele en geïndividualiseerde trajecten zijn mogelijk. Daarnaast richt de opleiding een variant in, namelijk een traject voor werkstudenten, en dit sinds het academiejaar 2009-2010. Dit traject maakt het mogelijk om werken en studeren te combineren, en wordt via blended learning aangeboden.

De inhoud van het programma is opgebouwd rond drie leeromgevingen, namelijk Deskundigheid, Bekwaamheid en Identiteit, waarin bepaalde modules en opleidingsonderdelen vervat zitten. Er lopen ook leerlijnen rond stage, grootstedelijkheid, documenteren en cultuureducatie. In het werkstudententraject loopt een leerlijn autonoom leren. Over het algemeen vindt de commissie het programma van de opleiding, waarin zeer gericht gewerkt wordt aan cultuureducatie en dit niet alleen in de muzische vakken, origineel en innoverend.

De cursusmaterialen zijn over het algemeen vrij goed uitgewerkt. Er is een variatie aan werkvormen aanwezig om het onderwijs vorm te geven. Volgens de commissie verrassende en innovatieve good practices daarbij

zijn onder andere het project Vertellen in de grootstad (vertelsessies voor kleuters), Filosoferen in de grootstad (filmreportage maken over een wijk in Brussel en leren filosoferen met kinderen) en Matinee (een kunstzinnig en muzisch spektakel voor kleuters uitwerken).

Verder zijn er ook keuzemogelijkheden in het programma aanwezig, zoals enkele levensbeschouwelijke opleidingsonderdelen en de mogelijkheid tot buitenlandse stage in (vooral) het derde deeltraject. Ook de meer gerichte docentenmobiliteit en een samenwerking met de Brusselse partner Haute École de Francisc Ferrer om good practices uit te wisselen m.b.t. diversiteit, worden gewaardeerd.

In het eerste deeltraject is er een stage van twee weken in een kleuterschool met twee verschillende leeftijdsgroepen en een vertelstage. In het tweede deeltraject lopen studenten stage in Brussel, richten ze hoeken in, werken ze thema's uit (thema prentenboek en thema natuur), doen ze aan hoekenverrijking en spelbegeleiding met de kleuters en lopen ze stage bij drie verschillende leeftijdsgroepen. In het derde deeltraject ten slotte voeren de studenten een peuterstage uit van twee weken, een keuzestage van vier weken (al dan niet in het buitenland), en vijf weken stage bestaande uit een tweeweekse differentiatiestage gekoppeld aan de eindwerkstage van drie weken. De begeleiding van de stages vindt de commissie degelijk. Er mag nog wat meer aandacht gaan naar de link tussen theoretische kaders en de praktijk op stage.

Als concept voor de bachelorproef, zet de opleiding vijf weken in op het onderzoekend vermogen van de student; zij werken een thema uit in de stage. Dit realiseren ze in de tweeweekse differentiatiestage waarin de student dient te differentiëren, het onderzoeksvermogen van de kleuter te stimuleren in een 'labohoek', te documenteren en te communiceren met ouders. In de daarop volgende drie weken eindwerkstage wordt de groei en evolutie van deze kennis en vaardigheden aangetoond.

Beoordeling en toetsing

Aan het toetsbeleid van de opleiding wordt nog volop gewerkt. De opleiding heeft al een instrumentarium uitgewerkt voor het summatief en formatief toetsen van de verschillende leeromgevingen en de daarin vervatte opleidingsonderdelen. Voor de toetsing van Deskundigheid maakt de opleiding gebruik van een toetsmatrijs met gedragsindicatoren en een semesterboek dat een overzicht geeft van alle taken met omschrijving van

doel, begeleiding, semesterplanning, evaluatie en evaluatiecriteria. Voor de toetsing van de leeromgeving Bekwaamheid hanteert de opleiding een projectmatrjjs. Deze bevat de ontwikkelde competenties en de doelen per opleidingsonderdeel en geeft aan wat en hoe getoetst wordt, door wie en met welke criteria, summatief of formatief en wanneer feedback gepland is. Voor de stage is er een stage-evaluatie-instrument ontwikkeld. De toetsing van de leeromgeving Identiteit komt aan bod in Succesvol groeien, in het derde deeltraject Succesvol reflecteren genaamd, onder de vorm van reflectiestaken, stageportfolio en groeitaken. Deze manier van toetsen moet de opleiding nog verder analyseren en indien nodig bijsturen.

De commissie meent dat de toetsing van de stage en het eindwerk in de eindwerkstage, op een degelijke manier verloopt. Hier en daar kunnen nog wat puntjes op de i worden gezet, zoals het blijven inzetten op de taak van de mentor in het beoordelingsproces van de stage of de aandacht voor de relatie theorie-praktijk in de presentatie van de eindwerkstage.

Begeleiding en ondersteuning

De commissie is tevreden over de materiële ruimtes waarvan de opleiding gebruik maakt, waaronder de mediatheek die hier het studielandschap wordt genoemd. Studenten hebben hier een groot assortiment aan materialen ter beschikking om individueel of samenwerkend te kunnen leren. Ondanks de soms beperkte ruimte of de ietwat verouderde gebouwen op de campus, is de opleiding erin geslaagd om de verschillende ruimtes en gangen creatief in te richten en daar optimaal gebruik van te maken in het kader van kleuteronderwijs. De commissie was onder de indruk van het mooi vormgegeven ABC-lokaal dat is ontstaan uit de samenwerking met de organisatie Art Basics for Children en waar vooral met hout en warme materialen is gewerkt.

Wat de begeleiding van studenten betreft, zijn de docenten bereikbaar en hebben een laagdrempelig contact met de studenten. Ook werkstudenten weten waar ze voor begeleiding terecht kunnen en vinden de flexibiliteit van de opleiding meer dan voldoende om hun traject te realiseren. Indien nodig wordt doorverwezen naar de studiebegeleidingsdienst van de hogeschool (STUDIE.punt) voor onder meer taalbegeleiding of psychosociale ondersteuning.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De afgestudeerde kleuterleraren van de Erasmushogeschool Brussel zijn volgens het werkveld inzetbaar en staan stevig in de schoenen. Het werkveld waardeert de explorerende en onderzoekende houding van de student, het cultuureducatieve aspect en het kunstzinnig omgaan met kinderen. Afgestudeerden vinden vlot werk, zeker in de Brusselse context.

Het volledige rapport van de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van de Erasmushogeschool Brussel staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Erasmushogeschool Brussel

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Erasmushogeschool Brussel. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 21-22 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het beoordelingskader van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). Voor elke generieke kwaliteitswaarborg (GKW) geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat degenerieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende geeft dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. Ze heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemate-

riaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de mediatheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Kleuteronderwijs van de Erasmushogeschool Brussel is een professioneel gerichte bacheloropleiding die zich situeert in het departement Lerarenopleiding en Pedagogie van het jonge kind, waarin ook de opleidingen Lager onderwijs, Secundair onderwijs en Pedagogie van het jonge kind worden aangeboden. De opleiding wordt ingericht op de Campus Jette. Vanaf 2016 zal de opleiding gehuisvest worden in een nieuwbouw in het centrum van Brussel. Hierdoor werd het departement Gezondheidszorg, Lerarenopleiding en Landschaps- en tuinarchitectuur dat vanaf 2006 op de Campus Jette ingericht werd, al opgesplitst in een departement Gezondheidszorg en landschapsarchitectuur enerzijds en een departement Lerarenopleiding en Pedagogie van het jonge kind anderzijds.

Samen met de Vrije Universiteit Brussel maakt de Erasmushogeschool Brussel sinds 2003 deel uit van de Universitaire Associatie Brussel (UAB).

De Erasmushogeschool Brussel heeft een gestructureerde bevoegdheids- en besluitvormingsstructuur, waarbij aan de opleiding Kleuteronderwijs een garantie op inspraak geboden wordt. Het opleidingshoofd leidt de opleiding en zit de opleidingscommissie voor, waarin onderwijzend personeel en studenten zetelen met een adviserende functie. Docenten zijn betrokken in opleidingsvergaderingen, en het werkveld wordt geconsulteerd en geïnformeerd via een resonantiegroep bachelor kleuter- en lager onderwijs, bestaande uit directeurs van scholen en directeurs coördinatoren van scholengemeenschappen. Lectors kunnen ook overleggen in werkgroepen rond een specifiek onderwerp.

Het programma van de opleiding Kleuteronderwijs bestaat uit 180 studiepunten die in een voltijds modeltraject van drie academiejaren kunnen

worden behaald. Daarnaast richt de opleiding een variant in, namelijk een traject voor werkstudenten, en dit sinds het academiejaar 2009-2010. Dit traject maakt het mogelijk om werken en studeren te combineren, en wordt via blended learning aangeboden. In het academiejaar 2012-2013 waren er 90 studenten ingeschreven in de opleiding, waarvan een aantal studenten in het traject voor werkstudenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De opleiding is voor haar beoogd eindniveau uitgegaan van het domeinspecifieke leerresultatenkader (DLR) dat samen met alle Vlaamse opleidingen Kleuteronderwijs is opgesteld en gevalideerd is door NVAO in juni 2013. De commissie kon vaststellen dat er zorgvuldig werk is gemaakt van het betrekken van de opleidingsverantwoordelijken bij het opstellen van de domeinspecifieke en de opleidingspecifieke leerresultaten (OLR). Voor haar OLR heeft de opleiding het DLR overgenomen, met toevoeging van twee extra leerresultaten en enkele volgens de opleiding noodzakelijke attitudes (beslissingsvermogen, relationele gerichtheid, kritische ingesteldheid, leergierigheid, organisatievermogen, zin voor samenwerking, verantwoordelijkheidszin, creatieve gerichtheid, flexibiliteit en gerichtheid op correct taalgebruik en communicatie). De commissie apprecieert dat er twee vernieuwende leerresultaten zijn toegevoegd. Dit onderstreept de eigenheid van de opleiding binnen de Brusselse context.

De twee extra leerresultaten zijn:

Cultuureducatie: de bachelor Kleuteronderwijs kan de verschillende talen waarmee kinderen in hun speelleerproces communiceren in beeld brengen en aanwenden om hun (identiteits)ontwikkeling te stimuleren. Hij creëert hiervoor muzische en kunstzinnige belevingen en expressiemomenten aan de hand van materialen en activiteiten die het onderzoekend vermogen, spelplezier, de creativiteit en verbeelding van kinderen stimuleren. Hij kan cultuureducatieve en –sensitieve organisaties inschakelen waar ze ondersteuning kunnen bieden. Hij kent cultuureducatieve en –sensitieve organisaties die ondersteuning bieden bij deze werking.

Grootstedelijke context: de bachelor Kleuteronderwijs neemt een rol op in het creëren van kansen voor leerlingen binnen het Nederlandsta-

lig onderwijs in de meertalige en grootstedelijke context Brussel. Hij erkent en respecteert de verschillende opvoedingskaders, de taal- en belevingswereld van de kinderen en hun families en verbreedt voortdurend zijn eigen referentiekader. Hij kan externe organisaties inschakelen in de Brede School-werking.

Cultuureducatie en grootstedelijke context worden in deze opleiding gezien als belangrijke elementen voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten. De commissie waardeert dat de opleiding kunst en cultuur aanwendt als hefboom voor de schoolse ontwikkeling van kleuters in een grootstedelijke thuisomgeving. De commissie stelde vast dat beide concepten ook verankerd zijn in de visie, de stage en het curriculum van de opleiding.

Aangezien de opleidingsspecifieke leerresultaten grotendeels gelijklopend of zelfs identiek zijn aan de domeinspecifieke leerresultaten, kan de commissie stellen dat de opleidingsspecifieke leerresultaten voor niveau en oriëntatie passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Het domeinspecifieke leerresultatenkader werd voorgelegd aan en gevalideerd door internationale experts, waardoor ze ook aansluiten bij de actuele eisen gesteld vanuit het beroepenveld en het vakgebied. Bij de opleidingsspecifieke leerresultaten heeft de opleiding de nodige gedragsindicatoren uitgeschreven; volgens de commissie is dit vanuit een passend theoretisch concept gebeurd.

De visie van de opleiding is breedlopend, de pedagogiek van Reggio Emilia heeft de opleiding naast andere onderwijsvisies geïnspireerd in het verder verfijnen van haar visie op het begeleiden van de kinderen in hun brede ontwikkeling en het belang van een prikkelende en esthetische ruimte waarin de kinderen optimaal kunnen opgroeien. Kernbegrippen van deze visie zijn emancipatie, verbondenheid en inclusie. Cultuureducatie en onderwijs in de grootstedelijke context vormen de speerpunten. Beide zijn volgens de commissie ingebed in een breed maatschappelijk netwerk met relevante partners (zowel binnen de hogeschool, nationaal als internationaal) waarmee de opleiding intensief samenwerkt, zo blijkt uit de gevoerde gesprekken met de betrokkenen. Net omdat de visie breedlopend is, was het vaak niet duidelijk wat nu hét uitgangspunt van de opleiding is. Daarom vraagt de commissie om dit meer af te bakenen en te prioriteren om uiteindelijk de opleidingsvisie helder te expliciteren. Het moet voor de stakeholders duidelijker zijn dat de opleiding er bewust voor kiest om studenten te laten kennismaken met verschillende pedagogische visies

en uitgangspunten. Het zou volgens de commissie een pluspunt zijn als de opleiding haar keuze daarrond nog meer zou motiveren. Volgens de commissie zal het leggen van explicietere accenten binnen de opleidingsvisie de profilering verduidelijken. Positief is dat de stakeholders die de commissie tijdens het visitatiebezoek sprak, zeker weet hadden van bovenstaande visie en konden benoemen waar in het programma deze visie tot uiting komt.

Ook de beoogde leerresultaten zijn bekend bij de verschillende betrokkenen. Studenten bevestigden dat de leerresultaten (samen met de beoordelingswijzen, de studietijd, enzovoort) te raadplegen zijn in de ECTS-fiches, die volgens de commissie een duidelijk en gedetailleerd overzicht geven van het vereist eindniveau.

De docenten verduidelijken de ECTS-fiches ook tijdens de lessen, en studenten grijpen er soms naar terug om na te gaan welke de te bereiken doelen zijn om te slagen voor een bepaald opleidingsonderdeel. De ECTS-fiches geven een duidelijk en gedetailleerd overzicht van o.m. het aantal studiepunten, inhoud, doelstellingen, werk- en evaluatievormen, begin- en eindcompetenties. Ze vormen het contract met de student. Ook de opleidingscommissie, waarin docenten en studenten van de opleiding zetelen, waakt over de kwaliteit van de opleidingsdoelen en het programma. De studenten van het werkstudententraject ontvangen een brochure waarin de werking van het 'werken en studeren'-programma wordt toegelicht. Docenten worden op de hoogte gehouden van de doelstellingen en de opleidingsvisie en actualiseren deze na overleg in de opleidingsvergaderingen. Het werkveld komt vooral in contact met de opleidingsdoelstellingen bij mentoredagen, stagebezoeken en in de resonantiegroep mentoren eindwerkstage, die tweemaal per jaar overlegt. Ook de informatie rond de doelstellingen in de stagehandleiding wordt positief bevonden. Daarnaast vindt de commissie het een meerwaarde dat de opleiding ook over de doelstellingen overlegt in het samenwerkingsakkoord met Art Basics for Children (ABC) en de resonantiegroep Grootstedelijke context die ook uit vertegenwoordigers van het werkveld bestaat en sinds 2012 tweemaal per jaar samenkomt. De commissie beveelt de opleiding aan op deze weg verder te gaan en blijvend en frequent met het werkveld en alle andere belanghebbenden te overleggen over het competentieprofiel.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie heeft bij de opleiding Kleuteronderwijs aan de Erasmus-hogeschool Brussel een programma gezien dat toelaat het beoogde eind-niveau binnen de 180 voorziene studiepunten daadwerkelijk te behalen. Ook aan de werkstudenten wordt een zeer degelijk uitgewerkt programma aangeboden, dat op een paar wijzigingen na, grotendeels overeenkomt met dat van de reguliere studenten. Het programma wordt voor hen in blended learning aangeboden met een beperkt aantal contactmomenten. Er wordt van deze studenten dus ook meer zelfstandig werk vereist dan in de reguliere opleiding. De begeleiding van werkstudenten verloopt goed. De opleiding is nog zoekende om het werkstudententraject, dat sinds een aantal jaren in voege is, volledig op punt te zetten. De commissie is in ieder geval van mening dat de opleiding op de goede weg is. Ze heeft daarom geen verschillende scores toegekend aan het regulier traject en het werkstudententraject.

De opleiding heeft rond het opleidings specifieke leerresultatenkader een heel denkkader en didactisch concept geformuleerd, dat competentie-ontwikkelingsgericht is opgebouwd rond drie leeromgevingen: Deskundigheid, Bekwaamheid en Identiteit. Leren gebeurt voornamelijk samenwerkend, onderzoekend en reflecterend, wat zich uit in de in de opleiding gebruikte werkvormen. Deze drie leeromgevingen vormen op zich al een samenhangend programma. Verder lopen er een aantal leerlijnen doorheen het programma, zoals een leerlijn stage lopend over de verschillende semesters, waarin gradueel de complexiteit van de stage opgebouwd wordt en accenten gelegd worden. Binnen één semester werken ook alle opleidingsonderdelen samen naar een bepaalde stage toe, zo vernam de commissie uit de gesprekken. Er lopen ook nog leerlijnen rond Grootstedelijkheid, Documenteren en Cultuureducatie. In het werkstudententraject loopt een leerlijn Autonoom leren, met zelfstandig werken en leren als hét kenmerk binnen de opleidingsonderdelen die onder deze leerlijn vervat zitten.

In de leeromgeving Deskundigheid, die gericht is op de verwerving van ondersteunende en verdiepende kennis, inzichten en vaardigheden, staan enkele opleidingsonderdelen centraal die te maken hebben met de leren ontwikkelingsgebieden en domeinen van het Kleuteronderwijs (zoals

wiskundige initiatie, wereldoriëntatie en muzische vorming...). De student kan ook kiezen voor een levensbeschouwelijk keuzeopleidingsonderdeel.

Binnen de leeromgeving Bekwaamheid zitten de stages vervat (*zie verder*). Er komen ook een aantal modules aan bod die samen gevolgd worden met de studenten van de opleidingen Lager onderwijs. De studenten observeren kleuters gericht, organiseren een leerdag rond actief leren en taalactivering, maken een speelleeropdracht gebaseerd op een belevingsactiviteit en verdiepen zich in de eigen stageschool. De commissie waardeert de samenwerking met de opleidingen Lager onderwijs en Pedagogie van het Jonge Kind, omdat de studenten zo zicht krijgen op de ontwikkelingslijnen doorheen het basisonderwijs. De studenten zelf ervaren de samenwerking met de andere opleidingen eveneens als horizonverbredend. Binnen deze leeromgeving komen ook projecten aan bod, zoals Vertellen in de Grootstad (vertelsessies voor kleuters), Filosoferen in de grootstad (filmreportage maken over een wijk in Brussel en leren filosoferen met kinderen) en Matinee (een kunstzinnig en muzisch spektakel voor kleuters uitwerken). De commissie vindt bovenstaande werk- en leervormen verrassend en innoverend, een mening die gedeeld wordt door de vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie in gesprek ging. Ze wil de opleiding aanmoedigen om binnen de innoverende werkvormen ook blijvend innovatief te durven zijn, en naast relevante klassieke thema's ook niet voor de hand liggende thema's te laten uitwerken door de studenten. De meeste projecten en modules dienen de werktrajectstudenten niet uit te voeren wegens praktisch niet haalbaar. Zij krijgen in de plaats een andere invulling in het opleidingsonderdeel Nederlands en dienen bepaalde leerresultaten wel via de procedures van Elders Verworven Competenties (EVC) en Eerder Verworven Kwalificaties (EVK) aan te tonen.

De leeromgeving Identiteit omvat het opleidingsonderdeel Succesvol groeien (in het derde deeltraject Succesvol reflecteren genoemd) waarbij het groeiproces van de student in kaart wordt gebracht in de domeinen reflectie, taalvaardigheid, groeien als professional en groeien door cultuur.

Over het algemeen vindt de commissie het programma van de opleiding origineel en innoverend. Het zeer gericht werken aan cultuureducatie resulteert in een multiperspectief kijken naar en begeleiden van jonge kinderen en diversiteit. De studenten komen volgens de commissie voldoende in contact met diversiteit en met het multiculturele. Er wordt veel belang gehecht aan het muzisch werken, deels ingegeven als middel voor het omgaan met diversiteit, wat de commissie waardeert. De commissie stelde

vast dat cultuureducatie een soort van microbe is die de opleiding bij de studenten teweegbrengt, en hen ertoe aanzet om ‘breder’ te kijken. Het is ook vernoemenswaardig dat cultuureducatie zich niet enkel beperkt tot de muzische vakken. De commissie vond het mooi te vernemen dat ook de docenten van andere vakken zoals wiskunde meegaan in het verhaal rond cultuureducatie en in hun lessen elementen daarvan opnemen. De commissie wil de opleiding wel aansporen om in het onderwerp cultuureducatie nog meer diversiteit in partners te zoeken. Uit het zelfevaluatie-rapport en uit de gesprekken kon de commissie immers niet opmaken dat er een veelheid aan diverse partners betrokken wordt bij de opleiding.

De opleiding heeft eveneens aandacht voor diversiteit binnen de context van de lerarenopleiding. Ze schenkt aandacht aan de vooropleidingen en houdt rekening met een eventueel verschillend studietempo van elke student en analyseert hierrond gegevens. Ook vernam de commissie dat er aandacht is voor het opvolgen van de allochtone studenten binnen de opleiding Kleuteronderwijs. De commissie stelt dat er in het algemeen nog werk aan de winkel is om dat aantal, dat nu ongeveer 5% van de studenten uitmaakt, op te trekken.

De commissie had tijdens het visitatiebezoek aandacht voor het taalvaardigheidsonderwijs en dit zowel op het niveau van de student, als op het niveau van de kleuters. Uit de gesprekken met de betrokkenen bleek dat het taalvaardigheidsonderwijs degelijk is uitgewerkt. De commissie stelde vast dat de opleiding de taalvaardigheidsprincipes ook toepast in de taalbegeleiding van studenten. Een startende student wordt van in het begin bewust gemaakt van het belang van talig onderwijs. De opleiding heeft een ‘kijkwijzer taal’ ontwikkeld en een instrument om schriftelijke taalvaardigheid ook in de andere opleidingsonderdelen op te volgen. Studenten worden gescreend, hebben een taalgroefische en worden indien nodig aangespoord om taalbegeleiding te volgen, waarbij ze per week nieuwe taalopdrachten dienen te verwerken. Ook in de module Succesvol groeien rond taal wordt er aandacht besteed aan het taalvaardigheidsonderwijs. Een taalondersteuner (logopedist) doet ook stagebezoeken om het taalgebruik van de studenten tijdens de stage op te volgen; taalvaardigheid is met andere woorden ook een indicator in de stagematrixen waarop een student beoordeeld wordt.

De commissie begreep dat er geen expliciete leerlijn of opleidingsonderdelen rond ICT in het programma naar voren komen. ICT zit in deze opleiding eerder verweven in de projecten waar studenten tools aangereikt

krijgen die ze gebruiken om hun project goed uit te voeren of om in de klaspraktijk te gebruiken (zoals een blog maken, werken met een iPad, werken met muziekprogramma's, een filmpje maken, enzovoort). De commissie stelde vast dat het belang van ICT-taken in de beoordelingscriteria voor de projecten aan bod komt. Binnen de modules en projecten is ICT geïntegreerd in de lessen. Ook zijn er specifieke ICT-werkcolleges, wat de studenten waarderen. Volgens de commissie moet de opleiding dit alles verderzetten en blijven investeren in de implementatie van ICT zowel voor de docenten, de studenten als voor het gebruik in de kleuterklaspraktijk.

Wat betreft het voorbereiden van studenten om 'zorgbreed' te werken, is het uitgangspunt van de commissie het zorgcontinuüm geweest dat in de drie onderwijsnetten en door het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) wordt gehanteerd. Hierbij worden vier fases onderscheiden, namelijk: preventieve basiszorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (de zgn. fase 0); verhoogde zorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (fase 1); uitbreiding van zorg waarbij de klasleerkracht wordt ondersteund door de zorgcoördinator/zorgleraar/het zorgteam met indien nodig advies van het CLB (fase 2); overstap naar zorg op maat; de medeverwoordelijke hiervoor is het CLB (fase 3).

De commissie stelde vast dat de studenten in meerdere opleidingsonderdelen in de eerste twee deeltrajecten competenties verwerven in het bieden van preventieve basiszorg en verhoogde zorg. De opleiding hanteert hiervoor meerdere referentiekaders. In het derde deeltraject komt in het opleidingsonderdeel 'Ontwikkelen, leren en opvoeden 3' bijzondere zorg en leerstoornissen aan bod. Hier en in de differentiatiestage wordt gewerkt aan competenties in verband met communiceren met ouders. De commissie vernam dat studenten aangespoord worden om gesprekken met ouders aan te knopen. In het opleidingsonderdeel 'Succesvol groeien' reflecteren de studenten over hun competenties op dit vlak. In het eerste deeltraject gebeurt dit nog vrijblijvend, maar in het tweede deeltraject wordt van de studenten verwacht dat zij gesprekken voeren met ouders aan de schoolpoort. In de 'eindwerk'-stage is een specifieke opdracht voorzien om studenten contact te laten opnemen met ouders en worden ouders op de hoogte gehouden via een blog die de studenten uitwerken. Studenten gaven aan dat zij veel leerden uit dergelijke gesprekken en zij stelden zich vaak tot doel om meer interactie tussen ouders en hun kinderen teweeg te brengen. Ter voorbereiding van het project waarbij studenten aan huis voorlezen bij kinderen, zijn er simulaties van communicatievaardigheden met multiculturele ouders geweest, wat de commissie een pluspunt vindt.

Wel beveelt de commissie de opleiding aan om de studenten nog concreter voor te bereiden op communicatie met ouders en partners specifiek met betrekking tot zowel kleuters met algemene zorgvragen als tot kleuters met specifieke zorgvragen. Dit kan bijvoorbeeld door oefenkansen aan te bieden in authentieke situaties met transfer naar de stages. De commissie kan over het algemeen stellen dat de opleiding studenten breed en onderbouwd voorbereidt op het werken met kleuters die goede basis- en verhoogde zorg nodig hebben. Wel is de commissie van mening dat het 'leren omgaan met reële inclusie' in de huidige kleuterschool nog explicieter aan bod mag komen in het theoretisch aanbod en in de stages.

Verder deed de commissie navraag naar het gebruik van en het leren werken met de leerplannen (van alle onderwijsnetten) binnen de opleiding en kwam tot de vaststelling dat doelgericht werken door studenten een belangrijk kenmerk van de opleiding is. De commissie vernam dat de opleiding werkt met de leerplannen van het Onderwijssecretariaat voor Steden en Gemeenten (OVSG) en van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, maar dat binnen de context van het levensbeschouwelijke keuzevak en voor een aantal werkstudenten die reeds in het katholiek onderwijs werkzaam zijn (geweest), ook het Werkplan Rooms-Katholieke Godsdienst voor het kleuteronderwijs aan bod komt. De opleiding heeft contacten met begeleiders uit de desbetreffende netten. Het kennismaken met en formuleren van doelen gebeurt vrijwel meteen, bijvoorbeeld in didactische labo's naar aanloop van de stage; in de stageplaats dient de student de vertaalslag te maken en het bijhorende leerplan te hanteren. De opleiding moet blijvende aandacht besteden aan doelgericht werken van de studenten. Het doelgericht werken wordt volgens de commissie verhoogd door diepgaand kennis te maken met de visie van de decretale ontwikkelingsdoelen, om dan de visie en de uitgangspunten van de leerplannen van de verschillende netten te leren kennen. Hierbij mag het accent volgens de commissie liggen op de overeenkomsten in die verschillende leerplannen. Uit de gesprekken bleek het voor de commissie nog niet duidelijk of de toegang tot alle leerplannen van alle netten gegarandeerd is. Zij spoort de opleiding dan ook aan om de studenten de weg te wijzen naar alle leerplannen en de mogelijkheden te onderzoeken om deze vlotter (digitaal) ter beschikking te stellen voor de studenten.

De commissie stelde vast dat de stages een belangrijk gewicht vertegenwoordigen in de opleiding, met name voor 66 studiepunten (inclusief de voorbereidingen op de stage in de didactische labo's en de lesvoorbereidingen). Van deze 66 studiepunten wordt de effectieve praktijkcomponent (preservicetraining) op 54 studiepunten begroot. Hierdoor voldoet de

opleiding aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de opleiding.¹

De commissie is van mening dat de stages in een logische oplopende moeilijkheidsgraad opgebouwd zijn en dat zij, zoals de opleiding aangeeft, een toenemende mate van zelfstandigheid en moeilijkheidsgraad in de voorbereiding, de opdracht en de begeleiding vereisen van de student. De meeste stageplaatsen worden bepaald door de opleiding zelf in functie van het doel van de stage, d.w.z. verschillende leeftijdsgroepen, met veel of minder SES (Sociaal Economische Status)-leerlingen, differentiatiestage, eindwerkstage, enz. Voor elke stage zijn een aantal doe-dagen voorzien waarbij studenten de context van de stage leren kennen en enkele sleutelactiviteiten met de kinderen oefenen. Door de samenwerking met Art Basics for Children (ABC) kan de opleiding enkele workshops inrichten bij deze organisatie; de opgedane ervaringen en kennis dienen in de stage immers te worden gebruikt. In het eerste deeltraject is er een stage van twee weken in een kleuterschool met twee verschillende leeftijdsgroepen en een vertelstage. De stageplek is afhankelijk van de woonplaats van de student. In het tweede deeltraject lopen studenten stage in Brussel, richten ze hoeken in, werken ze thema's uit (thema prentenboek en thema natuur), doen ze aan hoekenverrijking en spelbegeleiding met de kleuters en lopen ze stage bij drie verschillende leeftijdsgroepen. In het derde deeltraject ten slotte voeren de studenten een peuterstage uit van twee weken, een keuzestage van vier weken (al dan niet in het buitenland), en vijf weken stage bestaande uit een tweewekse differentiatiestage gekoppeld aan de eindwerkstage van drie weken. Bij werkstudenten kan een andere regeling worden gezocht als de differentiatiestage en de eindwerkstage niet op elkaar kunnen volgen. Deze laatste vijf opeenvolgende stageweken zijn uitermate belangrijk in het traject van de student. Dat de opleiding deze zelf plant en daarvoor bepaalde scholen en mentoren selecteert op basis van een aantal criteria, vindt de commissie positief. De commissie oordeelt dat de opleiding sterk heeft ingezet op het op een andere manier bekijken van het eindwerk en meent dat de leeransen daarbij verhogen. In plaats van het uitwerken van een klassieke bachelorproef of actieonderzoek, zet de opleiding vijf weken lang in op het onderzoekend vermogen van de student. Zij werken gedurende deze vijf weken een thema uit onder begeleiding van een docent uit de opleiding, namelijk de promotor. In de differentiatiestage dient een student te differentiëren, het onderzoeksvermogen van de kleu-

1 Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen van 6 december 2006, hoofdstuk IX, Sectie 2, Artikel 55quinquies, §2.

ter te stimuleren in een 'labohoek', te documenteren en te communiceren met ouders. Tijdens de eindwerkstage wordt de groei en evolutie in deze kennis en vaardigheden aangetoond.

De begeleiding van de stages, de eindwerkstage in het bijzonder, vindt de commissie zeer degelijk. De voorbereiding van het uitwerken van de labohoek gebeurt in een opleidingsonderdeel 'Labo', het documenteren wordt in het opleidingsonderdeel 'Succesvol reflecteren' verder voorbereid. Voor de voorbereiding van en de begeleiding op de stage zelf, heeft de commissie gemerkt dat de stagehandleiding door zowel de studenten als het werkveld gewaardeerd wordt als een belangrijk informatie-instrument. Als voorbereiding op de stage komen de studenten een aantal keer met de promotor samen, en ook tijdens de stage bezoekt de promotor een aantal keer de stageplaats. De mentor in de stageschool vult per activiteit een feedbackrapport in en geeft tips mee, die uiteindelijk in de beoordeling van de stage worden meegenomen (zie GKW 3). Bij de eindwerkstage wil de commissie nog het volgende meegeven aan de opleiding: de commissie meent dat de vijf weken eindwerkstage waarbij een labohoek wordt uitgewerkt een mooi concept is waar de opleiding al grote stappen in heeft gezet. Het hele concept dient nog verder uitgewerkt te worden zodat het volledig op punt staat. Er blijft immers nog een bezorgdheid bij de commissie dat de link tussen theoretische kaders en de praktijk op stage nog iets te vaag blijft en nog meer in de verf gezet mag worden. De commissie heeft de indruk dat er vanuit theoretische kaders naar de stage toe gewerkt wordt, maar wil de opleiding ook aansporen om de stage-ervaringen van studenten mee te nemen en te bespreken in het kader van de aan bod gekomen theorieën.

Ook internationale stages en Internationalisation@home behoren tot de mogelijkheden. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding belangrijke stappen heeft gezet op vlak van internationalisering. Zo werd het programma ingedeeld in semesters om mobiliteit – voornamelijk in het derde deeltraject – te faciliteren. Er werden ook bijvoorbeeld bilaterale akkoorden gesloten met partnerscholen in Brussel en Europa om docentenmobiliteit mogelijk te maken. De commissie apprecieert het dat docenten nu gerichter naar het buitenland gestuurd worden om ervaringen en ideeën op te doen die daarna teruggelinkt worden in de opleidingsonderdelen. Buitenlandse collega's worden als gastdocenten uitgenodigd om zo een duurzame samenwerking te ontwikkelen. Ook in het kader van de multiculturele grootstad wordt samengewerkt met de Brusselse partner Haute École Francisco Ferrer (HEFF) om 'good practices'-ervaringen uit te wisselen over diversiteit. Dit alles waardeert de commissie. Studenten gaven aan dat een buiten-

landse stage een unieke en leerrijke ervaring was en dat de ervaringen van studenten die op internationale stage zijn geweest, teruggekoppeld worden naar de studenten van het tweede deeltraject. De commissie meent dat de opleiding in staat moet zijn om verder te gaan dan een presentatie over de ervaringen van een stagestudent in het buitenland. Zij vraagt de opleiding om de leerwinst van buitenlandse stages te inventariseren en te analyseren. Deze ervaringen moeten omgebogen worden naar leerwinst voor de opleiding en voor alle individuele studenten, ook deze die thuis blijven.

Het zou volgens de commissie overigens het overwegen waard zijn om, mede met het oog op het ontwikkelen van een eigen identiteit van de student, in het programma vroeger te starten met differentiatie- en keuzemogelijkheden en deze niet te beperken tot levensbeschouwelijke vakken.

Wat betreft materiële voorzieningen, is de commissie van oordeel dat de opleiding, ondanks de beperkte ruimte en de deels verouderde gebouwen op de campus, erin geslaagd is om verschillende ruimtes en gangen in de gebouwen creatief in te richten en daar optimaal gebruik van te maken in het kader van kleuteronderwijs. Hierdoor stelt de commissie dat de opleiding haar studenten uitdagende leeromgevingen kan bieden. De commissie was vooral onder de indruk van het mooi vormgegeven ABC bollokaal, dat in functie van praktijkstages met kinderen is ontstaan uit de samenwerking met de organisatie Art Basics for Children en waar vooral met hout en warme materialen is gewerkt. Ook andere ruimtes voor onder andere muzische vorming en kunsteducatie, zoals een spiegelruimte, vindt de commissie aangenaam en functioneel ingericht. De commissie vernam dat de opleiding tegen 2016 zal verhuizen naar een nieuwbouw en hoopt dat ook daar deze inrichting zal worden aangehouden. Ook de mediatheek, of het studielandschap genoemd, is volgens de commissie degelijk ingericht om studenten alle nodige voorzieningen te bieden. De commissie kan de opleiding nog aanbevelen om, naast de informatieve wand in het studentenrestaurant, meer gebruik te maken van de elektronische leeromgeving Desiderius, bijvoorbeeld om studenten te informeren over stagemogelijkheden en/of studeren in het buitenland.

De commissie keek een aantal cursusmaterialen die de opleiding hanteert in. Ze is van mening dat deze over het algemeen vrij goed zijn uitgewerkt en vaak uitgebreid op bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld taalvaardigheid) ingaan. Wel vond de commissie soms weinig literatuurlijsten in de cursusmaterialen terug en vraagt de opleiding daarom om in alle cursussen de nodige literatuur- en referentielijsten te voorzien.

De commissie kwam tot de vaststelling dat het programma van de opleiding zwaar, maar studeerbaar is. Zij waardeert dat de opleiding zicht heeft op de studielast door middel van studentenenquêtes waarin studenten aangeven dat de begrote studietijd grotendeels overeenkomt met de reële studietijd. Vooral bij de werkstudenten is de opleiding vaak zwaar met piekbelastingen in combinatie met werk of gezin. De studenten bevestigden aan de commissie dat de opleiding wel degelijk rekening houdt met de opmerkingen van studenten in verband met de studietijd en -last. Zo heeft de opleiding reeds een aantal contacturen in het programma verminderd om meer ruimte te maken voor stagevoorbereidingen, aangezien de stages uiteraard een groot deel van de piekbelasting uitmaken. De commissie vindt de oplijsting van alle taken en opdrachten aan het begin van elk semester of een jaarboek bij de werkstudenten, zodat de studenten op voorhand hun planning kunnen opmaken, studiebevorderend. Een dergelijke planning was immers de wens van en een noodzaak voor de werkstudenten, zo vernam de commissie tijdens de gesprekken.

Nog studiebevorderend vindt de commissie de begeleiding van de studenten in het algemeen. De commissie is van oordeel dat de toegang tot het opleidingsteam laagdrempelig en flexibel is, en dat er veel energie wordt gestoken in de persoonlijke begeleiding van de studenten. Dit geldt ook voor de werkstudenten; ook zij weten waar ze voor begeleiding terecht kunnen en vinden de flexibiliteit van de opleiding meer dan voldoende om hun traject te realiseren. De commissie vernam dat een systeem van peter- en meterschap ('tutoring') vrij recent gestart is, en adviseert dit verder uit te werken. Volgens de studenten zijn de docenten snel en gemakkelijk bereikbaar bij vragen (zowel via mails als aanspreekbaar op de hogeschool zelf), en worden ze ook, indien nodig, doorverwezen naar de studiebegeleidingsdienst van de hogeschool (STUDIE.punt) voor onder meer taalbegeleiding of psychosociale ondersteuning. Eigenlijk start de begeleiding van studenten al nog vóór studenten zich hebben ingeschreven bij de opleiding, door openlesdagen en infodagen. De commissie stelde eveneens vast dat de EVC- en EVK-procedures bij de studenten gekend waren, in het bijzonder bij de werkstudenten. Door de samenhangende leeromgeving die de studenten geboden wordt, is het doorstroomrendement van de opleiding in lijn met het Vlaams gemiddelde. Toch gaat, zoals de opleiding aangeeft, het aantal studenten dat 100% van het aantal studiepunten behaalt in dalende lijn en nemen steeds meer studenten een persoonlijk deeltraject op. De opleiding moet dit rendement in het oog houden, aangezien het werkstudententraject inrichten naast het reguliere traject en het coachen van alle studenten geen gemakkelijke taak is. De commissie beveelt de

opleiding aan werk te maken van een duidelijk instroomprofiel en een heldere communicatie over de verwachtingen en eisen van de opleiding, ook al leidt dit bij sommige potentiële studenten zelfs tot het ontraden van het volgen van de opleiding.

De commissie heeft bij deze opleiding een gedreven en dynamisch docententeam ontmoet dat goed op elkaar inspeelt en weet waarmee het bezig is en waarom. Volgens de commissie kan dit team met enthousiasme de visie van de opleiding in handelen omzetten. Ze merkte dat de docenten zoekende waren om onderzoeken die zij voeren te integreren in cursussen en toegankelijker te maken voor de studenten, een plan dat ze kan onderschrijven. De commissie vindt het positief dat de voorbije jaren meer is geïnvesteerd in de professionalisering van de docenten. De professionalisering van het personeel gebeurt deels op vrijwillige basis, deels verplicht in de vorm van verplichte trainingen voor bepaalde groepen. Deze evolutie van meer individueel naar teamgerichte professionalisering die nu meer gecentraliseerd wordt binnen de opleiding, vindt de commissie gunstig. Het opvolgen van het functioneren van het personeel blijft wel een werkpunt waar de opleiding zich bewust van is. Het is alvast positief dat studenten ook de docenten kunnen evalueren door middel van bevestigingen. De vragen “doen we de dingen goed?” en “doen we de goede dingen?” kunnen volgens de commissie verder beantwoord worden door het systematisch voeren van functioneringsgesprekken. De commissie vraagt deze niet te beperken tot tijdelijke en nieuwe collega's. De inzichten en vaardigheden die het opleidingshoofd tijdens een vorming inwon over het invoeren van functioneringsgesprekken moeten nu ook in de praktijk worden omgezet. De kwantiteit van het personeel baart de commissie enige zorgen in het kader van de werkdruk. In de opleiding zijn 18 medewerkers en 3 gastdocenten aan het werk, samen goed voor 5,97 voltijds equivalent (VTE). De docent-studentratio is 1:15. Hoewel dit cijfer op zich niet schrikbarend hoog is, vraagt de commissie zich af hoe de opleiding het blijft bolwerken om alle studenten op de eindwerkstage meerdere malen te bezoeken en in hoeverre er bijvoorbeeld tijd overblijft om af te toetsen wat zij schrijven in reflecties en portfolio's. De werkdruk dient dus duidelijk bewaakt te worden. De opleiding moet trachten de tevredenheid over de taakinhoud en de taakkenmerken door te trekken naar de taakbelasting. Hiervoor zijn al enige stappen genomen, door het concentreren van bepaalde ondersteunende taken bij enkele personen en dit uit de taakbelasting van andere docenten te halen, maar volgens de commissie kan dit nog verder worden uitgewerkt.

De commissie stelde met betrekking tot kwaliteitszorg in de opleiding vast dat er in de opleiding veel 'work in progress' gaande is, maar dat de Plan-Do-Check-Act (PDCA)-cirkel wel wordt bewaakt in een jaaractieplan (JAP). Dit wordt uitgewerkt volgens het kwaliteitszorgmodel 'European Foundation for Quality Management, Transnationale Institutionele Samenwerking' (EFQM-TRIS). De commissie waardeert dat de verbeteracties die uit de vorige visitatie naar boven kwamen, opgenomen worden in het verbeterplan of dat gemotiveerd wordt waarom iets net niet opgevolgd wordt. De commissie hoopt wel dat het kwaliteitssysteem dat al in een vast stramien zit, toch nog meer verankerd wordt binnen de opleiding en een aantal zaken op punt worden gezet (bijvoorbeeld het invoeren van structurele functioneringsgesprekken). De commissie heeft er vertrouwen in dat dit kan gerealiseerd worden, aangezien zij vaststelde dat de Erasmushogeschool Brussel een gestructureerde bevoegdheids- en besluitvormingsstructuur heeft, waarbij aan de opleiding Kleuteronderwijs voldoende garantie op inspraak geboden wordt. Volgens de commissie is praktische organisatie, zoals roostering, planning en communicatie een prangend aandachtspunt. Met name het werken met externe organisaties maakt het volgens de commissie noodzakelijk dat dit verbeterd wordt. Positief binnen de kwaliteitszorg van de opleiding vindt de commissie de betrokkenheid die de opleiding creëert bij haar stakeholders. Zowel studenten, alumni als de vertegenwoordigers van het werkveld gaven aan betrokken te zijn bij de opleiding en gehoord te worden. Dit gebeurt door verschillende kwaliteitsinstrumenten zoals studentenenquêtes, focusgesprekken (vooral bij de werkstudenten), de opleidingscommissie (studenten), alumni-enquêtes, uitnodigingen voor terugkomenten, facebookgroep (alumni), bevragingen werkveld, resonantieraden, mentorenbijeenkomsten (werkveld) en ook personeel-senquêtes en personeelstevredenheidsenquêtes. Ook informele contacten zoals bij stagebezoeken worden gewaardeerd.

De commissie heeft de score 'goed' toegekend aan dit facet. Hoewel er nog enkele verbetermaatregelen nodig zijn inzake bijvoorbeeld de werkdruk, de praktische organisatie en de link tussen theoretische kaders en de praktijk bij stages, is de commissie van mening dat er heel wat initiatieven al goed lopen en dat er goed over is nagedacht. Zo haalt de commissie het didactisch concept, de samenwerking met de opleidingen Lager onderwijs en Pedagogie van het Jonge Kind, de innoverende werkvormen, het gericht werken aan cultuureducatie en zorgbreed werken, de eindwerkstage, de begeleiding van de studenten en het dynamische en gedreven docententeam als sterke elementen aan die deze score onderbouwen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De commissie is van mening dat de opleiding een aanzet gaf om, ondersteund door de hogeschool, een kwaliteitsvol toetsbeleid uit te tekenen dat samenhangt met het didactisch concept. Dit toetsbeleid is twee jaar geleden binnen de opleiding opgestart. Volgens de commissie is de opleiding op weg om de aanzetten die reeds zijn gegeven, volledig te operationaliseren en daarna te evalueren en eventueel bij te sturen. In ieder geval heeft de opleiding al een helder en transparant toetsinstrumentarium uitgewerkt voor het summatief en formatief toetsen van de verschillende leeromgevingen en de daarin vervatte opleidingsonderdelen. Voor de toetsing van Deskundigheid maakt de opleiding gebruik van een toetsmatrijs met gedragsindicatoren en een semesterboek dat een overzicht geeft van alle taken met omschrijving van doel, begeleiding, semesterplanning, evaluatie en evaluatiecriteria. Voor de toetsing van de leeromgeving Bekwaamheid hanteert de opleiding een projectmatrijs. Deze bevat de ontwikkelde competenties en de doelen per opleidingsonderdeel en geeft aan wat en hoe getoetst wordt, door wie en met welke criteria, summatief of formatief en wanneer feedback gepland is. Voor de stage is er een stage-evaluatie-instrument ontwikkeld. De toetsing van de leeromgeving Identiteit komt aan bod in Succesvol groeien, in het derde deeltraject Succesvol reflecteren genaamd, onder de vorm van reflectiestaken, stageportfolio en groeitaken. De commissie kan deze variatie aan toetsvormen waarderen. Vooral het werken met de toetsmatrijzen moedigt de commissie verder aan, omdat dit ervoor kan zorgen dat de lectoren op één lijn staan wat de toetsing betreft. De commissie vernam bij de opleiding een bereidheid om deze manier van beoordelen te analyseren, indien nodig bij te sturen en te verankeren in de opleiding. De commissie staat hier volledig achter. De toetsvormen en de frequentie ervan dienen nog verder gestroomlijnd te worden, alsook het aanpassen van enkele ECTS-fiches. Daarbij beveelt zij de opleiding ook aan om het evenwicht in het oog te houden tussen de aansturing van het toetsbeleid en het gebruik van het instrumentarium enerzijds en het welbevinden en de autonomie van de individuele docent anderzijds.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding er werk van heeft gemaakt om ook de twee extra leerresultaten die zij in het opleidingsspecifieke leerresultatenkader heeft toegevoegd (namelijk grootstedelijke context en cultuureducatie) consequent te toetsen in verschillende projecten en modules.

Ook het ontwikkelen van de attitudelijst (zie GKW 1) speelt hierin een rol: na elke module en ieder project wordt deze ingevuld door de studenten zelf, door de medestudenten en door de begeleidende docent met de bedoeling om als kijkwijzer te fungeren zodat studenten zichzelf kunnen situeren.

De commissie is van mening dat de evaluatie van de stage, en dan in het bijzonder de eindwerkstage, degelijk verloopt. Volgens de commissie wordt er bewust en concreet gewerkt aan het onderzoekend vermogen van de student in de eindwerkstage. In de eindwerkstage dienen de studenten de eindcompetenties aan te tonen. De manier van evalueren van de eindwerkstage vindt zij positief, aangezien mentoren de studenten aan het werk zien en de opleiding de feedback van mentoren meeneemt in haar beoordeling. Door het gemeenschappelijke stagebeoordelingsformulier kunnen mentoren en de begeleidende en beoordelende lectoren (de promotoren) op één lijn komen te staan. Het beoordelen met meerdere beoordelaars wordt door alle stakeholders als positief gezien en ook de regelmatige feedback na elke stage is een pluspunt. De eindscore van de stage wordt uiteindelijk bepaald in een competentievergadering waarop alle lectoren aanwezig zijn, deels aan de hand van een technisch-mathematische berekeningswijze van de scores van mentoren en lectoren, deels zo nodig bijgestuurd en gemotiveerd naar aanleiding van observaties tijdens de stages. Volgens de commissie dient de opleiding ook nog enkele aandachtspunten in overweging te nemen. De commissie raadt de opleiding aan om meer in te zetten op de rol van de mentor in het beoordelingsproces van de stage. Volgens de commissie mag deze rol nog uitgebreid worden. Het resultaat van de eindwerkstage wordt in een presentatie toegelicht, waarbij studenten aangeven hoe ze via documenteren aan de slag zijn gegaan, het spel dat ze hebben uitgewerkt in de labohoek hebben geanalyseerd en daarbij nieuwe plannen en nieuwe interventies hebben uitgewerkt. Bij het resultaat van de presentatie van de eindwerkstage, is volgens de commissie tot nu toe enkel het niveau van 'doen' zichtbaar, en zit er geen verwijzing in naar de gehanteerde denkkaders. Dit bevestigt de eerdere twijfel van de commissie over de relatie theorie-praktijk in de stage (zie GKW 2). Het moet volgens de commissie duidelijker worden dat studenten niet enkel op het niveau van handelen blijven steken, maar dat ze ook theoretische kaders kunnen hanteren om dan weer hun handelen (levenslang) te blijven verbeteren.

De afgestudeerden van de opleiding zijn kleuteronderwijzers die volgens de commissie weten wat er van hen verwacht wordt, en die stevig in hun schoenen staan in het werkveld. Zoals de alumni zelf aangaven, "durven

zij wel eens buiten de lijntjes te kleuren” en ze hebben een brede kijk op meer dan alleen traditionele thema’s. Zij voelen zich door de opleiding voldoende voorbereid op een tewerkstelling in het kleuteronderwijs. Overigens vindt de commissie het positief dat de studenten de mogelijkheid hebben om tijdens de opleiding sollicitatiegesprekken te simuleren. Ook het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de afgestudeerden van deze opleiding. Zij haalden vooral de explorerende en onderzoekende houding van de student, het cultuureducatieve aspect en kunstzinnig omgaan met kinderen, hun kennis van en kunnen omgaan met diversiteit en het zich procesgericht en muzisch kunnen inzetten met talige aspecten te verankeren aan als pluspunten. Werkpunten die zij aanhalen zijn van organisatorische aard, zoals het optimaliseren van de organisatie van het werkstudententraject en de praktische organisatie van stages. De commissie stelde vast dat er een gunstige en vlotte tewerkstelling is van afgestudeerden. In de Brusselse context is er immers vrijwel onmiddellijke werkgelegenheid om als kleuterleider/-leidster aan de slag te kunnen gaan.

De commissie stelde vast dat de opleiding het doorstroomrendement, het studierendement en de drop-out in de opleiding analyseert en bewaakt. Zij ziet daarin geen sterk afwijkende cijfers. Zoals eerder is aangegeven, is het percentage van studenten dat alle studiepunten opneemt en behaalt binnen de daarin voorziene tijd, dalend. Het aantal studenten dat 100% van de studiepunten behaalt, lag in academiejaar 2011-2012 rond de 42%. De opleiding merkt op dat meer en meer studenten hun taken spreiden en uitstellen. De commissie beveelt de opleiding aan om maatregelen te treffen om de toename van de mogelijke studievertraging van deze steeds groter wordende groep studenten te verminderen. Anderzijds blijkt uit de cijfers dat van de studenten die hun diploma behalen, er 94% dit deden binnen de voorziene drie jaar, met een lichte stijging ten opzichte van vorige jaren, terwijl het Vlaamse gemiddelde dalend is. Hierop scoort de opleiding dus beter. De commissie raadt de opleiding wel aan om ook de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart te brengen, en hierop gerichtere acties te doen. Ook vernam de commissie dat de opleiding bezig is het traject voor werkstudenten en het rendement ervan onder de loep te nemen. De commissie onderschrijft het plan van de opleiding om het databestand dat ontwikkeld werd voor de werkstudenten verder uit te werken om aan de hand van deze gegevens gerichte maatregelen te kunnen nemen.

De commissie waardeert dat de opleiding exitgesprekken voorziet bij STUDIE.punt voor studenten die de opleiding stopzetten. Dit moet zeker

verdergezet worden. Volgens de opleiding zijn de meest voorkomende redenen tot afhaken verkeerde verwachtingen of een onvoldoende studiemotivatie. Het aantal afhakers na één jaar studie is het laatste jaar sterk gestegen tot 42,55%. Het gemiddelde in Vlaanderen lag in academiejaar 2010-2011 rond de 36%. De opleiding moet dit verder opvolgen en blijven bewaken.

De commissie heeft in haar beoordeling van deze generieke kwaliteitswaarborg veel belang gehecht aan het toetsbeleid van de opleiding, en de beoordeling van de (eind)stage. Ze stelde vast dat het toetsbeleid van de opleiding een aanzet is en dat het toetsbeleid de goede weg op gaat. Wel dient het toetsbeleid nog verder te worden geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd. Ook de beoordeling van de stage kan volgens de commissie nog verbeteren indien een grotere rol wordt toegekend aan de mentor in het beoordelingsproces. Er moet bovendien in de presentatie van de eindstage een verwijzing komen naar de gehanteerde denkkaders binnen de opleiding, zodat studenten niet enkel kunnen 'doen' maar dat ze ook aan de hand van de in de opleiding aangeleerde denkkaders hun attitude van levenslang leren blijven onderhouden. De relatie tussen theorie en praktijk – in beide richtingen – moet in de stage(boordeling) meer zichtbaar worden gemaakt. De commissie heeft daarom deze generieke kwaliteitswaarborg als 'voldoende' beoordeeld, en heeft de hierboven aangehaalde punten als maatregelen ter verbetering geformuleerd.

Integraal eindoordeel van de commissie (regulier traject én werkstudententraject)

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Erasmushogeschool Brussel conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Prioriteer en maak duidelijke afbakeningen in de opleidingsvisie om deze helder te kunnen expliciteren en de gemaakte keuzes te motiveren.
- Blijf frequent in overleg gaan met het werkveld en alle stakeholders over het beoogde eindniveau.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Wees innovatief door vernieuwende werkvormen te introduceren, en laat de studenten naast relevante klassieke thema's ook niet voor de hand liggende thema's uitwerken.
- Laat het 'leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod komen in het theoretische aanbod en in de praktijk tijdens de stages.
- Bereid studenten nog concreter voor op de communicatie met ouders en partners over zowel kleuters met algemene zorgvragen als over kleuters met specifieke zorgvragen, bijvoorbeeld door oefenkansen aan te bieden in authentieke situaties met transfer naar de stages.
- Breid de waaier aan partners met betrekking tot cultuureducatie verder uit.
- Blijf aandacht schenken aan het opvolgen van de allochtone studenten en tracht hun aantal op te trekken.
- Blijf investeren in de implementatie van ICT naar de docenten, studenten en het gebruik ervan in de kleuterklaspraktijk toe.
- Blijf aandacht schenken aan het doelgericht werken van studenten. Wijs studenten de weg naar alle leerplannen en onderzoek de mogelijkheden om deze vlotter (eventueel digitaal) ter beschikking te stellen.
- Werk het eindwerkstageconcept verder uit. Zorg daarbij dat de link tussen theoretische kaders en handelingen in de praktijk in beide richtingen gegarandeerd wordt.
- Inventariseer en analyseer de leerwinst van buitenlandse stages en buig deze om naar leerwinst voor de opleiding en voor alle individuele studenten, ook deze die thuis blijven.
- Maak meer gebruik van de elektronische leeromgeving Desiderius om studenten te informeren, o.m. over de mogelijkheden van stages en/of studeren in het buitenland.
- Voorzie in alle cursussen de nodige literatuur- en referentielijsten.
- Maak werk van een duidelijk instroomprofiel en een heldere communi-

catie over de verwachtingen en eisen van de opleiding.

- Voer systematisch functioneringsgesprekken met alle docenten, en beperk ze niet tot tijdelijke en nieuwe collega's.
- Bewaak de werkdruk.
- Zet het kwaliteitszorgsysteem binnen de opleiding op punt en veranker het.
- Wees aandachtig voor de praktische organisatie van roostering, planning, communicatie, en dergelijke binnen de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Analyseer het toetsbeleid, stuur het bij, en veranker het binnen de opleiding. Hou hierbij het evenwicht in het oog tussen de aansturing van het toetsbeleid en het gebruik van het instrumentarium enerzijds en het welbevinden en de autonomie van de individuele docent anderzijds.
- Blijf inzetten op de taak van de mentor in het beoordelingsproces van de stage.
- Maak in de presentatie van de eindwerkstage de verwijzing naar theoretische denkkaders zichtbaarder, zodat duidelijk wordt dat studenten deze kaders kunnen hanteren om hun professioneel handelen (levenslang) te blijven verbeteren.
- Tref maatregelen om de toename van de mogelijke studievertraging van een steeds groter wordende groep studenten te verminderen.
- Breng de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart, en voer hierrond gerichtere acties uit.
- Werk het databestand dat ontwikkeld werd voor de werkstudenten verder uit om aan de hand van deze gegevens gerichte maatregelen te kunnen nemen.
- Volg het percentage van studenten die afhaken op en blijf dit verder analyseren en bewaken.

THOMAS MORE KEMPEN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs **Thomas More Kempen**

Op 7 en 8 november 2013 werd de professioneel gerichte bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Kempen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Kempen bevindt zich in het domein Lerarenopleiding binnen de groep van Gezondheidszorg, welzijn en lerarenopleiding en wordt ingericht op de campus in Vorselaar.

In de opleiding zijn in het academiejaar 2012-2013 248 studenten ingeschreven.

De opleidingsdoelen of de competenties waarnaar de opleiding streeft vertrekken vanuit de 10 functionele gehelen of rollen van de leraar, namelijk (1) Begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen, (2) Opvoeder, (3) Inhoudelijk expert, (4) Organisator, (5) Innovator-onderzoeker, (6) Partner van ouders en verzorgers, (7) Lid van een schoolteam, (8) Partner van externen, (9) Lid van de onderwijsgemeenschap en (10) Cultuurparticipant.

Deze functionele gehelen zijn op hun beurt opgesplitst in subcompetenties. In het kader van de stage zijn er kerntakenboekjes uitgewerkt waarin aan de hand van de opbouw van competenties een stagegroeilijn zichtbaar wordt doorheen de zes semesters in de opleiding. De opleiding heeft ook een visie ontwikkeld die steunt op een aantal pijlers zoals ervaringsgericht, zorgbreed en muzisch kleuteronderwijs, reflectie, sociaal-constructivisme, aandacht voor diversiteit, kansarmoede, duurzaamheid, taalvaardigheid, interculturaliteit en internationalisering.

Programma

Het programma van de opleiding is opgebouwd uit 180 studiepunten en bestaat in een modeltraject uit drie opleidingsjaren (door de opleiding fases genoemd) waarbij in elke fase 60 studiepunten worden opgenomen. Daarnaast bestaan er nog twee verkorte opleidingen, BAKOV I (65 studiepunten) en BAKOV II (113 studiepunten), voor die studenten die instromen met respectievelijk een diploma hoger onderwijs in de lerarenopleiding of een diploma hoger onderwijs.

De profileringspunten van de opleiding komen in het programma aan bod, maar kunnen hier en daar nog wat verder worden uitgewerkt. Verder is het programma samenhangend opgebouwd vanuit vijf invalshoeken waarin telkens een aantal opleidingsonderdelen gegroepeerd zijn, namelijk algemene vorming, pedagogisch-didactische vorming, (specifieke) geïntegreerde vorming, specifieke vaardigheden en praktijk (stages). Het leerproces van de student verloopt van verkennend in fase 1 naar verdiepend in fase 2 en tenslotte naar verruimend in fase 3. Ook de studentbetrokkenheid, zelfsturing en competentieontwikkeling evolueert in stijgende lijn doorheen de drie fases.

Het studiemateriaal van de opleiding is in orde, mede door een screening ervan door het werkveld en door collega-docenten. Er is een variatie aan werkvormen aanwezig om het onderwijs vorm te geven. Good practices zijn de werkvormen rond muzische vorming en expressie. Verder zijn er ook keuzemogelijkheden in het programma aanwezig, zoals bijvoorbeeld de buitenlandse stage in (vooral) fase 3 of een keuze-opleidingsonderdeel International Teacher. Ook Internationalisation@home wordt door de opleiding goed opgevolgd.

De commissie spreekt zich positief uit over het stageconcept van de opleiding 'Samen opleiden' en heeft de opleiding dan ook het bijzondere kwali-

teitskenmerk dat zij hiervoor had aangevraagd, toegekend. Studenten lopen een volledig academiejaar stage in eenzelfde ankerschool, elk semester in een andere klas (andere leeftijd van de kleuters) en een andere begeleidende mentor. Vanuit de hogeschool worden de studenten begeleid door een ankerdocent die hen gedurende het hele academiejaar opvolgt en hen regelmatig bezoekt op de stageplaats. Naast reflectie en feedback, wordt de uiteindelijk beoordeling vastgelegd in een driehoeksgesprek tussen mentor, ankerdocent en student. De commissie waardeerde ook de batterij aan instrumenten die de opleiding heeft uitgewerkt om haar stageconcept vorm te geven, zoals kerntakenboekjes, een stagevademeccum, richtlijnenboekjes, uniforme evaluatieformulieren, driehoeksgesprek, persoonlijk ontwikkelingsplan (POP), supervisiesessies en -verslagen, een blokkenpuzel, ...

Twee opleidingsonderdelen uit de derde fase zijn het Afstudeerproject (6 studiepunten) en de Bachelorproef (3 studiepunten). In het afstudeerproject maken studenten een zelfstandig werkstuk (eventueel per twee of drie studenten) via onderzoek en/of literatuurstudie en een praktijkgedeelte. In de bachelorproef, die sinds academiejaar 2012-2013 is ingevoerd, dienen studenten hun competentieontwikkeling vorm te geven in een elektronisch ontwikkelingsportfolio, dat later herwerkt wordt tot een sollicitatieportfolio. De commissie is over het algemeen tevreden over de begeleiding van beide opleidingsonderdelen. Aangezien de bachelorproef vrij recent is ingevoerd, is hier nog wat meer aandacht voor aangewezen.

Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het toetsbeleid van de opleiding, waarin studenteninspraak wordt gewaardeerd, als positief. Er wordt een mix van toetsvormen gehanteerd die rekening houden met verschillende leerstijlen. De opleiding toetst aan de hand van schriftelijke toetsen met open en gesloten vragen, openboek examens, mondelinge toetsen, individuele of groepsopdrachten, werkstukken, papers, presentaties, geïntegreerde proeven, permanente evaluatie, peer assessment, persoonlijke ontwikkelingsplannen en portfolio's en criteriumgerichte interviews.

De studenten zijn geïnformeerd over de examenvormen en -procedures door concrete informatie in het onderwijs- en examenreglement, schriftelijke informatie, de ECTS-fiches, enz. De verbeterleutels van examens zijn duidelijk, docenten hebben nascholing genoten over competentiegericht toetsen, en opmerkingen van studenten over de toetsing worden meegenomen in een keuzeopleidingsonderdeel 'Participatie'.

De commissie meent dat de toetsing van de stage (feedback, driehoeksgesprek, ...) leidt tot een grotere betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling van de handelsbekwaamheid van de studenten in de praktijk. Ook de beoordeling van bachelorproef en afstudeerproject zit, mits blijvende aandacht van de opleiding hiervoor, over het algemeen goed.

Begeleiding en ondersteuning

De commissie is tevreden over de materiële ruimtes, waaronder de onderwijswerkplaats (mediatheek). Studenten hebben hier een groot assortiment aan materialen ter beschikking om individueel of samenwerkend te kunnen leren. Ook andere ruimtes zoals een expressieruimte of een beeldlokaal werken studiebevorderend.

In de begeleiding van de studenten wordt het ervaringsgerichte naar voren geschoven. Betrokkenheid, welbevinden en zorgbreed werken worden concreet gemaakt. De docenten zijn bereikbaar en studenten ervaren met hen een laagdrempelig contact. Docenten hebben een coachende taak, en ook de trajectbegeleiding speelt hierin een rol. Er is ook extra ondersteuning voorzien voor taalvaardigheid en expressie in remediërende (avond) trajecten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De afgestudeerde kleuterleraren van Thomas More Kempen zijn volgens het werkveld inzetbaar. Zij waarderen onder andere het zelfreflectievermogen de teamgerichte houding van de studenten. Ook de alumni voelden zich voorbereid bij de instap in het werkveld, onder meer door de voorbereiding op stage.

Het volledige rapport van de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Kempen staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Thomas More Kempen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Kempen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 7-8 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het beoordelingskader van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). Voor elke generieke kwaliteitswaarborg (GKW) geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basis-kwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. Ze geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. Ze heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studie-

materiaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de mediatheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapportaanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst ze bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De opleiding heeft voor haar stageconcept 'Samen opleiden' een bijzonder kwaliteitskenmerk (BKK) aangevraagd. De beoordeling van dit bijzonder kwaliteitskenmerk door de visitatiecommissie is achter het opleidingsrapport toegevoegd.

Situering van de opleiding

De opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Kempen bevindt zich in het domein Lerarenopleiding binnen de groep van Gezondheid, welzijn en lerarenopleiding. De opleiding wordt ingericht op de campus in Vorselaar. Ook de professioneel gerichte bacheloropleidingen Lager onderwijs en Secundair onderwijs worden op deze campus aangeboden binnen hetzelfde studiegebied.

De opleiding kent een vrij lange geschiedenis, sinds het oprichten van een normaalschool door de Zusters der Christelijke scholen in 1902. Vanaf oktober 2012 vormde de samenwerking van de Katholieke Hogeschool Kempen met Lessius Mechelen en Lessius Antwerpen een groter geheel, namelijk Thomas More.

De contouren van de opleiding zijn door de fusie tot Thomas More nog niet helemaal uitgewerkt. De totstandkoming van een multicampusconcept is één van de prioriteiten. De dagelijkse aansturing van de opleiding gebeurt door een beleidsteam, bestaande uit het opleidingshoofd, de praktijkcoördinator en een beleidsmedewerker. Het beleidsteam krijgt ondersteuning van een kernteam dat het inhoudelijke luik van de opleiding voor zijn rekening neemt en een praktijkcel die de inhoudelijke en praktische organisatie van de praktijk verzorgt.

De hogeschool maakt sinds 2002, samen met de Katholieke Universiteit Leuven en verschillende andere hogescholen in Vlaanderen, deel uit van de Associatie Katholieke Universiteit Leuven.

Het programma van de opleiding Kleuteronderwijs bestaat uit 180 studiepunten die in een voltijds modeltraject van drie academiejaren kunnen worden behaald. De opleiding wordt ook aangeboden in twee verkorte trajecten. Het gaat om een verkorte opleiding van één academiejaar (65 studiepunten), BAKOV I genaamd, voor studenten die instromen met een diploma hoger onderwijs in de lerarenopleiding op zak. Daarnaast is er een tweejarig traject, BAKOV II met een totaal van 113 studiepunten, voor studenten die zonder lerarenopleiding, maar wel met een diploma hoger onderwijs, de opleiding Kleuteronderwijs willen aanvangen. Deze twee verkorte opleidingen zijn als het ware ingebed in de reguliere opleiding, maar studenten zijn op basis van hun vooropleiding vrijgesteld van bepaalde opleidingsonderdelen.

In het academiejaar 2012-2013 waren er 248 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

Het competentiekader van de opleiding vertrekt vanuit de 10 functionele gehelen. Deze zijn (1) Begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen, (2) Opvoeder, (3) Inhoudelijk expert, (4) Organisator, (5) Innovator-onderzoeker, (6) Partner van ouders en verzorgers, (7) Lid van een schoolteam, (8) Partner van externen, (9) Lid van de onderwijsgemeenschap en (10) Cultuurparticipant. Deze tien functionele gehelen zijn op hun beurt onderverdeeld in 45 subcompetenties. Hierbij heeft de opleiding rekening gehouden met de wettelijke kaders zoals de basiscompetenties van de leraar Kleuteronderwijs, de algemene en algemeen beroepsgerichte competenties uit het Structuurdecreet (2003) en het niveau zes van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Volgens de commissie is de opleiding erin geslaagd om een duidelijk en werkbaar schema te maken, waarin deze referentiekaders zijn verwerkt en waarin gedragsindicatoren zijn uitgeschreven voor de drie opleidingsjaren.

Daarnaast stelde de commissie een bewuste check en borging vast van de opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) met de leerresultaten die gedefinieerd zijn in het Domeinspecifiek Leerresultatenkader (DLR), dat alle Vlaamse opleidingen Kleuteronderwijs gezamenlijk opstelden onder begeleiding van VLUHR, en dat gevalideerd werd door NVAO (2013) na toetsing aan (inter)nationale experts, studenten en werkveld. De Vlaamse opleidingen Kleuteronderwijs hebben ervoor gekozen om tien domeinspecifieke leerresultaten te definiëren, die vrijwel in een één-op-één relatie met de

functionele gehelen kunnen worden gezien. De commissie kan dus met andere woorden stellen dat de opleidings specifieke leerresultaten voor niveau en oriëntatie passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde DLR en dat ze overeenkomen met de eisen die door het vakgebied en het werkveld gesteld worden. Doordat het opleidings specifieke competentiekader, wat de functionele gehelen betreft, overeenkomt met het DLR, kan de commissie stellen dat de aftoetsing van de competenties in internationaal perspectief in orde is.

De commissie is tevreden te vernemen dat de opleidingsdoelen gedragen zijn door en regelmatig afgetoetst worden met de stakeholders. Dit gebeurt onder andere in een beleidsteam met studenten, met inbreng van het werkveld in het overlegplatform en met alumni in het alumni-overleg. De commissie beveelt de opleiding aan op deze weg verder te gaan en blijvend en frequent met het werkveld en alle andere belanghebbenden overleg te hebben over het competentieprofiel.

De commissie stelde vast dat de studenten de competenties kennen door middel van de ECTS-fiches en studiewijzers waar alle doelen per opleidingsonderdeel zijn beschreven. In het opleidingsonderdeel 'Zelfsturing en relationele vaardigheid' wordt in de eerste opleidingsfase ook aandacht besteed aan het uitleggen van de contouren, accenten en beoogde competenties van de opleiding aan de studenten. Bij het uitwerken van hun bachelorproef in fase drie, komen de studenten verder in contact met de algemene en de algemeen beroepsgerichte competenties. Verder vindt de commissie ook het werken met 'kerntakenboekjes' tijdens de stage een absolute meerwaarde (zie ook GKW 2 en BKK). In deze zes boekjes is voor de zes semesters die de opleiding telt een stagegroeilijn opgebouwd die een verhoging van het beoogde competentieniveau weergeeft. Studenten weten dus duidelijk per opleidingsfase wat de opleiding van hen verwacht voor wat betreft de te behalen competenties. De commissie vernam van de opleiding dat zij nadenkt over het integreren van de domeinspecifieke leerresultaten in een volgende editie van de kerntakenboekjes. De commissie kan dit plan onderschrijven.

De opleiding heeft een eigen opleidingsvisie uitgewerkt die steunt op een aantal pijlers: een visie op goed kleuteronderwijs namelijk ervaringsgericht, muzisch en zorgbreed; reflectie en sociaal-constructivistische visie op leren; aandacht voor maatschappelijke uitdagingen zoals diversiteit, kansarmoede, duurzaamheid, aandacht voor taalvaardigheid, intercultureelitaliteit en internationalisering. Daarnaast heeft de opleiding ook een visie

op een 'Open blik op de wereld' en het stageconcept 'Samen opleiden'. Er wordt onder andere ook ingegaan op het ethische, het wereldburgerschap en reflectie op persoonlijkheid. De commissie vindt deze visie weloverwogen, maar meent dat deze nog prominenter aanwezig zou kunnen zijn. Zo is het enigszins jammer dat deze visie niet explicieter in het competentiekader van de opleiding is opgenomen. Daarnaast adviseert de commissie de opleiding om de complexe en uitgebreide visie die veel aspecten bevat, te comprimeren tot de essentie en hieronder de andere items te rubriceren. Dit zal volgens de commissie leiden tot meer duidelijkheid.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie heeft bij de opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Kempen een programma gezien dat toelaat het beoogde eindniveau binnen de 180 voorziene studiepunten daadwerkelijk te behalen. De commissie stelde met voldoening vast dat de opleiding door middel van een matrix is nagegaan welke functionele gehelen aan bod komen in welke opleidingsonderdelen, zodat onder andere duidelijk wordt dat de competenties adequaat zijn omgezet in een programma. Volgens de commissie werden de uitgangspunten van het curriculum geconcretiseerd en gevisualiseerd in een flowchart, die de horizontale en verticale samenhang van het curriculum verheldert en duidelijk de plaats van de verschillende opleidingsonderdelen binnen de drie fases weergeeft. Dit waardeert de commissie. Dat de profileringspunten van de opleiding (ervaringsgericht, muzisch en zorgbreed) op verschillende plaatsen in het programma tot uiting komen en herkenbaar aanwezig zijn, is eveneens een pluspunt. De commissie vindt het ook positief dat het beleidsteam en de opleidingsonderdeelverantwoordelijken de link en samenhang bewaken tussen de opleidings specifieke doelen en de programma-inhouden. Er zijn weinig opleidingsonderdelen die door één docent aangestuurd worden; vaak wordt een opleidingsonderdeel getrokken door een groep docenten die eveneens in een andere opleidingsfase betrokken zijn. Hierdoor krijgen de docenten zicht op linken tussen de opleidingsonderdelen van alle fases, alsook op mogelijke overlappingen en hiaten. De opleiding gaf aan nog verder na te denken over een mogelijke curriculumherziening, wat de commissie onderschrijft. De grondige vernieuwing van het praktijkluik moet volgens de commissie aangewend worden om het huidige programma bij te sturen en te enten op de principes en instrumenten van 'Samen opleiden'. Hierbij wenst de commissie aan de opleiding aan te geven om expliciete aandacht

te schenken aan de leerlijnen reflectievaardigheden, onderzoeks- en informatievaardigheden en internationale competenties.

In het didactisch concept is voorzien dat het leerproces van verkennend in fase 1 naar verdiepend in fase 2 en tenslotte naar verruimend in fase 3 verloopt. Ook de studentbetrokkenheid, zelfsturing en competentieontwikkeling evolueert in stijgende lijn doorheen de drie fases. Door de goede organisatie van de opleiding in het algemeen, komt de opleiding zo tot een volgens de commissie samenhangend geheel. Het programma is verder opgebouwd vanuit vijf invalshoeken:

- Algemene vorming: opleidingsonderdelen waarin studenten de algemeen beroepsgerichte competenties verwerven en de basisprincipes van reflectie aanleren.
- Pedagogisch-didactische vorming: groepeert opleidingsonderdelen met een specifieke pedagogische en didactische kennis en vaardigheden om ervaringsgericht en zorgbreed in de klaspraktijk aan de slag te kunnen gaan.
- (Specifieke) geïntegreerde vorming: gericht op deskundigheid m.b.t. de ontwikkeling van kleuters en de didactische methodieken om deze ontwikkeling ervaringsgericht en muzisch te stimuleren.
- Specifieke vaardigheden: de studenten verwerven muzische vaardigheden (beeld, media, dans, drama, beweging, muziek...).
- Praktijk: stages.

De commissie wenst enkele zaken uit het programma wat meer te belichten. Ze had tijdens het visitatiebezoek o.m. aandacht voor taalvaardigheid, zowel op het niveau van de student, als op het niveau van de kleuters. Wat betreft de taalvaardigheid op het niveau van de student, is de commissie tevreden met de initiatieven die de opleiding neemt. Bij de aanvang van fase 1 wordt de mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid van de student gescreend. Naast deze starttaalvaardigheid met mogelijkheid tot een ondersteuningstraject, besteedt de opleiding ook aandacht aan het academisch taalgebruik van de studenten de professionele taalvaardigheid in interactie met de kleuters. De commissie vindt het positief dat taalvaardigheid ook expliciet is opgenomen in de kerntakenboekjes en stageverslagen, en dat de student daarop aldus expliciet wordt beoordeeld.

De commissie is van mening dat een kleuterleraar een degelijke theoretische en didactische voorbereiding nodig heeft om alle 'lessen' of activiteiten in de kleuterklas talig te maken, ook bijvoorbeeld het talig maken en het verrijken van hoeken (zoals een poppenhoek). In de ECTS-fiches vond de commissie wel algemene opvattingen over taal terug, maar niet zozeer recente opvattingen, theoretische kaders en strategieën i.v.m. het bevorderen van taalvaardigheid bij kleuters. Taalvaardigheidsonderwijs en de theorieën errond komen wel enigszins aan bod in de opleiding maar kunnen zeker nog worden uitgebreid. De link tussen theoretische kaders van taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de praktijk mag dan ook duidelijker worden gemaakt. De theoretische kaders mogen meer ingebouwd worden in de didactiek.

Wat betreft 'zorgbreed werken' in het programma, is het uitgangspunt van de commissie het zorgcontinuüm geweest dat in de drie onderwijsnetten en door de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) wordt gehanteerd. Hierbij worden vier fases onderscheiden, namelijk: preventieve basiszorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (de zgn. fase 0); verhoogde zorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (fase 1); uitbreiding van zorg waarbij de klasleerkracht wordt ondersteund door de zorgcoördinator/zorgleerkracht/het zorgteam met indien nodig advies van het CLB (fase 2); overstap naar zorg op maat; de medeverantwoordelijke hiervoor is het CLB (fase 3).

De commissie stelde vast dat de studenten in meerdere opleidingsonderdelen in de eerste twee fases competenties verwerven in het bieden van preventieve basiszorg. In de opleidingsonderdelen 'Pedagogisch-didactische vorming en zorg deel 1', 'Pedagogische-didactische vorming en zorg deel 2' (beide fase 2) en 'Zorgbreed onderwijs' (fase 3) wordt ingezoomd op het kunnen bieden van extra zorg. De opleiding hanteert hiervoor de visie, instrumenten en werkwijzen van het Procesgericht Kindvolgsysteem van het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO). Tijdens de stages gebruiken de studenten de ervaringsgerichte indicatoren 'betrokkenheid' en 'welbevinden' bij het opzetten, verantwoorden en evalueren van het eigen onderwijs. Binnen de thema's 'Op weg naar inclusie' en 'Communicatie met ouders en partners' van het opleidingsonderdeel 'Zorgbreed onderwijs' in de derde fase, ligt de focus op zorg verlenen en ondersteuning bieden aan die kinderen voor wie de preventieve basiszorg en de verhoogde zorg ontoereikend zijn. De opleiding bespreekt de aanpak van kleuters die verhoogde en/of uitgebreide zorg nodig hebben aan de hand van cases, wat de commissie positief vindt. In de stages tijdens semester 5 ligt de focus op 'Ik differentieer en stem mijn klashouden af op specifieke doelgroepen'. In de stage tijdens

semester 6 wordt het 'Werken in een school' beklemtoond. Het zorgteam en het zorgbeleid op school krijgen hier hun plaats. De commissie kan stellen dat de opleiding de studenten op een degelijke, bewuste en onderbouwde wijze voorbereidt op het bieden van preventieve basiszorg en verhoogde zorg. Wel is de commissie van mening dat het 'Leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod mag komen in het theoretisch aanbod en in de stages. Binnen deze context adviseert de commissie ook om studenten nog concreter voor te bereiden op communicatie met ouders en partners over zowel kleuters met algemene zorgvragen als over kleuters met specifieke zorgvragen, bijvoorbeeld door oefenkanalen aan te bieden in authentieke situaties met transfer naar de stages. De opleiding voert rond communicatie met ouders al enkele initiatieven uit. De commissie stelde vast dat het functioneel geheel 'partners van ouders en verzorgers' voornamelijk geoefend wordt tijdens de stages. Toch was er bij mentoren en directeurs uit het werkveld een zekere terughoudendheid waar te nemen om leraars-in-opleiding nauw te betrekken bij contacten met ouders. Omwille van het soms delicate en vertrouwelijke karakter konden de docenten hiervoor begrip opbrengen. In elke fase wordt het discreet verkrijgen van en omgaan met gegevens over het kind benadrukt. In de derde fase wordt specifiek aandacht besteed aan communicatie met ouders in de opleidingsonderdelen 'Intercultureel onderwijs' en 'Zorgbreed onderwijs'. Communiceren met ouders met diverse talige achtergronden komt minder aan bod. De opleiding onderschrijft dat en nam al initiatieven zoals de speel- en leessessies bij kansarme kinderen in hun thuissituatie.

De commissie stelde vast dat ICT binnen de opleiding structureel vooral in de eerste opleidingsfase aan bod komt. De opleiding organiseert dit formele aanbod binnen fase 1 om verder toegepast te kunnen worden in de jaren nadien. Er worden vooral technische functionaliteiten verkend, maar ook vaardigheden die de studenten kunnen toepassen binnen de kleuterklas, zoals reken spellen op PC, vertellen via iPad, en dergelijke meer komen aan bod. Volgens de studenten is er in het derde jaar ook een keuzevak ICT voorzien. Zij meldden ook dat ICT impliciet in het programma aanwezig is. Aan docenten worden vanuit de dienst ICT introductiesessies of cursussen rond ICT ('ICT-sprokkels') aangeboden, bijvoorbeeld over videobewerking of het hanteren van een nieuw cursussjabloon.

Verder deed de commissie navraag naar het aanleren van het effectief en efficiënt gebruik van leerplannen (van alle onderwijsnetten) binnen de opleiding. De commissie is van mening dat het doelgericht werken door studenten stapsgewijs wordt opgebouwd en onderbouwd. Dit gebeurt vanaf

de eerste opleidingsfase. Studenten krijgen in fase 1 een overzicht van het doelenlandschap. Ze leren vervolgens in fase 1 werken met de doelen van het ontwikkelingsplan van de Katholieke kleuterschool. Vanaf fase 2 leren ze werken met de decretale doelen (van de overheid) en de leerplandoelen van het Katholiek onderwijs. In fase 2 wordt aan de studenten duidelijk gemaakt dat er nog andere doelenkaders zijn vanuit andere netten. Vanaf fase 3 dienen de studenten de leerplannen te gebruiken van het net waartoe hun stageschool behoort. De commissie vindt het positief te vernemen dat het opleidingsteam zelf ook een beperkt ontwikkelingstraject heeft uitgestippeld voor het academiejaar 2013-2014 aan de hand van contacten met de onderwijsinspectie. Zo willen zij zichzelf professionaliseren in het hanteren van de referentiekaders van alle netten om dit naar de toekomst toe verder te kunnen meenemen in de begeleiding van studenten. De nieuwste versies van de leerplannen zijn beschikbaar op Toledo. Toch vraagt de commissie aandacht voor het werken met de 'doelzoeker'; deze houdt volgens de commissie de valkuil in van knip- en plakwerk. De commissie beveelt de opleiding aan verder te gaan met het zoeken naar een realistische manier om doelgericht te werken zodat studenten hun weg vinden in de veelheid van doelen en richtinggevend kaders. Het doelgericht werken wordt volgens de commissie verhoogd door diepgaand kennis te maken met de visie van de decretale ontwikkelingsdoelen, om dan de visie en uitgangspunten van de leerplannen van de verschillende netten te leren kennen. Hierbij mag het accent volgens de commissie liggen op de overeenkomsten in die verschillende leerplannen.

Volgens de commissie is er in het opleidingsprogramma, als concretisering van de visie, voldoende aandacht voor diversiteit en multiculturaliteit. Vooral vanaf fase 2 zijn er opleidingsonderdelen die focussen op wereldburgerschap en duurzaamheid. Hierbij wordt de link gelegd naar de kleuterklaspraktijk. De commissie vindt het een meerwaarde dat de studenten in de derde fase een stage in een (groot)stedelijke en multiculturele context lopen en daardoor ervaringen opdoen in omgevingen met meer diversiteit en kansarmoede. In het kader van intercultureel onderwijs doen studenten ook 'veldwerk'; zo gaan ze, onder andere in samenwerking met het Rode Kruis, een aantal speel- en voorleessessies doen bij kansarme kinderen in hun thuiscontext. De studenten signaleerden dat het een meerwaarde is om tijdens stagecoachingsessies ook de ervaringen te kunnen bespreken van de medestudenten die in andere en diverse contexten stage lopen. De opleiding is er zich van bewust dat de uitwerking rond interculturele en talige diversiteit nog mag vergroten. De commissie waardeert alvast dit bewustzijn.

Daarnaast stelde de commissie een variatie aan leer- en toetsvormen vast waarbij de diversiteit van de studentenpopulatie wordt gerespecteerd. Tijdens de gesprekken gaven de betrokkenen aan dat zij de studenten proberen uit te dagen en de lijn van een steeds groter wordende zelfsturing proberen aan te houden. De studenten meldden van hun kant dat zij dit kunnen waarderen. De commissie hoorde positieve geluiden over de werkvormen muzische vorming en expressie in het programma. Zij vindt dit een zeer goede aanpak. Zo bijvoorbeeld theaterbezoeken om kleuters in contact te brengen met diverse vormen van cultuur, of de vaardigheidsuren rond dans, drama en beeld die de opleiding organiseert. Voor expressie werkt de opleiding ook samen met het Centrum voor Volwassenenonderwijs - Hoger Instituut der Kempen (CVO-HIK), wat volgens de commissie een meerwaarde is. De studenten, vooral deze van de eerste fase, kunnen er op vrijwillige basis een bijscholingstraject volgen rond expressievaardigheden. De studenten die dit traject volgden, evalueerden dit positief. Ook reflectie- en onderzoeksvaardigheden worden in deze opleiding gestimuleerd door studenten in hun onderzoekende houding uit te dagen. De opleiding geeft aan dat een leerlijn over onderzoeks- en informatievaardigheden nog grondiger verankerd dient te worden vanaf fase 1. Ook de commissie sluit zich daarbij aan en moedigt de opleiding aan hier verder over na te denken.

Het selecteren van de werkvormen van docenten en de meer gerichte begeleiding in groepen, zeker naar de derde opleidingsfase toe, zorgt ervoor dat het aantal contacturen in de loop van de opleiding kan afnemen. Hierdoor is volgens de commissie ook de studeerbaarheid van het programma haalbaar, zij het dat het programma nog steeds zwaar is. Vooral in de laatste fase wanneer de stage, het afstudeerwerk en de bachelorproef afgewerkt dienen te worden, moet de opleiding er blijven over waken dat dit niet van het goede teveel wordt voor de studenten. De commissie vernam dat vooral de invoering van een nieuw concept aangaande de bachelorproef veel onzekerheid en onduidelijkheid met zich meebracht voor de studenten. De commissie vindt het studiebevorderend dat de opleiding tijdens de lessen deadlines herhaalt of coachingmomenten plant doorheen het academiejaar. Op die manier wordt uitstelgedrag tegengegaan en kan piekbelasting enigszins verminderd worden. De commissie is tevreden te vernemen dat de opleiding zicht heeft op de studielast van het programma via metingen en evaluaties. Aan de opleidingsonderdeelbevragingen worden, tweemaal per jaar, overlegmomenten met studenten gekoppeld. Ook de studielast staat bij deze gesprekken geagendeerd. De opleiding probeert aan de hand van wat studenten aangeven, samen met hen naar oplossingen te zoeken om het programma efficiënter te maken.

De commissie waardeert het dat het ervaringsgerichte dat in de visie van de opleiding aanwezig is, ook duidelijk naar voren geschoven wordt in de begeleiding van de studenten. Betrokkenheid, welbevinden en zorgbreed werken zijn richtsnoeren en worden in deze opleiding ook concreet gemaakt, bijvoorbeeld in het hanteren van verschillende werkvormen zoals hierboven vermeld, een meerdaagse kennismakingsactiviteit in de eerste opleidingsfase, en de laagdrempeligheid en grote bereikbaarheid van de docenten. De begeleiding gebeurt vaak in klasgroepen, halve klasgroepen of individueel. Dat de verantwoordelijkheid voor zijn eigen leerproces en studietraject (gericht op persoonlijke ontwikkeling en groei in zelfsturing) bij de student ligt, juicht de commissie toe. De trajectbegeleider heeft hierin een belangrijke rol, maar daarnaast hebben ook alle docenten een coachende taak. De commissie waardeert dat er eveneens specifieke ondersteuning is door studie- en studentenbegeleiders bij functiebeperkingen en psychosociale problemen. Nogmaals benadrukt de commissie de meerwaarde van de extra ondersteuning voor mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid en voor expressie in remediërende (avond)trajecten. Verder stelde ze vast dat de opleiding ook aandacht besteedt aan duidelijke informatie aan kandidaat-studenten en aan aanvangsbegeleiding via brochures, openlesdagen en infodagen.

De procedures van eerder verworven competenties (EVC) elders verworven kwalificaties (EVK) voor het verkrijgen van vrijstellingen zijn bekend in deze opleiding. Ze biedt naast het reguliere programma immers twee verkorte opleidingen aan waarbij maximaal gebruik kan worden gemaakt van vrijstellingen. Het gaat om een verkorte opleiding van één academiejaar (65 studiepunten), BAKOV I genaamd, voor studenten die instromen met reeds een diploma hoger onderwijs in de lerarenopleiding op zak. Daarnaast is er een tweejarig traject, BAKOV II met een totaal van 113 studiepunten, voor studenten die zonder lerarenopleiding, maar wel met een diploma hoger onderwijs, de opleiding Kleuteronderwijs willen aanvatten. Deze twee verkorte opleidingen zijn als het ware ingebed in de reguliere opleiding, maar studenten zijn op basis van hun vooropleiding vrijgesteld van onder andere fase 1 en meer opleidingsonderdelen die zij al zouden hebben verworven in hun eerdere opleiding. De studenten van BAKOV I krijgen vrijstelling voor de verkennende fase 1 en de verruimende fase 3 (uitgezonderd RZL). Zij volgen wel de opleidingsonderdelen van fase 2, zonder algemene vorming, maar met inbegrip van de opleidingsonderdelen 'Pedagogisch-didactische vorming en zorg deel 1 en deel 2'. Studenten van BAKOV II zijn vrijgesteld van algemeen-vormende opleidingsonderdelen en het afstudeerproject. De vrijstelling voor fase 1 wordt overigens

in beide trajecten gecompenseerd door een heroriëntatiemodule. Er wordt een meer uitgebreid pakket stage voorzien voor BAKOV I en BAKOV II in het eerste jaar. Indien gewenst kan de verkorte opleiding gespreid worden in tijd. De commissie vernam tijdens de gesprekken dat de studenten in het verkorte opleiding (ondertussen een tiental studenten in beide trajecten) deze vorm van opleiding zeer waardevol vinden, maar dat er organisatorisch gezien nog wel enige tekortkomingen kunnen worden weggewerkt. Ook de opleiding is zich hiervan bewust. De commissie raadt aan verder te zoeken naar oplossingen en de haalbaarheid en de integratie van studenten van een verkort traject te concretiseren. Het plan om de verkorte opleiding verder uit te werken is volgens de commissie goed gemotiveerd, maar vraagt verder om een meerjarig stappenplan met duidelijke keuze van prioriteiten. De opleiding is reeds bezig met het uitwerken van een (concept)nota hierover.

De commissie bracht een bezoek aan enkele materiële ruimtes, waaronder de onderwijswerkplaats (mediatheek). Zij stelt vast dat de studenten hier een groot assortiment materialen ter beschikking hebben om individueel of samenwerkend te kunnen leren. Ook andere ruimtes zoals een expressieruimte of een beeldlokaal werken studiebevorderend. De commissie stelde vast dat Toledo vooral een communicatiemiddel is en gebruikt wordt om het studiemateriaal ter beschikking te stellen. De commissie meent dat het gebruik ervan als leeromgeving nog uitgebreid kan worden. Zij spoort de opleiding aan om de docenten die reeds gebruik maken van de meer geavanceerde mogelijkheden van Toledo hun ervaringen te laten delen via collegiale consultatie. De commissie apprecieert het dat de opleiding een kritische blik werpt op het studiemateriaal. Zij vindt dat er over het studiemateriaal goed is nagedacht. Naast variatie wordt er gewerkt met een sjabloon van Thomas More Kempen en uniform kleurgebruik. De commissie vindt het vermeldenswaardig dat de opleiding het studiemateriaal verder kritisch laat screenen op basis van een checklist in collegiale reviews én door partners uit het werkveld. De vertegenwoordigers van het werkveld die met de commissie in gesprek gingen, vonden deze aanpak met uitwisseling van feedback erg boeiend en waardevol.

De commissie spreekt zich positief uit over het stageconcept van de opleiding, 'Samen opleiden', dat op het moment van het visitatiebezoek het derde academiejaar inging (zie ook BKK). De transfer van de theorie naar de praktijk wordt hierin duidelijk gerealiseerd en het concept weerspiegelt ook de visie van de opleiding. De commissie adviseert om ook blijvend oog te hebben voor het omgekeerde: zowel positieve als negatieve ervaringen

tijdens de stages worden best aangegrepen om deze te toetsen aan behandelde theorieën en referentiekaders. De begeleiding bij de stages vindt de commissie sterk. Studenten lopen een volledig academiejaar stage in eenzelfde ankerschool, elk semester in een andere klas (andere leeftijd) en een andere begeleidende mentor. De kwaliteit van deze ‘ankerscholen’ wordt door de opleiding bewaakt. Studenten worden daarbij begeleid door een ankerdocent die hen gedurende het volledige academiejaar opvolgt en hen regelmatig bezoekt op de stageplaats. Daarenboven krijgen de studenten dagelijkse feedback van de mentor, zowel mondeling als schriftelijk in feedbackschriftjes. Studenten reflecteren ook zelf tijdens de stage en stellen een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) op, dat verder opgevolgd wordt tijdens de POP-besprekingen met de ankerdocent. Studenten kunnen ook van elkaar leren door de supervisiegroepen en door elkaars stageklas te bezoeken. De commissie hoorde van alle betrokkenen positieve geluiden over de aanpak en de begeleiding van de stages. Mentoren geven aan dat zij een goed zicht hebben op de werkpunten van de studenten, en zich bij de opleiding gehoord voelen wanneer zij feedback geven aan de student. Een sterkte in dit stageconcept is het ‘driehoeksgesprek’. In dit gesprek met student, ankerdocent en mentor komt de tussentijdse opvolging en eindevaluatie aan bod. De student is, op deze manier, medebeoordelaar van zijn leerproces. De opleiding begroot haar praktijkcomponent op 45 studiepunten en voldoet daarmee aan de decretale verplichtingen inzake de stagecomponent.¹

Een meerwaarde is de mentorenopleiding van ongeveer 3,5 dagen die de opleiding inricht. Zo worden mentoren op de hoogte gehouden van wat ‘Samen opleiden’ betekent en inhoudt. Studenten menen dat er bij de begeleidende mentoren en ankerdocenten een duidelijker beeld van hen wordt geschapen door het werken in één school, terwijl er in een eerder stageconcept vaak sprake was van een momentopname. Ook de kern-takenboekjes, het stagevadecum en de feedbackschriftjes vinden zij waardevolle instrumenten.

Het is ook mogelijk om internationale stages te lopen; dit geldt vooral voor fase drie waarbij studenten in partnerinstellingen binnen en buiten Europa terecht kunnen. Enkele studenten die op internationale mobiliteit waren geweest, getuigden van een degelijke voorbereiding en begeleiding vanuit de hogeschool en ter plaatse door lokale mentoren. De bedoeling is om aan het werk te gaan in het lokale onderwijssysteem. Studenten

1 Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen van 6 december 2006, hoofdstuk IX, Sectie 2, Artikel 55quinquies, §2.

leren er multiculturele vaardigheden, andere manieren van communiceren en meer teamgericht werken om ideeën uit Vlaanderen en lokale ideeën te verzoenen. Dit waardeert de commissie. Volgens de commissie gaat de opleiding verder ook goed om met internationalisering in alle fasen van de opleiding; er is een heel beleid rond Internationalisation@home. Zo is er mogelijkheid om cursussen in het Engels te volgen, waardoor de inkomende mobiliteit kan vergroten. Er is ook een keuzeopleidingsonderdeel 'International teacher' in het programma voorzien, alsook een internationale tweedaagse voor studenten. Hierbij worden buitenlandse gastsprekers uitgenodigd. Verder verdiepen studenten zich in meerdere opleidingsonderdelen in onder andere globalisering, wereldburgerschap, duurzaamheid in mondiale context en interculturaliteit. Toch blijft de opleiding zich ervan bewust dat ze moet blijven investeren in initiatieven op vlak van Internationalisation@home zodat ook wie niet naar het buitenland gaat, kan kennismaken met het functioneren in een internationale context. De commissie vindt het alvast positief dat de internationale ervaringen van de studenten niet vrijblijvend zijn. De opleiding is zeker op de goede weg. Er wordt voorbereiding vereist, er is opvolging op afstand en er is ook terugkoppeling achteraf; de blikverbreding is met andere woorden ook voor de studenten die thuisblijven aan de orde. Het is eveneens waardevol dat meerdere docenten hebben deelgenomen of een bijdrage hebben geleverd aan buitenlandse congressen. De commissie stelde bij het docententeam een groeiende bereidheid en bewustwording van de noodzaak vast om dit te doen. De Toledocommunity 'Internationalisering Departement Lerarenopleiding (DLO)' brengt onder andere informatie over de mogelijkheden van docentenverblijf in het buitenland. Een pakket van 40 uren wordt toegekend in het kader van bijkomende expertiseontwikkeling.

Twee werkvormen die in de derde opleidingsfase aan bod komen zijn het opleidingsonderdeel Afstudeerproject (6 studiepunten) en het opleidingsonderdeel Bachelorproef (3 studiepunten). In het afstudeerproject dienen de studenten in een zelfstandig werkstuk over een praktijkrelevant onderwerp aan te tonen dat ze beschikken over de algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties. Dit gebeurt via onderzoek en/of literatuurstudie, en kan per twee of drie studenten afgewerkt worden. Meestal wordt hieraan ook een praktijkgedeelte gekoppeld. Volgens de commissie verloopt de begeleiding hiervan door de promotor op een degelijke manier. Nadien presenteren de studenten hun werkstuk voor een jury. Het werkveld gaf aan dat ze het op prijs stelt dat ze wordt bevraagd over bestaande noden die als mogelijke onderwerpen van de afstudeerprojecten kunnen fungeren.

De Bachelorproef is in het academiejaar 2012-2013 ingevoerd. Het concept van de bachelorproef bestaat erin dat studenten in staat zijn hun competentieontwikkeling op een zelfbewuste en reflectieve manier in eigen handen te nemen. Dit doen ze door hun leerproces in kaart te brengen en bewijsstukken te verzamelen in een elektronisch ontwikkelingsportfolio, dat later herwerkt wordt tot een sollicitatieportfolio. Door de recente invoering van dit nieuwe concept, vernam de commissie dat er bij de studenten verwarring was ontstaan over wat precies het concept en de bedoeling hiervan is. De opleiding gaf aan hieraan in het huidige academiejaar al meer aandacht te hebben geschonken en meer coachingsessies hierover te hebben ingericht. De commissie raadt de opleiding dan ook verder aan de juiste informatie en meer begeleiding te voorzien voor dit opleidingsonderdeel.

De commissie heeft bij deze opleiding een gemotiveerd en deskundig team van docenten ontmoet, dat goed wordt ondersteund in zijn functioneren. Een mix van pedagogen en vakdocenten is in de opleiding aan het werk. De commissie was vooral onder de indruk van de leerbereidheid van de docenten, die ervoor zorgt dat zij allen inzetbaar zijn in de stagebegeleiding. De omslag van 'vak'docenten naar 'opleidings'docenten en 'anker'docenten in het kader van 'Samen opleiden', vindt de commissie een erg positieve evolutie. Ze merkte een meer gelijkgerichte en geïntegreerde kijk op en aanpak van de stage en de stagebegeleiding op; alle docenten zijn voortaan in staat studenten te coachen in hun persoonlijk ontwikkelingsplan en door supervisie. Dat het hele team zich daartoe in supervisie- en coachingvaardigheden bekwaamde, juicht de commissie toe. Ook voor andere bij- en nascholing, die recent in de richting van meer teamgerichte professionalisering is geëvolueerd, is er volgens de commissie voldoende aandacht. Verschillende docenten getuigden deelgenomen te hebben aan diverse na- en bijscholingsactiviteiten in binnen- en buitenland en gaven dit aan als een verrijking. De commissie vernam dat de mogelijkheid bestaat om als docent vrijblijvend een werkveldstage te lopen. Zij hoopt dat de opleiding nog meer docenten kan motiveren om hieraan deel te nemen. De commissie waardeert dat het team ook heeft nagedacht over de terugkoppeling van de nascholingen. Dit kan niet alleen tijdens teamvergaderingen, maar ook via een nieuwsbrief waarin docenten een korte impressie van een interessante nascholing kunnen laten opnemen. De commissie moedigt de opleiding aan om te blijven inzetten op nascholing en professionalisering van docenten.

De commissie apprecieert het dat het functioneren van de docenten op regelmatige basis opgevolgd wordt door tweejaarlijkse functioneringsgesprekken en vijfjaarlijkse evaluatiegesprekken. In de functioneringsge-

sprekken komen onderwerpen als het cursusmateriaal en de evaluatie van docenten door studenten op vlak van vakinhoudelijke, organisatorisch en didactische competenties aan bod. Ook is het positief dat het functioneren van docenten tijdens de eerste drie jaar opgevolgd wordt via lesbezoeken door het opleidingshoofd. De docenten maken ter opvolging ook een digitaal portfolio.

Een vaststelling van de commissie is dat de docenten zich inzetten voor onderzoek. Tijdens de gesprekken gaven docenten aan deelgenomen te hebben of nog steeds deelnemen aan enkele onderzoeksprojecten, bijvoorbeeld een onderzoek rond 'pen en papier' en het studenten bewuster maken van kernbegrippen, of een onderzoek rond geloofsontwikkeling bij kinderen. De commissie vindt het positief dat de resultaten van deze onderzoeken hun weg vinden tot bij de opleidingsonderdelen die de studenten aangereikt worden.

Er zijn voor docenten gedetailleerde prestatieregelingen voorhanden, waarbij een berekening van het aantal uren dat aan diverse taken kan worden gespendeerd, opgenomen is. Desondanks stelde de commissie vast dat de werkdruk bij het personeel hoog blijft door het steeds diverser wordende takenpakket dat een docent te verwerken krijgt. De docent-studentratio ligt rond de 1:18. Hoewel er reeds maatregelen worden genomen om de werkdruk te verminderen blijft aandacht hiervoor aangewezen. Het zou ook goed zijn te blijven anticiperen op mogelijke organisatorische problemen en verhoogde werkdruk door het grote aantal studenten.

De commissie is tevreden over het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding, dat met jaarlijkse actieplannen de PDCA-cyclus (Plan - Do - Check - Act) hanteert. Volgens de commissie werkt het team vanuit een doordachte, planmatige en dynamische wijze vanuit de PDCA-cyclus. De opleiding nam eveneens deel aan een project over kwaliteitscultuur en participeerde in het project van de Associatie KU Leuven 'KONDOR' (Een Kwaliteitssysteem inzake ONDerwijs Ontwikkelen en Realiseren). In de voorbije jaren was de uitwerking van het praktijkluik en het stageconcept 'Samen opleiden' één van de hoofdmoten van de opleiding. Ook een curriculumherziening en de opleidingsdidactiek was het onderwerp van een onderzoek, en staat voor verdere uitwerking op de planning. De opleiding werkt volgens de commissie systematisch en aantoonbaar aan verbeteracties en realisaties uit de vorige visitatie. Vaak zijn aanbevelingen reeds gerealiseerd of aangezet; de reden voor het niet opnemen van sommige andere acties is duidelijk gemotiveerd. Andere verbeteracties komen voort uit verschillende metin-

gen en bevragingen alsook gesprekken met de stakeholders. Zo betreft de opleiding haar studenten door middel van opleidingsonderdeelbevragingen, studietijdmetingen en docentenevaluaties. Het is een aandachtspunt om de responsgraad van deze metingen te blijven bewaken. De commissie vindt het positief dat de studenten bevroegd worden in halfjaarlijkse beleidsteamvergaderingen waar de resultaten van bovenvermelde metingen en andere praktische en organisatorische aspecten aan bod komen. De commissie vernam dat de opleiding plande vanaf academiejaar 2013-2014 een keuzeopleidingsonderdeel 'Participatie' in fase 3 in te richten om studenten de kans te geven actief mee te denken en te werken aan beleidsinitiatieven. Dit vindt de commissie een mooi initiatief.

Het werkveld wordt driemaal per jaar uitgenodigd op een overlegplatform. Dat dit niet langer samen met de opleiding Lager onderwijs ingericht wordt, vindt de commissie positief. Zo kan de focus meer op kleuteronderwijs worden gelegd. De vertegenwoordigers van het werkveld voelen zich gehoord bij de opleiding, niet enkel door het bestaan van het overlegplatform. Dat zij betrokken worden bij een review van het studiemateriaal en door de informele contacten in verband met het stageconcept, kunnen zij waarderen.

De commissie vindt het een meerwaarde dat de opleiding tweemaal per jaar een alumni-overleg organiseert. De alumni die de commissie sprak konden getuigen van een gedegen betrokkenheid bij de opleiding. Zij worden gevraagd naar de toepasbaarheid van de inhoud van de opleiding in het werkveld en mogen kritisch werkpunten aangeven. Ook zij hebben het gevoel dat de opleiding hiermee rekening houdt.

De commissie heeft de score 'goed' aan dit facet toegekend, en doet dit op basis van de volgende vaststellingen: hoewel er nog enkele verbetermaatregelen nodig zijn inzake bijvoorbeeld de werkdruk, de praktische organisatie van de verkorte trajecten en de aandacht voor het verhogen van de taalvaardigheid bij alle kleuters, is de commissie van mening dat heel wat initiatieven al goed lopen en dat er goed over is nagedacht. Zo haalt de commissie het programma en de samenhang erin, de werkvormen muzische vorming en expressie, de begeleiding van studenten, de screening van het studiemateriaal door het werkveld, het stageconcept 'Samen opleiden' en de begeleiding bij de stage, de vele internationaliseringsactiviteiten en het gemotiveerde en deskundige team van 'opleidings'docenten als sterke elementen aan die deze score onderbouwen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie is van mening dat de opleiding een dynamisch beleid rond kwaliteitsvol toetsen voert, waarin studenteninspraak wordt gewaardeerd. De opleiding is op de goede weg naar het invoeren van een gedragen toetsactieplan. Een collegiale review van het toetsmateriaal van vier opleidingsonderdelen in 2011-2012 was de aanleiding om te werken aan een meer gedragen visie met betrekking tot toetsing in de opleiding. In 2012-2013 werd daarvoor door het beleidsteam een ontwerpvisietekst opgesteld, die verder zal worden afgestemd in het opleidingsteam. De belangrijkste uitgangspunten van de toetsing binnen de opleiding zijn competentiegericht, kwaliteitsvol evalueren met daarin een mix van summatieve en formatieve evaluatie.

Volgens de commissie is het positief dat de opleiding haar toetsing in kaart heeft gebracht en zo zicht heeft op de toetsing van elk opleidingsonderdeel in elke opleidingsfase. De commissie stelde vast dat de opleiding zo de koppeling heeft gemaakt tussen de toetsen en de functies van toetsen (begeleiden of beoordelen), de niveaus van toetsen, de toetsvormen, de rol van de student, geïntegreerde toetsingen de domeinspecifieke leerresultaten en attitudes. Dit vindt de commissie positief. Verder getuigt de toetsing in de opleiding volgens de commissie van een brede mix aan evaluatievormen waarbij rekening wordt gehouden met verschillen in leerstijl. De opleiding toetst aan de hand van schriftelijke toetsen met open en gesloten vragen, openboek examens, mondelinge toetsen, individuele of groepsopdrachten, werkstukken, papers, presentaties, geïntegreerde proeven, permanente evaluatie, peer assessment, persoonlijke ontwikkelingsplannen en portfolio's en criteriumgerichte interviews. De toetsvormen worden verder afgestemd op de opleidingsfase waarin de student zich bevindt, de verschillen in leerstijlen en de communicatievaardigheden van de studenten. Op basis van een ontwerpvoetsplan dat de commissie kon inkijken, heeft zij ook vastgesteld dat de opleiding een aantal acties heeft geformuleerd om het toetsbeleid nog verder bij te sturen. Zo wenst de opleiding te werken aan het afstemmen van de inhoud van de toetsen op reële beroepssituaties, de meer systematische aanpak van formatieve toetsing, afstemming over het evalueren van attitudes en het laten reviewen van toetsen door het werkveld. De commissie onderschrijft dit. Zij wenst de opleiding aan te bevelen verder te gaan met het uitwerken van het toetsbeleid, het af te toetsen bij de betrokken stakeholders en mogelijks bij te sturen. Ook wil de

commissie nog meegeven dat de opleiding met een kritische blik naar de taken die de studenten dienen te verwerken moet blijven kijken. De opleiding moet nagaan welke competenties zij daarmee wenst te bereiken, en ervoor zorgen geen onnodige dingen te toetsen. De afgestudeerden gaven immers aan meer te hebben aan taken en opdrachten met een inhoud die zij onmiddellijk kunnen meenemen naar hun klaspraktijk.

De studenten gaven aan goed geïnformeerd te zijn over de evaluatievormen en –procedures (competenties, toetsvormen, beoordelingscriteria, wegingsfactoren). Het onderwijs- en examenreglement geeft volgens de commissie duidelijke informatie. Verder krijgen zij ook concrete schriftelijke informatie over de examenprocedure en de werking van de ombudsdienst en hebben ze inspraak bij de planning van de examens. Ook de ECTS-fiches, de studiewijzers per opleidingsonderdeel en de puntenverdeling per vraag zorgen voor transparantie over de toetsing. De commissie stelde vast dat er vaak meerdere docenten bij de toetsing van een opleidingsonderdeel zijn betrokken. Hierdoor is er voldoende overleg over de toetsvormen en de beoogde competenties, en de uiteindelijke resultaten van de student. De duidelijke verbeterleutels die de commissie heeft ingekeken, zijn hierbij een hulpmiddel. De commissie vindt het een meerwaarde dat opmerkingen van studenten over toetsing, onder andere in het keuzeopleidingsonderdeel 'Participatie', meegenomen worden en leiden tot bijsturing. Ook de nascholing die docenten hebben genoten in het kader van competentiegericht toetsen is een meerwaarde en moet zeker worden verdergezet.

In het kader van de toetsing, vindt de commissie de toetsing van de stages een pluspunt dat mede tot de score 'goed' op dit facet heeft geleid. De wijze van beoordelen in het stageconcept 'Samen opleiden' garandeert volgens de commissie een grotere betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling van de handelingsbekwaamheid van de studenten in de praktijk. Vooral het driehoeksgesprek tussen de student, de mentor en de ankerdocent op het einde van elk semester, ziet de commissie als een sterk gegeven. Alle betrokkenen hebben daarin een evenredig aandeel en momentopnames worden vermeden. Deze mening wordt gedeeld door alle betrokkenen. Het werkveld voelt zich goed bij de gedeelde en gedragen verantwoordelijkheid in de beoordeling van de student. In dit kader moeten de mentorenvormingen volgens de commissie zeker verdergezet worden. Ook de studenten voelen hun eigen inbreng bij en voorbereiding op hun beoordeling als positief aan. Ook waarderen zij de feedback en de terugkoppeling daarvan, waardoor zij het gevoel krijgen gedurende het hele proces de kans te krijgen om te evolueren en te groeien.

Daarnaast zijn ook het stagevademecum met duidelijke verwachtingen over de stage, de feedback van de mentor in het feedbackschriftje, het semestriële syntheseverslag van de ankerdocent en de mogelijkheid tot een 'second opinion' van een andere docent dan de ankerdocent, belangrijke factoren in de beoordeling van de stage. Tegen semester zes, moet de student in de eindstage van vijf weken kunnen aantonen dat hij alle competenties voldoende beheerst en startbekwaam is in het werkveld. De commissie waardeert dat de beoordeling van de studenten steeds in haar totaliteit wordt bekeken.

Naast de stages, worden ook de bachelorproef en het afstudeerproject in fase 3 (drie niet-tolereerbare opleidingsonderdelen) als toetsstenen gebruikt om de kwaliteit en het eindniveau van de afstudeerders te bewaken en de lat van niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur te leggen. De algemene, de algemeen beroepsgerichte en de beroepsspecifieke competenties worden getoetst in het afstudeerproject, een werkstuk dat meestal in kleine groepen van twee of drie studenten wordt uitgewerkt. Het wordt beoordeeld op de inhoud, het praktische aspect, de vormgeving, de presentatie en ook het proces. Dit laatste wordt ook onder de vorm van peer assessment onder de loep genomen door de student-groepsleden. De opleiding gaf aan dat zij nog verder wil werken aan het systematisch verankeren van de informatie- en onderzoeksvaardigheden van de studenten in het afstudeerproject (zie GKW 2). De opleiding nam deel aan een School of Education-project over actieonderzoek, en gaat na of deze methodiek als alternatief voor het huidige afstudeerproject kan dienen. De commissie kon bij het inkijken van enkele afstudeerprojecten (zowel afstudeerprojecten met een hogere score als met een lagere score) niet aflezen wat het begeleidingsproces is geweest bij het afstudeerproject. Dit moet de opleiding nog zichtbaarder maken, zodat er tijdig kan ingegrepen worden wanneer een werkstuk ondermaats dreigt te worden. De commissie is wel van mening dat de scores van de afstudeerprojecten overeenkomen met de verwachting ervan. Tot slot wenst de commissie nog aan te geven dat het integreren van aangereikte kaders uit de lessen duidelijker mag worden bij de werkstukken, zodat de toegevoegde waarde van het professioneel handelen helderder wordt. Bij reflectie over het handelen moeten studenten meer gebruik maken van theoretische kaders om het handelen te verbeteren.

De bachelorproef, het elektronisch ontwikkelingsportfolio dat is herwerkt tot een sollicitatieportfolio, wordt aan de hand van een criteriumgericht interview door een examencommissie beoordeeld. De commissie vindt dit een waardevol en kansrijk instrument. Ze beveelt de opleiding aan het blijvend te evalueren en bij te sturen.

Alle stakeholders zijn tevreden over het eindniveau van de afgestudeerden, zo stelde de commissie vast. Ze hoorde dan ook een unanieme waardering voor de opleiding vanwege de studenten, het werkveld en de alumni. Volgens het werkveld zijn het zelfreflectievermogen en de teamgerichte houding van de studenten grote pluspunten. Uit een enquête van afgestudeerden bleek dat 95% van de respondenten zeer tevreden zijn over de opleiding en snel na afstuderen aan de slag kunnen of verder studeren. De inzetbaarheid is volgens de commissie dan ook in orde. De alumni voelden zich voorbereid bij de instap in het werkveld. Vooral de stages vinden zij een grote troef.

De commissie is tevreden dat de opleiding het doorstroomrendement, het studierendement en de drop-out in de opleiding analyseert en bewaakt. Zij ziet daarin geen sterk afwijkende cijfers. Het studierendement van 86% ligt de laatste jaren iets hoger dan het Vlaams gemiddelde. Ook het percentage afgestudeerden dat hun diploma haalt binnen de voorziene tijd van drie academiejaren, ligt vanaf 2006 hoger dan het Vlaams gemiddelde. De commissie raadt de opleiding aan om gerichte acties te doen rond het aantrekken van allochtone studenten en hun slaagkansen dan ook in kaart te brengen.

Het drop-out percentage ligt dan weer iets lager dan bij het gemiddelde van de opleiding Kleuteronderwijs van de Vlaamse instellingen. De commissie waardeert dat de opleiding een vorm van exitgesprekken organiseert (door het opleidingshoofd) bij die studenten die denken aan afhaken. Dit moet zeker verdergezet worden. Volgens de opleiding zijn de meest voorkomende redenen tot afhaken een verkeerd beeld van de opleiding, tegenvallende examenresultaten of de ervaring op stage dat het beroep de studenten toch niet ligt. De commissie raadt in dat opzicht aan te blijven inzetten op het geven van duidelijke informatie aan potentiële studenten en een gerichte aanvangsbegeleiding.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Kempen, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Blijf frequent in overleg gaan met het werkveld en alle stakeholders over het beoogde eindniveau.
- Denk verder na over het integreren van de domeinspecifieke leerresultaten in een volgende editie van de gehanteerde kerntakenboekjes.
- Comprimeer de visie tot de hoofdzaak en breng daarin de andere items onder.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Wend de vernieuwing van het praktijkkluk aan om het huidige programma bij te sturen en te enten op de principes en instrumenten van ‘Samen opleiden’. Schenk daarbij expliciete aandacht aan de leerlijnen reflectievaardigheden, onderzoeks- en informatievaardigheden en internationale competenties.
- Bouw de theoretische kaders verder uit in de didactiek van het taalvaardigheidsonderwijs. Maak de link tussen de theoretische kaders van het taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de praktijk duidelijker.
- Breng het ‘leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool’ nog explicieter aan bod in het theoretische aanbod en in de stages.
- Bereid studenten nog concreter voor op communicatie met ouders en partners over zowel kleuters met algemene zorgvragen als over kleuters met specifieke zorgvragen.
- Wees aandachtig bij het werken met de ‘doelenzoeker’ in de leerplannen en zoek verder naar een realistische manier om doelgericht te leren werken met de verschillende (leerplan)doelen en kaders.
- Denk verder na over het verankeren van een leerlijn over onderzoeks- en informatievaardigheden vanaf fase 1.
- Waak erover dat de studeerbaarheid van het programma haalbaar blijft, vooral in de derde opleidingsfase.
- Zoek verder naar oplossingen om de haalbaarheid en de integratie van studenten van een verkort traject te concretiseren. Het reeds voorliggende plan vraagt verder om een meerjarig stappenplan met duidelijke keuze van prioriteiten.
- Breid het gebruik van Toledo als leeromgeving nog uit.
- Voorzie de juiste informatie en meer begeleiding te voorzien voor het nieuw ingevoerde opleidingsonderdeel Bachelorproef.
- Tracht meer docenten te motiveren om deel te nemen aan werkveldstages. Zet verder in op de professionalisering van de docenten.

- Blijft anticiperen op mogelijke organisatorische problemen en verhoogde taakbelasting door het grote aantal studenten. Wees aandachtig voor de werkdruk van het personeel.
- Blijf de responsgraad van bevragingen bewaken.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Ga verder met het uitwerken van het toetsbeleid, toets het af bij de betrokken stakeholders en stuur het indien nodig bij.
- Blijf met een kritische blik kijken naar de taken die de studenten dienen te verwerken en blijf zoeken naar manieren om inhouden te toetsen die ook in de reële klaspraktijk onmiddellijk toepasbaar zijn.
- Besteed in het opleidingsonderdeel 'Afstudeerproject' professionele bachelorproef meer aandacht aan de wisselwerking tussen theorie en praktijk. Bij reflectie over het handelen moeten studenten meer gebruik maken van theoretische kaders om het handelen te verbeteren.
- Voer gerichte acties om allochtone studenten aan te trekken, en breng ook hun slaagkansen in kaart.
- Blijf inzetten op het geven van duidelijke informatie aan potentiële studenten en op een gerichte aanvangsbegeleiding.

BIJZONDER KWALITEITSKENMERK 'SAMEN OPLEIDEN'

Inleiding

De opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Kempen heeft sinds het academiejaar 2010-2011 haar stageconcept gewijzigd. De geboorte van het nieuwe stageconcept 'Samen opleiden' is volgens de opleiding vooral gebeurd op aanwijzing van alle stakeholders van de opleiding, die de aanpak van de praktijkbegeleiding- en beoordeling steeds kritischer onder de loep namen. Het concept kreeg vorm vanuit een uitgebreid (literatuur)onderzoek door een kernteam van docenten, en werd zowel bij de uitwerking als de implementatie ervan getoetst bij docenten, studenten en mentoren.

Het nieuwe stageconcept werd in het academiejaar 2010-2011 uitgetest als pilot met een beperkt aantal stakeholders, namelijk 7 docenten, 22 studenten en 14 mentoren. Het jaar daarop werd het concept verruimd naar alle docenten en een meerderheid van de studenten. In het academiejaar 2012-2013 is het nieuwe stageconcept uitgerold voor de hele opleiding.

Een korte samenvatting van het stageconcept ziet er als volgt uit. Studenten lopen een volledig academiejaar stage in eenzelfde 'ankerschool', elk semester in een andere klas (andere leeftijd) en met een andere begeleidende mentor. De kwaliteit van deze ankerscholen wordt door de opleiding bewaakt. Studenten worden daarbij begeleid door een 'ankerdocent' die hen gedurende het volledige academiejaar opvolgt en hen regelmatig bezoekt op de stageplaats. Daarenboven krijgen de studenten dagelijkse feedback van de mentor, zowel mondeling als schriftelijk in feedback-schriftjes. Studenten reflecteren ook zelf tijdens de stage en stellen een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) op, dat verder opgevolgd wordt tijdens de POP-besprekingen met de ankerdocent. Studenten kunnen ook van elkaar leren door de supervisiegroepen en door elkaars stageklas te bezoeken. De beoordeling van de studenten verloopt vooral aan de hand van een afsluitend driehoeksgesprek tussen de student, de ankerdocent en de begeleidende mentor.

De opleiding beoogt met het nieuwe concept dat studenten meer aangesproken worden op hun eigen verantwoordelijkheidszin en dat hun bekwaamheidsgevoel versterkt wordt. Bovendien moet het nieuwe stageconcept een betere transfer van de theorie naar de praktijk en omgekeerd garanderen. De verwachtingen van het stageconcept worden duidelijker gemaakt naar studenten toe, en zij worden gestimuleerd om levenslang en van elkaar te leren.

Voor de docenten van de opleiding heeft de invoering van het nieuwe stageconcept betekend dat zij de omslag maken van vakdocent naar opleidingsdocent. Elke docent binnen de opleiding Kleuteronderwijs is betrokken bij de begeleiding en de beoordeling van de studenten.

De mentoren worden meer en nauwer betrokken bij de begeleiding en de beoordeling van de student, en worden volgens de opleiding aldus meer gewaardeerd in hun deskundigheid.

De commissie oordeelt het eerste criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – differentiatie en profilering als goed.

De commissie is van mening dat het stagemodel 'Samen opleiden' weliswaar niet noodzakelijk uniek is, maar door de gedetailleerde en concrete uitwerking in diverse instrumenten, heeft het wel een onderscheidend karakter ten opzichte van andere gelijkaardige opleidingen.

Het onderscheidende is volgens de commissie in een aantal zaken duidelijk merkbaar:

- De opleiding gebruikt een batterij aan instrumenten die doelgericht door de drie partijen (student, docent en mentor) worden gehanteerd, zoals onder andere de kerntakenboekjes waarin de stageleerlijn geëxpliciteerd wordt aan de hand van de beoogde competenties, feedback-schriftjes, een stagevademeccum, richtlijnenboekjes, uniforme evaluatieformulieren, het driehoeksgesprek, persoonlijk ontwikkelingsplan (POP), supervisiesessies en -verslagen, en een blokkenpuzzel om gericht te zoeken naar sterktes en zwaktes in de veelheid aan competenties.
- Verder vindt de commissie ook de helderheid in verband met alle aspecten van de stagebegeleiding en -beoordeling een meerwaarde. Zowel de verwachtingen van het hele stageconcept als de competenties die van de student verwacht worden op stage en de begeleidings- en beoordelingsprocedures, zijn voor alle partijen duidelijk, zo bleek uit de gesprekken die de commissie voerde met de betrokkenen.
- Het driehoeksgesprek in de beoordelingsprocedure waarbij student, mentor en ankerdocent een evenwaardige verantwoordelijkheid dragen, is volgens de commissie onderscheidend. Het driehoeksgesprek wordt door alle partijen als een voordeel ervaren. De mentoren voelen zich meer betrokken bij het functioneren en de evaluatie van de stu-

dent. Ze zijn meer een gelijkwaardige partner. De studenten zelf ervaren doorheen het ganse proces meer feedback en terugkoppeling, en worden medebeoordelaar van hun eigen leerproces. Dit waardeert de commissie. De commissie vraagt wel om blijvend het tegelijkertijd begeleider en beoordelaar zijn van de ankerdocenten te bewaken.

- Vakdocenten zijn of worden in deze opleiding opleidingsdocenten. De commissie vindt het mooi dat de opleiding begeleidingstijd vrijmaakt per docent om een aantal studenten te begeleiden, en dat deze tijd flexibel kan worden ingezet naargelang de noden van de individuele studenten. Ook het professionaliseringstraject dat het team heeft genomen met betrekking tot coaching- en supervisievaardigheden, is hierbij een voorbeeld van good practice. De opleiding gaf aan nog verder te willen werken aan verdere afstemming tussen (de begeleidingsstijl van) de verschillende ankerdocenten om de grote verschillen in de diverse aanpakken te minimaliseren. Dit onderschrijft de commissie. Afstemming gebeurt al ten dele op het teamoverleg en via praktijknieuwsbrieven.
- Ook de intensieve begeleiding zelf, de samenwerking tussen alle actoren en de grote nadruk op reflectie in het stageconcept, wordt door de commissie als positief beoordeeld.

De commissie beoordeelt het tweede criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – kwaliteit als excellent.

De commissie is van mening dat het bijzonder kwaliteitskenmerk terug te vinden is in de drie generieke kwaliteitswaarborgen en dat het aldus bijdraagt tot de volledige kwaliteit van de opleiding. Het stageconcept, dat volgens de commissie een belangrijk hulpmiddel ter ondersteuning van het persoonlijk leerproces van de student is, heeft een invloed gehad op de scores die de commissie heeft toegekend bij de drie kwaliteitswaarborgen.

De commissie heeft de door de opleiding uitgewerkte kerntakenboekjes als een absolute meerwaarde bevonden. Per semester van de opleiding is één kerntakenboekje uitgewerkt, waarin de basiscompetenties van de leraar het uitgangspunt vormen. De opleiding zal nagaan hoe en of de domeinspecifieke leerresultaten daarin geïntegreerd kunnen worden. In de kerntakenboekjes worden de beoogde competenties operationeel beschreven. De kerntaken zijn dus een concretisering van de basiscompetenties. Voor de studenten, docenten en de mentoren heerst er volgens de commissie zo absolute duidelijkheid over wat de opleiding van haar studenten verwacht

op elk moment van de stage. Het wordt door de graduele opbouw van het beoogde competentieniveau in de kerntakenboekjes ook helder dat er een stagegroeilijn doorheen de zes semesters van de opleiding loopt. Deze zes niveaus zijn de volgende:

- (1) Ik voel kleuters aan en neem initiatief;
- (2) Ik neem de klas in de hand en profileer me als leid(st)er;
- (3) Ik handel veel bewuster en zet de kleuters meer centraal;
- (4) Ik kan een doorsnee klas runnen en zoek nieuwe uitdagingen op;
- (5) Ik differentieer en stem mijn klashouden af op de specifieke doelgroepen;
- (6) Ik werk in een school.

Volgens de commissie is het positief dat de opleiding elk jaar de kerntaken blijft optimaliseren. In het gesprek met de vertegenwoordigers van het werkveld, vernam de commissie dat er vanuit de pilootscholen inbreng is geweest bij het opmaken van de kerntakenboekjes, en dat er ruimte voor betrokkenheid en feedback is gecreëerd. Ook dit vindt de commissie een meerwaarde.

De commissie heeft met tevredenheid vastgesteld dat het stageconcept een grote invloed heeft op het onderwijsproces en de samenhangende leeromgeving die de opleiding biedt en er het rijkste en meest inspirerende onderdeel van vormt. Volgens de commissie wordt er voor het uitwerken van het stageconcept gebruik gemaakt van een zeer gevarieerd aanbod aan onderwijs- en leervormen, zoals coaching, POP, faseoverstijgende supervisiesessies, mondelinge en schriftelijke feedback, reflecteren, bezoeken in elkaars stageklas en in heterogene supervisiegroepen op de campus, vakinhoudelijke en pedagogisch-didactische sessies en coaching door het voltallige opleidingsteam. Niettegenstaande de intensieve begeleiding met alle hierboven vermelde instrumenten, wordt de student naarmate de opleiding vordert toch aangezet tot steeds meer zelfsturing, wat de commissie apprecieert.

De commissie is van mening dat 'Samen opleiden' de samenhang tussen theorie en praktijk vergroot door de stagelijn als uitgangspunt te nemen voor de inhoud en de opbouw van de theorie; door de afspraak dat elke docent in de eerste plaats opleidingsdocent/ankerdocent is en daardoor verantwoordelijk is voor een aantal stagescholen; doordat alle docenten actuele ervaring met de stage krijgen, waardoor zij de theorie beter bij de praktijk kunnen laten aansluiten en hierdoor de kwaliteit van de docenten toeneemt, mede door gerichte professionalisering; doordat de inbreng van de stagescholen in het hele proces toeneemt en er meer sprake is van

levensecht onderwijs, waarbij de ervaring van de studenten als aangrijpingspunt wordt genomen voor het leerproces.

De commissie leidde uit de gevoerde gesprekken met de betrokkenen af dat niet alleen de kwaliteit van de docenten is verhoogd en het professioneel team-functioneren is versterkt, maar dat ook de mentoren meer gelijkwaardige partners in het begeleiden en het beoordelen van de studenten zijn geworden. Het afstemmen met de ankerscholen over de visie en de aanpak van het stageconcept, doet de opleiding onder andere in het overlegplatform. Hierin zetelen diverse vertegenwoordigers uit het werkveld, zoals directeurs, beleidsmedewerkers, mentoren, zorgcoördinatoren en pedagogisch begeleiders. Ook de jaarlijkse mentorenopleiding die de opleiding voorziet, kan op de goedkeuring van de commissie rekenen. De aandacht voor de kernmerken van 'Samen opleiden' (begeleidingsvaardigheden, instrumenten, formulieren...) vormen een onderdeel van deze opleiding. De commissie kan stellen dat de doelgerichtheid – het gelijkgericht kijken naar en omgaan met stage en stagebegeleiding – vergroot is.

Om 'Samen opleiden' te ondersteunen ontwikkelde de opleiding een aantal instrumenten en methodieken zoals het stagevademeccum, de kerntakenboekjes, richtlijnenboekjes, feedbackschriftjes, een mindmap, een blokkenpuzzel, uniforme evaluatieformulieren geënt op de kerntaken, enzovoort. De commissie is van mening dat de kwaliteit van deze instrumenten hoog is en dat zij bijdragen tot een meer samenhangende leeromgeving waarin de student duidelijk weet wat er verwacht wordt en waarin hij verder kan groeien.

Dat de opleiding met het ontwikkelen en implementeren van het nieuwe stageconcept, een antwoord heeft geboden op enkele door de vorige visitatie gemaakte aanbevelingen, waardeert de commissie. Zo is de opleiding erin geslaagd om het werkveld te raadplegen bij de opmaak van de vereiste competenties/kerntaken. De vertaling van de visie en de doelstellingen naar het concrete onderwijsprogramma is helderder gemaakt voor de medewerkers. Er is ook meer systematisch gebruik gemaakt van werkvormen met gerichte evolutie naar zelfstandig leren.

Een belangrijk onderdeel van 'Samen opleiden' is de toetsing van de stage, waarbij de tussentijdse opvolging en de eindevaluatie gebeurt per semester in een driehoeksgesprek waarin de ankerdocent, de student en de mentor een gelijkwaardige inbreng hebben. Het medebeoordelaar zijn van de mentor leidt volgens de commissie niet alleen tot een grotere betrokken-

heid van het werkveld bij de beoordeling van de studenten, maar verhoogt ook de kwaliteit van de toetsing en de validiteit van de beoordeling. Het concept garandeert een meer valide en betrouwbare beoordeling door onder meer de transparantie van de verwachtingen vanuit de opleiding, het hanteren van dezelfde norm, het gebruik van een uniform en op de kerntaken geënt evaluatieformulier met kleurcodes voor de competenties, een syntheseverslag na elk semester opgemaakt door de ankerdocent met een duidelijke stand van zaken, en de mogelijkheid om bij twijfel of meningsverschillen tussen student en mentor of tussen mentor en ankerdocent een extra stagebezoek van een andere docent te vragen. De eerder vermelde materialen en instrumenten die de opleiding in het kader van 'Samen opleiden' heeft ontwikkeld, maken volgens de commissie eveneens een meer objectieve beoordeling mogelijk. Het cijfer dat bij het driehoeksgesprek wordt voorgesteld, wordt nog voorgelegd aan een praktijkevaluatiecommissie van opleidingsdocenten, die verder de objectieve beoordeling bewaken. Ook dit is een meerwaarde volgens de commissie.

De commissie heeft de inzetbaarheid van de studenten na het doorlopen van het nieuwe stageconcept bevraagd bij de vertegenwoordigers van het werkveld. Zij zijn van mening dat studenten meer openstaan voor feedback en leerkansen en dat hun zelfreflectievermogen zeer hoog is. Uit een bevraging die de opleiding in 2011-2012 organiseerde bij de betrokken mentoren bleek dat zij ook een actievere betrokkenheid van en meer groeikansen bij de studenten merken. De opleiding geeft ook aan dat zij feedback krijgen van betrokkenen, dat studenten sneller en beter de link kunnen leggen van de theorie naar de praktijk en omgekeerd. De alumni met wie de commissie in gesprek ging, bevestigden dit. Zij kregen bij het nieuwe stageconcept meer het gevoel van 'echtheid' wanneer ze tijdens hun stageperiode in de kleuterklas aan het werk zijn.

De commissie beoordeelt het derde criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – concretisering als goed.

De commissie is van mening dat het bijzonder kwaliteitskenmerk in de volledige opleiding is ingebed. Dit is allereerst kwantitatief te merken in het feit dat het stageconcept 'Samen opleiden' na een pilootproject en een uitbreiding, ondertussen is uitgerold over de hele opleiding. Alle stakeholders (studenten, docenten en mentoren) zitten aldus in dit systeem ingebed. De gevolgen van 'Samen opleiden' komen zichtbaar tot uiting. Vooral de gesprekken met het werkveld en de alumni, die ook het 'oude' systeem van stage kenden, brachten hierbij duidelijkheid. Deze partijen konden

zichtbare en positieve verschillen en gevolgen duiden. Hierboven werd reeds vermeld dat de inzetbaarheid van de afgestudeerden in een team, hun vermogen tot zelfreflectie en hun koppeling van theorie en praktijk sterke punten zijn. De studenten nemen de verantwoordelijkheid voor het eigen leerproces sterker en beter in handen. Wegens de praktische haalbaarheid, lopen studenten momenteel bij een beperkt aantal ankerscholen – meer bepaald vier – stage. De commissie adviseert om dat aantal in de mate van het mogelijke uit te breiden. Hierdoor komen de studenten met meer diversiteit in contact. Volgens de commissie zijn ook de bredere kijk op de opleiding en het stageconcept van de ankerdocenten die hierin geprofessionaliseerd en gecoacht werden, ook merkbaar in de kwaliteitsvollere evaluatie. De mentor voelt waardering voor zijn inbreng en wordt als een gelijkwaardige professional gezien.

De commissie leidde uit het gesprek met de opleidingsverantwoordelijken en de docenten af dat voor hen het grootste en meeste zichtbare gevolg de versterking van de teamdynamiek is geweest. Waar vroeger een soort van tweedeling bestond tussen vakdocenten en pedagogen binnen de opleiding, zijn alle docenten nu ankerdocent en opleidingsdocent. Ze zijn allen betrokken bij coaching en ondersteuning van de studenten, en zijn niet enkel bezig met hun eigen vakgebied. Verder stelt de opleiding dat de kwaliteit van 'Samen opleiden' door alle betrokkenen erkend wordt en dat dit haar sterkt in de overtuiging dat het stageconcept kwaliteitsverhogend werkt voor het geheel van de opleiding.

De commissie is tevreden dat de opleiding bevragingen organiseert om naar de ervaringen met het nieuwe stageconcept te peilen. In 2011-2012 organiseerde ze een grootschalige bevraging bij alle betrokken mentoren. Daaruit haalde ze veel sterke punten maar ook enkele werkpunten voor zowel zichzelf, als voor de ankerdocenten, de mentoren en de studenten. Ook bij de studenten werden bevragingen georganiseerd die eveneens sterke punten en werkpunten genereerden. De commissie raadt de opleiding aan om verder kort op de bal te spelen en de kwaliteit van 'Samen opleiden' op regelmatige tijdstippen te bevragen bij alle partijen. De opleiding is er verder van overtuigd dat, door de stapsgewijze, intensieve begeleiding doorheen de opleidingsperiode, reflectief en ondersteund door de ankerdocenten, de mentoren en de medestudenten, de kans vergroot dat meer studenten de startcompetenties bereiken in een kortere tijdspanne. Doordat het nieuwe stageconcept drie academiejaren in voege is, en sinds kort voor de gehele opleiding uitgerold, moet deze uitspraak bijvoorbeeld nog verder (kwantitatief) bevraagd en geanalyseerd worden. Aangezien de commissie

tevreden is over het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding (zie GKW 2), is zij van mening dat de opleiding alle nodige instrumenten ter beschikking heeft om de verdere opvolging van het nieuwe stageconcept in goede banen te leiden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bijzonder kwaliteitskenmerk: Stageconcept 'Samen opleiden'

1. Differentiatie en profilering	G
2. Kwaliteit	E
3. Concretisering	G

Conform de beslisregels, kan een bijzonder kwaliteitskenmerk enkel worden toegekend bij ten minste eenmaal een oordeel “excellent” en geen enkel oordeel “onvoldoende” of “voldoende”. Vermits voor het bijzonder kwaliteitskenmerk ‘Samen opleiden’ criterium 1 als goed wordt beoordeeld, criterium 2 als excellent en criterium 3 als goed, wordt het bijzonder kwaliteitskenmerk toegekend².

² De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk is niet van invloed op de uitkomst van de accreditatie maar kan wel leiden tot een aantekening in het accreditatierapport.

THOMAS MORE MECHELEN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Thomas More Mechelen

Op 3 en 4 oktober 2013 werd de professioneel gerichte bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Mechelen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bacheloropleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Mechelen bevindt zich in het domein Lerarenopleiding binnen de groep van Gezondheidszorg, welzijn en lerarenopleiding en wordt ingericht op Campus De Vest in Mechelen.

In de opleiding zijn in het academiejaar 2012-2013 259 studenten ingeschreven.

De opleidingsleerresultaten of de competenties waarnaar de opleiding streeft, vertrekken vanuit de 10 functionele gehele of rollen van de leraar, namelijk (1) Begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen, (2) Opvoeder, (3) Inhoudelijk expert, (4) Organisator, (5) Innovator, (6) Partner van ouders en verzorgers, (7) Lid van een schoolteam, (8) Partner van externen, (9) Lid van de onderwijsgemeenschap en (10) Cultuurparticipant. Deze

functionele gehelen zijn op hun beurt opgesplitst in subcompetenties. De opleiding werkt ernaar toe om het leerresultaten te herleiden tot zeven competenties, waarbij de inhoud van het programma dan ook 'gekanteld' zal worden.

De commissie waardeerde de ervaringsgerichte visie die de opleiding aanhangt en die in het hele programma aanwezig en gedragen wordt. 'Teach as you preach' wordt in deze opleiding toegepast.

Programma

Het programma van de opleiding is opgebouwd uit 180 studiepunten en bestaat in een modeltraject uit drie opleidingsjaren (door de opleiding fases genoemd) waarbij in elke fase 60 studiepunten worden opgenomen. Flexibele en geïndividualiseerde trajecten zijn mogelijk.

De inhoud en de vormgeving van het programma zijn gebaseerd op de ervaringsgerichte visie. Opleidingsonderdelen zijn samengebracht in negen modules, gespreid over de drie opleidingsfasen. Het leerproces van de student verloopt van verkennend in fase 1 naar verdiepend in fase 2 en tenslotte naar verbreding en integratie in fase 3. Op vijf gedragsindicatoren (activiteit, initiatief, complexiteit, zelfsturing en zelfstandigheid) wordt doorheen de opleiding een steeds groter beroep gedaan. Voor de commissie is de samenhang in het programma duidelijk.

Er is een variatie aan werkvormen aanwezig om het onderwijs vorm te geven. Er gaat in het programma aandacht naar totale persoonlijkheidsvorming (bijvoorbeeld door groepswerk, overleg...), praktijkrelevantie (authentieke situaties en casussen), ervaringsuitwisseling (begeleide of zelfstandige samenkomsten en reflectiesessies) en toenemende mate van zelfstandigheid en initiatief. Er is ook een cultuur van zelfreflectie en permanente bijsturing ingebed in de opleiding, wat de commissie apprecieert.

Verder zijn er ook keuzemogelijkheden in het programma aanwezig, zoals bijvoorbeeld de buitenlandse stage in (vooral) fase 3 met daaraan gekoppeld een bachelorproef 'Verdieping internationale en interculturele competenties. Ook Internationalisation@home (waaronder een internationale week, het buddy zijn voor inkomende internationale studenten,...) wordt door de opleiding goed opgevolgd.

De stagelijn houdt in dat er toenemende zelfstandigheid van de student wordt verwacht en dat het aandeel stage ook toeneemt doorheen de ver-

schillende opleidingsfases. In de eerste opleidingsfase zijn er participatie- en realisatiedagen in eenzelfde stageklas. In de tweede fase lopen studenten negen weken stage in twee stagescholen, drie verschillende klassen en drie leeftijdsgroepen. In de laatste fase zijn er drie stageperiodes van drie, vijf en zeven weken. Ook is er binnen het opleidingsonderdeel Zorgstage drie weken stage voorzien. De begeleiding van de stages verloopt volgens de commissie degelijk.

In de derde fase werken de studenten een bachelorproef uit. Het concept van de bachelorproef werd recent gewijzigd, waardoor de door de opleiding georganiseerde seminars over de bachelorproef en over onderzoeksvaardigheden noodzakelijk zijn. Onderwerpen voor de bachelorproef kunnen worden aangereikt door de opleiding, door het werkveld of door de studenten zelf. Ze moeten verband houden met de inhoud van één of meerdere opleidingsonderdelen en het zoek- en groeiproces van de student illustreren. Er is ook een praktijkluik voorzien om het onderzochte in de kleuterklas uit te proberen.

Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het toetsbeleid van de opleiding, waaraan nog verder gewerkt wordt, als positief. De opleiding denkt na over welke evaluatievorm binnen welk opleidingsonderdeel het meest geschikt is. De opleiding toetst aan de hand van mondelinge examens, schriftelijke examens, opdrachten, observatie- of reflectieverslagen, documentatiemappen, uitwerken van lesvoorbereidingen, portfolio's, praktijktoetsen of vaardigheidstoetsen.

De studenten zijn geïnformeerd over de examenvormen en –procedures door concrete informatie in het onderwijs- en examenreglement, Toledo, de ECTS-fiches, enz. Er is feedback voorzien, vooral tijdens de stages en het uitwerken van de bachelorproef. De verbeter sleutels van examens zijn voor de commissie duidelijk, en het werken met modulegroepen met een verantwoordelijke die de leden samenbrengt en over de evaluatie van de modules waakt, is een meerwaarde.

De commissie meent dat de toetsing van de stage op een degelijke manier verloopt. Mentor en student zouden nog een grotere inspraak in de evaluatie kunnen krijgen. Ook de beoordeling van bachelorproef zit over het algemeen goed. De beoordelingscriteria van de bachelorproef zijn door de studenten gekend.

Begeleiding en ondersteuning

De commissie is tevreden over de materiële ruimtes, waaronder de media-theek. Studenten hebben hier een groot assortiment aan materialen ter beschikking om individueel of samenwerkend te kunnen leren. Ondanks de soms beperkte ruimte, slaagt de opleiding erin om een creatieve invulling en een eigen uitstraling aan de lokalen te geven, bijvoorbeeld de lokalen voor beeld, lichamelijke opvoeding en muzikale opvoeding. De commissie vindt het een meerwaarde indien de opleiding nog verder zou kunnen investeren in praktijklokalen.

In de begeleiding van de studenten komt een grote zorg naar de studenten toe naar voren. De docenten zijn bereikbaar en studenten ervaren met hen een laagdrempelig contact. In elke klasgroep is een docent als groepsverantwoordelijke aangesteld om eerstelijns hulp te organiseren. Bij een persoonlijk traject, dat 20% tot 25% van de studenten doorlopen, is er ondersteuning van een trajectbegeleider.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De afgestudeerde kleuterleraren van Thomas More Mechelen zijn volgens het werkveld inzetbaar en staan stevig in de schoenen. Ook de alumni voelden zich voorbereid bij de instap in het werkveld, onder meer door de zeven weken durende eindstage in de derde opleidingsfase.

Het volledige rapport van de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs van Thomas More Mechelen staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Thomas More Mechelen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Onderwijs: Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 3 en 4 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het beoordelingskader van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). Voor elke generieke kwaliteitswaarborg (GKW) geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basis-kwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. Ze geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. Ze heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, inter-

nationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens heeft ze een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de mediatheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapportaanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst ze bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is er een overzicht van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen bevindt zich in het domein Lerarenopleiding binnen de groep van Gezondheid, welzijn en lerarenopleiding. De infrastructuur waarvan de opleiding gebruik maakt bevindt zich op Campus De Vest in Mechelen. Binnen de lerarenopleidingen worden ook de professioneel gerichte bacheloropleidingen Lager onderwijs en Secundair onderwijs en de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren op deze campus aangeboden.

De opleiding kent een vrij lange geschiedenis sinds haar ontstaan als Fröbelnormaalschool in 1898 in het Instituut der Religieuzen Ursulinen te Onze-Lieve-Vrouw-Waver. In 1987 fusioneerde deze school met de Mechelse Normaalschool tot het Instituut voor Katholiek Pedagogisch Hoger Onderwijs (I.K.P.H.O.). In 1995 kwam dan de vzw Katholieke Hogeschool Mechelen tot stand. Sinds juli 2001 is de opleiding gehuisvest op campus De Vest. In 2010 kreeg de hogeschool de naam Lessius, en vanaf oktober 2012 vormde de samenwerking met de Katholieke Hogeschool Kempen een groter geheel, namelijk Thomas More.

De hogeschool maakt sinds 2002, samen met de Katholieke Universiteit Leuven en verschillende andere hogescholen in Vlaanderen, deel uit van de Associatie Katholieke Universiteit Leuven.

De contouren van de opleiding zijn door de fusie tot Thomas More nog niet helemaal uitgewerkt. De totstandkoming van een multicampusconcept is één van de prioriteiten. Aan het hoofd van de opleiding staat het opleidingshoofd. Deze vormt samen met een aantal lectoren de opleidingsraad. Alle lectoren samen vormen de opleidingsvergadering, en elke lector is lid van minstens één werkgroep of modulegroep.

Het programma van de opleiding Kleuteronderwijs bestaat uit 180 studiepunten die in een voltijds modeltraject van drie academiejaren kunnen worden behaald. In het academiejaar 2012-2013 waren er 259 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De opleiding heeft in 2005 een leerresultatenkader ontworpen waarbij drie referentiekaders werden geïntegreerd, namelijk de ervaringsgerichte visie op opvoeden en begeleiden van kleuters, de decretale beroepsprofielen en basiscompetenties van de leraar, en de ontwikkelingsdoelen/ontwikkelingsaspecten van de (katholieke) kleuterschool. Dit kader vertrekt vanuit de tien functionele gehelen. Deze zijn (1) Begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen, (2) Opvoeder, (3) Inhoudelijk expert, (4) Organisator, (5) Innovator, (6) Partner van ouders/verzorgers, (7) Lid van een schoolteam, (8) Partner van externen, (9) Lid van de onderwijsgemeenschap en (10) Cultuurparticipant. Deze tien functionele gehelen zijn op hun beurt onderverdeeld in 42 subcompetenties of -leerresultaten. Volgens de commissie is de opleiding erin geslaagd om een duidelijk en werkbaar schema te maken, waarin de drie referentiekaders helder zijn verwerkt. Dat de ervaringsgerichte visie die de opleiding aanhangt (*zie verder*) hierin ook is opgenomen en duidelijk naar voren komt, vindt de commissie een pluspunt. Daarnaast is er ook voldoende aandacht geweest voor de check met het niveau zes van de Vlaamse kwalificatiestructuur, de Dublindescriptoren en de algemene en algemeen beroepsgerichte competenties uit het Structuurdecreet, zo blijkt uit een concordantiematrix die de commissie heeft ingekeken.

In de functionele gehelen en de daaronder liggende subcompetenties zijn duidelijke leerlijnen waarneembaar, die in het programma gedurende de drie opleidingsfases concentrisch uitgewerkt worden. Deze gradatie gaat van breed en verkennend in opleidingsfase 1 naar versmallend en verdiepend in fase 2 (vooral functioneel geheel 1 tot en met 4), om tenslotte volledig te worden verbreed in de laatste fase (functioneel geheel 6 tot en met 10). Functioneel geheel 5 komt in alle opleidingsfases aan bod.

Daarnaast stelde de commissie een bewuste check en borging vast van de opleidingsspecifieke leerresultaten met de leerresultaten die gedefinieerd zijn in het Domeinspecifiek Leerresultatenkader (DLR), dat alle Vlaamse

opleidingen Kleuteronderwijs gezamenlijk opstelden onder begeleiding van de VLUHR, en dat gevalideerd werd door de NVAO (2013) na toetsing aan (inter)nationale experts, studenten en werkveld. De Vlaamse opleidingen Kleuteronderwijs hebben ervoor gekozen om tien domeinspecifieke leerresultaten te definiëren, die vrijwel in een één-op-één relatie met de functionele gehelen kunnen worden gezien. De commissie kan dus met andere woorden stellen dat de opleidingsspecifieke leerresultaten voor niveau en oriëntatie passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde DLR. Doordat het opleidingsspecifieke leerresultatenkader (OLR), wat de functionele gehelen betreft, overeenkomt met het DLR, kan de commissie besluiten dat de aftoetsing van de leerresultaten in internationaal perspectief in orde is. Toch wenst de commissie nog aan te geven dat zij de opleiding aanraadt om haar plan om het opleidingskader ook aan een internationaal netwerk voor te leggen en daarbinnen een (internationale) benchmarking uit te voeren, snel in uitvoering te brengen. Door de fusie tot de Thomas More hogeschool, is dit proces immers een tijdje stilgelegd.

De opleiding gaf aan dat een stagewerkgroep vanaf 2010 het stagetraject van de opleiding herbekeek om een grotere effectiviteit en meer leeropbrengst te bekomen. Hieruit volgde het idee om het bestaande leerresultatenkader te herleiden tot zeven competenties, die vervolgens in het 'kantelen' van het programma inhoud zullen krijgen. De zeven competenties zijn (1) talige competentie, (2) pedagogische competentie, (3) didactische en inhoudelijke competentie, (4) organisatorische competentie, (5) competent in samenwerking met verzorgers, (6) competent in samenwerking met collega's en externen, (7) competent in reflectie en ontwikkeling. Een 'gekantelde' opleiding, waarbij de actuele leernoden en leermogelijkheden van de studenten i.v.m. bovenstaande competenties het vertrekpunt zullen vormen voor het toekomstige opleidingsprogramma, wordt momenteel uitgewerkt. Zoals de commissie kon vaststellen, zit dit proces in een ontwikkelingsfase. Om het op te volgen is er een Resonantiegroep samengekomen bestaande uit een Stuurgroep kleuterteam-directies autonome kleuterscholen van de Diocesane begeleidingsdienst Mechelen-Brussel en enkele docenten van Thomas More Kempen. De commissie is het eens met de opleiding wanneer zij stelt dat verdere validering nodig is. Op studentenraden en focusgesprekken zal de opleiding dit verder aftoetsen, maar de commissie verwacht van de opleiding dat zij nog verdere stappen zet om dit hele proces, dat nu nog enigszins vaag is gebleven, uit te voeren. Volgens de commissie kan het een goed idee zijn om meerdere resonantiegroepen te voorzien uit het brede opleidings- en werkveldgebied. De werking van de resonantiegroepen zou niet louter tot informatieverstrekking

beperkt mogen worden. De commissie beveelt aan om samen te reflecteren over de kwaliteit van de opleiding.

Als visie stelt de opleiding het volgende voorop: “We willen studenten opleiden tot ervaringsgerichte kleuterleraren die zich als professionelen levenslang in de breedte en de diepte willen en kunnen ontwikkelen, en die zelfstandig en samen met alle onderwijsbetrokkenen verantwoordelijkheid willen en kunnen opnemen voor zichzelf, de kinderen, de onderwijsgemeenschap en de samenleving.” Hierbij viel het de commissie op dat de opleiding eerst en vooral de theorie van het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO) aanhangt (zie ook GKW 2). Uit de gesprekken met de verschillende stakeholders tijdens het visitatiebezoek bleek dat deze visie in de competenties zichtbaar is en doorheen de hele opleiding gedragen wordt, en daarenboven overzichtelijk, transparant, en gekoppeld is aan de begeleiding van de studenten. Het achter de ervaringsgerichte visie staan, komt ook in sollicitatiegesprekken met nieuwe docenten aan bod en wordt continu besproken, teruggekoppeld en vertaald. Het principe van ‘teach as you preach’ dat de opleiding aanhangt – ervaringsgericht omgaan met haar studenten, net zoals zij ervaringsgericht met kleuters omgaan – is bij deze opleiding geen slogan, maar wordt overal toegepast. De commissie waardeert dit ten zeerste.

De studenten gaven aan goed op de hoogte te zijn van de doelstellingen van de opleiding en van wat er van hen verwacht wordt. Dit gebeurt voornamelijk in de studiewijzers, waar per opleidingsonderdeel de doelen en competenties vermeld staan die de studenten dienen te beheersen bij het afwerken van het opleidingsonderdeel in kwestie. Ook de stagehandleiding geeft duidelijke informatie. Studenten en stagementoren kennen de te beoordelen doelstellingen. De mentoren zijn tevreden dat zij worden uitgenodigd op mentorenbijeenkomsten en er hen wordt uitgelegd hoe zij de studenten op stage dienen te beoordelen. De commissie beveelt de opleiding aan om op deze weg verder te gaan en blijvend en frequent met het werkveld en alle andere belanghebbenden te overleggen over het competentieprofiel.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie heeft bij de opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen een programma gezien dat toelaat het beoogde eindniveau binnen de 180 voorziene studiepunten daadwerkelijk te behalen. De com-

missie stelde met voldoening vast dat de opleiding door middel van een matrix is nagegaan welke functionele gehelen aan bod komen in welke modules, zodat onder andere duidelijk wordt dat de competenties adequaat zijn omgezet in een programma. De commissie vindt de inhoud en de vormgeving van het programma van de opleiding doordacht en gebaseerd op de ervaringsgerichte visie van de opleiding. Het curriculum van de opleiding bestaat uit opleidingsonderdelen die zijn samengebracht in negen modules, gespreid over de drie opleidingsfases. Volgens de commissie vergroot deze modularisering daadwerkelijk de samenhang tussen de verschillende onderdelen. Daarnaast wordt in de verschillende modules ook de wisselwerking tussen de twee componenten theorie en praktijk duidelijk. De commissie stelde met tevredenheid vast dat er vanuit het programma naar de stage toe gewerkt wordt, maar dat er ook zaken vanuit de stage meegenomen worden naar de lessen. De opleidingsonderdelen in de eerste opleidingsfase staan in het teken van verkenning; stage 1 dient in deze eerste fase het inzichtelijk niveau te bereiken. In de tweede opleidingsfase wordt er naar verdieping gestreefd; tijdens stage 2 wordt het niveau integratie verwacht. In de derde fase wordt het kennisniveau enkel nog nagestreefd bij de leer- en ontwikkelingsgebieden van het kleuteronderwijs. De nadruk ligt in deze laatste fase op de verbreding, op het toepassen en uiteindelijk op de integratie. In de laatste fase wordt ook de focus gelegd op zorg en verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van kinderen met specifieke noden. Op vijf gedragscomponenten (activiteit, initiatief, complexiteit, zelfsturing en zelfstandigheid) wordt in de opleiding een steeds groter beroep gedaan. Voor de commissie is de samenhang in het programma duidelijk en heeft de opleiding bewezen hier goed over te hebben nagedacht.

Het feit dat de sterk doorleefde ervaringsgerichte visie die de opleiding voorop zet, consequent doorheen alle facetten van de opleiding wordt toegepast en dus ook gekoppeld wordt aan inhouden en processen, is voor de commissie een van de redenen geweest om op deze generieke kwaliteitswaarborg de score 'goed' toe te kennen. Volgens de commissie stoelt het hele programma op de theorie van het ervaringsgericht onderwijs, een theorie die op wetenschappelijk onderzoek en op jarenlange uitgebreide ervaring steunt. De principes van het ervaringsgericht past de opleiding enerzijds naar haar studenten toe, anderzijds van de studenten naar de kleuters. Dit apprecieert de commissie ten zeerste. Het welbevinden van de studenten op de hogeschool is hoog; ook zij appreciëren het dat er met hen op een ervaringsgerichte manier wordt gewerkt. Bovendien vindt de commissie het vermeldenswaardig dat de opleiding eveneens zorgvuldig

aandacht besteedt aan het voorbereiden van studenten of functioneren van studenten in scholen met andere pedagogische visies. De commissie vindt het sterk dat zelfs indien de stagescholen een andere pedagogische visie is toegedaan, de studenten sterk genoeg in hun schoenen staan om in overleg met de mentor, alsnog zaken uit de ervaringsgerichte benadering uit te proberen en toe te lichten aan het team van de stageschool in kwestie. De studenten gaven aan dat ze bij de stagescholen uiteindelijk ook interesse voor deze visie opmerken. Wat vooral belangrijk is, is dat studenten de beginsituatie van een kleuter goed moeten kunnen observeren en inschatten, en zich goed moeten informeren over de visie van de stageschool. Ze dienen de visie van de mentor en de school te vergelijken met de opleidingsvisie. Hiervoor kunnen zij, indien ze vragen hebben, steeds terecht bij de docenten tijdens en buiten de lessen.

De commissie wenst enkele zaken uit het programma wat meer te belichten. Ze had tijdens het visitatiebezoek aandacht voor taalvaardigheid, zowel op het niveau van de student, als op het niveau van de kleuters. Wat de taalvaardigheid van de studenten betreft, stelde de commissie vast dat studenten begeleid en gestimuleerd worden aan de hand van verschillende logopedische screenings en door het aanleggen van een taalportfolio. De commissie had ook aandacht voor de didactiek van het taalvaardigheidsonderwijs, met name om taalvaardigheid te stimuleren bij kleuters. De commissie is van mening dat een kleuterleraar een zeer degelijke didactische voorbereiding nodig heeft om alle 'lessen' of activiteiten in de kleuterklas talig te maken, ook bijvoorbeeld het talig maken en het verrijken van hoeken (zoals een poppenhoek). Uit de gesprekken met de betrokkenen bleek dat het taalvaardigheidsonderwijs in de opleidingsonderdelen geïntegreerd en toegepast wordt binnen de gebruikte (didactische) technieken. Wel zou de opleiding erop moeten letten om de theoretische kaders van het taalvaardigheidsonderwijs nog explicieter aan bod te laten komen binnen elk opleidingsonderdeel. De studenten waarden het taalvaardigheidsonderwijs dat hen wordt aangeboden en passen het ook toe. Zeker in de derde fase, wanneer zij gedurende een tweetal weken een multiculturele stage lopen, worden zij gestimuleerd om met het geleerde aan de slag te gaan bij 'hun' kleuters. De commissie vindt ook het vertelproject in de tweede fase, waarbij studenten interactief omgaan met kleuters en taal, een mooi initiatief.

Wat betreft het voorbereiden van studenten om 'zorgbreed' te werken, is het uitgangspunt van de commissie het zorgcontinuüm, dat in de drie onderwijsnetten en door de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) wordt gehanteerd. Hierbij worden vier fases onderscheiden, namelijk: preven-

tieve basiszorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (de zgn. fase 0); verhoogde zorg met de klasleerkracht als verantwoordelijke (fase 1); uitbreiding van zorg waarbij de klasleerkracht wordt ondersteund door de zorgcoördinator/zorgleraar/het zorgteam met indien nodig advies van het CLB (fase 2); overstap naar zorg op maat; de medeverantwoordelijke hiervoor is het CLB (fase 3).

De commissie stelde vast dat studenten in meerdere opleidingsonderdelen van de eerste twee fases competenties verwerven in het bieden van preventieve basiszorg en verhoogde zorg. Het referentiekader hierbij is het ervaringsgericht begeleiden van kleuters volgens het CEGO. De commissie waardeert dat de studenten in de eerste stages de ervaringsgerichte indicatoren 'betrokkenheid' en 'welbevinden' bij het opzetten, verantwoorden en evalueren van het eigen onderwijs gebruiken. Breed observeren is het sleutelbegrip. In het opleidingsonderdeel 'Op weg naar inclusie' in de derde fase, ligt de focus op zorg verlenen en ondersteuning bieden aan kinderen voor wie de preventieve basiszorg en de verhoogde zorg ontoereikend zijn. Studenten krijgen theoretische input waar de klemtoon in de eerste plaats ligt op 'zorg aan kinderen met specifieke noden en hun ouders'. Er worden meerdere hoor- en gastcolleges ingericht. In de derde fase lopen studenten twee weken stage in een school voor buitengewoon onderwijs en één week nemen zij deel aan 'zorgervaringen' samen met de zorgleraar. Van studenten wordt verwacht dat zij de link tussen theorie en praktijk leggen. De alumni met wie de commissie sprak, vonden dit een zeer degelijke voorbereiding. Na de derde opleidingsfase voelen zij zich in staat om eerstelijnszorg in de kleuterklas op te nemen. Ook de studenten waarderen de opbouw van zorg in de opleiding. De commissie kan stellen dat de opleiding gefundeerd, stapsgewijs en verdiepend werkt aan het verwerven van de nodige competenties bij studenten om kleuters preventieve basiszorg en verhoogde zorg te bieden. De commissie is wel van mening dat het 'leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod mag komen in het theoretische aanbod en in de stages. De commissie adviseert binnen deze context ook om de studenten nog concreter voor te bereiden op communicatie met ouders en partners over zowel kleuters met algemene zorgvragen als over kleuters met specifieke zorgvragen, bijvoorbeeld door oefenkansen aan te bieden in authentieke situaties met transfer naar de stages. De opleiding doet hiervoor al inspanningen, zo bleek uit de gevoerde gesprekken. Zo brachten studenten de theorie over slechtnieuwsgesprekken onderling in praktijk en kregen zij opdrachten te verwerken over ouderbetrokkenheid in de 2de en 3de fase. Hierbij werden thema's uitgewerkt en werden ouders betrokken.

De commissie begreep dat er een leerlijn ICT doorheen de opleiding loopt, maar dat de opleiding nog bezig is om deze leerlijn ten volle uit te tekenen. In de eerste opleidingsfase werd, na opmerkingen van de vorige visitatiecommissie, expliciet een opleidingsonderdeel 'Op weg naar multimediale geletterdheid' ingericht. In de tweede opleidingsfase is er geen expliciet opleidingsonderdeel rond ICT. ICT wordt echter geïntegreerd aangeboden. De opleiding gaf aan nog zoekende te zijn rond het gebruik van media in het opleidingsonderdeel 'Muzische talen'. De studenten met wie de commissie in gesprek ging, konden bevestigen dat ICT in de lessen aan bod komt (werken met websites, iPad, media gebruiken bij muzische talen, apps uittesten voor bijvoorbeeld wiskunde, gebruik van Toledo...). Tijdens het bezoek aan de opleidingsfaciliteiten, kon de commissie vaststellen dat de mogelijkheden voor studenten om multimediamaatnaal te ontlennen, toereikend zijn. De commissie vernam dat er binnen de opleiding ook in bachelorproeven onderzoek is verricht naar het gebruik van ICT. Ze beveelt de opleiding aan om de leerlijn ICT verder uit te werken. Daarbij moet de opleiding blijven investeren in de implementatie van ICT naar de docenten, studenten en de klaspraktijk toe. Er moet ruimte worden geschapen om te experimenteren met en te reflecteren over ICT. Het zou ook goed zijn, mede als aanzet tot het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden, het gebruik van de digitale bibliotheek te stimuleren door het hanteren van een leerlijn informatievaardigheden.

De commissie is van mening dat de opleiding degelijk werk maakt aangaande diversiteit. Dit geldt zowel voor de aandacht voor diversiteit binnen de kleuterklas, in het kader van het ervaringsgericht werken, als voor de diversiteit binnen de studentenpopulatie van de lerarenopleiding. Een voorbeeld van dit laatste werd de commissie duidelijk toen zij sprak met de studenten. Zij gaven aan dat de opleiding aandacht schenkt aan de vooropleidingen en aan een eventueel verschillend studietempo van elke student. Volgens hen gaat de opleiding er vanuit dat elke student zijn eigen kwaliteiten heeft. Er zijn ook enkele keuzetrajecten die de studenten kunnen volgen naargelang hun interesses en behoeftes (eigen keuze van lectuur, taken, stage, leerinhouden, enz.). Ook vernam de commissie dat er een PWO-onderzoek (Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek) heeft gelopen naar het percentage van allochtone studenten binnen de opleiding Kleuteronderwijs. De opleiding stelt dat er nog meer acties kunnen gerealiseerd worden om dat aantal op te trekken.

Verder deed de commissie navraag naar het aanleren van het gebruik van leerplannen (van alle onderwijsnetten) binnen de opleiding. In de eerste

fase focust de opleiding vooral op de decretale ontwikkelingsdoelen, in de tweede fase komen de ontwikkelingsaspecten van de katholieke kleuterschool aan bod. De studenten worden er in de derde opleidingsfase op attent gemaakt dat ook de leerplannen van de andere onderwijsnetten voorhanden zijn. De opleiding leert niet expliciet het werken ermee aan, maar de student dient de leerplannen van zijn stageschool te volgen en zich daarover bij de mentor op de stageschool te informeren. Het is volgens de commissie wel de verantwoordelijkheid van de hogeschool om de studenten de leerplannen te leren hanteren. Als dit wordt overgelaten aan de stageplaats, moet er in ieder geval een duidelijke terugkoppeling binnen de opleiding zijn. Studenten worden goed ondersteund in het leren observeren. Ze leren hoe zij de leerplandoelen kunnen koppelen aan klasactiviteiten. Zij leren 'doelgericht' te werken met de leerplanvisies en -doelen. De opleiding moet wel blijvende aandacht besteden aan het doelgericht werken van de studenten. Het doelgericht werken wordt volgens de commissie verhoogd door diepgaand kennis te maken met de visie van de decretale ontwikkelingsdoelen, om dan de visie en uitgangspunten van de leerplannen van de verschillende netten te leren kennen. Hierbij mag het accent volgens de commissie liggen op de overeenkomsten in die verschillende leerplannen. De commissie vraagt ook om de leerplannen van het Onderwijssecretariaat van Steden en Gemeenten (OVSG) en die van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap vlotter (digitaal) beschikbaar te stellen voor de studenten.

Zoals eerder vermeld, wordt het programma vormgegeven vanuit de ervaringsgerichte visie. Dit uit zich ook in de gebruikte didactiek en werkvormen die de docenten toepassen om hun onderwijs aan de studenten vorm te geven. Er gaat in het programma aandacht naar totale persoonlijkheidsvorming (bijvoorbeeld door groepswerk, overleg...), praktijkrelevantie (authentieke situaties en casussen), ervaringsuitwisseling (begeleide of zelfstandige samenkomsten en reflectiesessies) en toenemende mate van zelfstandigheid en initiatief. De docenten gaven aan dat ze vrijheid hebben in het selecteren van de werkvormen. Zij proberen daarin creatief te zijn en evalueren de werkvormen jaarlijks. Ook de mogelijkheden tot samenwerking vanuit de stad Mechelen kunnen een aanleiding zijn om nieuwe werkvormen te introduceren en het werkveld meer te betrekken bij het onderwijs in de opleiding. De commissie onderschrijft deze aanpak en hoopt dat de opleiding dit initiatief kan verderzetten. Het werken met een verantwoordelijke voor elke module, die het overzicht kan handhaven en daarbinnen ook de nodige keuzes kan maken wat onder andere werkvormen betreft, kan de commissie waarderen.

Wat betreft de opleidings specifieke voorzieningen, werden verbeterpunten van de vorige visitatie aangepakt. Ondanks de soms zeer beperkte ruimte, is de opleiding er volgens de commissie in geslaagd om een creatieve invulling en een eigen uitstraling aan de lokalen te geven. Vooral de inrichting van de lokalen voor beeld-, lichamelijke en muzikale opvoeding is, naar mening van de commissie, mooi gelukt. De commissie vernam van de opleiding dat zij een conceptnota aan het hogeschoolbestuur heeft bezorgd over het specifiek uitwerken van een kleuteronderwijslabo, een reële kleuterklas binnen de lokalen van de hogeschool. De commissie onderschrijft dit ten eerste. Zij zou het positief vinden als de opleiding nog verder kon investeren in het inrichten van praktijklokalen.

Ook de voorzieningen in de mediatheek vindt de commissie ruim toereikend. De uitleendienst voor audiovisuele apparaten (laptops, iPads...) werkt goed. Volgens de opleiding kennen de studenten de weg naar en in de mediatheek. De commissie waardeert het dat de docenten ook samen met de studenten naar de mediatheek komen waar ze onder andere leren opzoeken met zoekmachines. De materialen in de mediatheek zijn up-to-date door een jaarlijks bezoek aan uitgeverijen en suggesties van studenten en docenten. Op de website van de mediatheek vinden studenten de nodige links naar catalogi, leerplannen en infobronnen per opleiding. Studenten krijgen ook een rondleiding over het gebruik van Toledo, wat de commissie apprecieert.

Uit de gesprekken tijdens het visitatiebezoek en uit de ingekeken documenten kon de commissie vaststellen dat het programma van de opleiding zwaar, maar haalbaar is. Vooral de derde fase, waarbij de nadruk op stage ligt, wordt als zwaar ervaren. Van de studenten vernam de commissie dat de studeerbaarheid van het programma verhoogd wordt door het nauwe contact met de docenten en de ervaringsgerichte en casusgerichte aanpak in het programma. De commissie is tevreden te vernemen dat de opleiding zicht heeft op de studielast van het programma via metingen en evaluaties. Zo paste de opleiding al enkele zaken aan na opmerkingen van studenten, zoals het verhogen van studiepunten voor het eindwerk en een stage. De studenten kunnen deze reflectie door de opleiding waarderen en ook de commissie vindt het positief dat de opleiding hierover nadenkt. Uit rapporten over evaluaties van het programma en van de stages, kon de commissie vaststellen dat de studenten over de meeste onderdelen van de stages tevreden zijn. De opleiding voorziet de opmerkingen van de studenten mee te nemen nu een nieuw stageconcept (in het kader van het gereduceerde leerresultatenkader, zie GKW 1) wordt uitgewerkt.

Bij de begeleiding van studenten is het nauwe contact tussen student en docent een belangrijke factor, zo vernam de commissie tijdens de gesprekken met de betrokkenen. De commissie oordeelt dat er een grote zorg voor de student is. De begeleiding begint meestal reeds vooraleer de student zich inschrijft binnen de opleiding. Volgens de commissie worden er heel wat initiatieven genomen, zoals brochures, de website en informatie- en meeloopdagen om goede informatie te geven aan studenten met de bedoeling misvattingen weg te werken en de juiste doelgroepen aan te trekken. De commissie is eveneens van mening dat er veel aandacht gaat naar de begeleiding van de startende studenten, door o.a. screenings (ICT, taal...) met eventuele doorverwijzing naar externen of naar het STIP (studenteninformatiepunt). In elke klasgroep is ook een docent als groepsverantwoordelijke aangesteld om eerstelijns hulp te organiseren. Ook de doorstroombegeleiding is volgens de commissie in orde. Volgens de opleiding volgt 20 tot 25% van de studenten een persoonlijk traject. Zij worden daarin begeleid door een trajectbegeleider. Hierbij wordt ook rekening gehouden met studenten die faciliteiten aangevraagd hebben; voornamelijk wegens leerstoornissen. Vrijstellingen worden vooral op basis van de procedures voor Eerder Verworven Kwalificaties (EVK) toegekend. De opleiding gaf aan nog geen aanvragen gekregen te hebben voor vrijstellingen op basis van Elders Verworven Competenties (EVC). Het team van de opleiding heeft een kijkwijzer opgesteld om de trajectbegeleiders te ondersteunen in hun toewijzing van vrijstellingen, wat de commissie positief vindt.

Wat de commissie verder in positieve zin opmerkte, is dat er een cultuur van zelfreflectie en permanente bijsturing is ingebed in de opleiding. Deze houding zet ook de studenten aan tot reflectie. Er loopt een lijn van reflectie van het opleidingsonderdeel Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP) in de eerste fase, naar de begeleide samenkomsten in de tweede fase en de reflectiebijeenkomsten in de derde fase. Vanaf de eerste fase zet de opleiding reflectie op de rails binnen POP-groepen waar er door middel van ontwikkelde leidraden systematisch gewerkt wordt aan leren reflecteren. Vooral bij de stage moeten studenten elke dag terugblikken op wat ze doen en op basis daarvan de volgende dag plannen. Op het einde van de stage maken de studenten een stageportfolio waarin ze dieper reflecteren op een bepaald werkpunt en dat koppelen aan de te bereiken competenties. Aanvankelijk is er begeleide intervisie, maar de opleiding wil de studenten tegen de derde fase op het punt brengen dat ze elkaar als medestudenten begeleiden in het reflecteren. De opleiding is er zich van bewust dat reflectie tot nu toe vaak schriftelijk verloopt, en zoekt naar andere manieren om studenten te laten reflecteren, zoals bijvoorbeeld vertellen of reflecteren

via Skype. De opleiding is nog zoekende om deze ideeën een plaats te geven binnen de opleiding. De commissie beveelt de opleiding aan zeker verder te denken over de reflectielijn binnen de opleiding. De studenten waarderen vooral het structureren van reflecties dat hen aangeboden wordt in POP-sessies en in het stageportfolio. Ook zijn de studenten positief over de feedback die ze van docenten op hun reflecties ontvangen.

De stage zelf verloopt aan de hand van deze reflectiecyclus, die de student telkens weer doorloopt, namelijk observeren, plannen, realiseren, terugblikken (reflectie) en opnieuw plannen. In de lijn van de toenemende zelfstandigheid van de student, neemt het aandeel van stage ook toe doorheen de verschillende opleidingsfases. In de eerste opleidingsfase loopt een student stage in dezelfde stageschool en in dezelfde stageklas door middel van participatiedagen in het eerste semester en realisatiedagen in het tweede semester, samen goed voor 6 studiepunten. In het eerste semester helpen de stagiairs de mentor waar nodig en nemen gaandeweg delen van de organisatie op zich. De mentor blijft echter verantwoordelijk voor de klas en de activiteiten. In de realisatiedagen van het tweede semester werken de studenten een aanbod aan dagactiviteiten uit binnen een thema en brengen ze deze activiteiten in praktijk met de kleuters. De stage loopt op tot 14 studiepunten in de tweede fase, goed voor negen stageweken. Dit zijn drie verplichte stages in twee stagescholen, drie verschillende klassen en ook drie verschillende leeftijdsgroepen. Daarbij krijgen de studenten gaandeweg steeds meer verantwoordelijkheden en worden ze in staat geacht uiteindelijk het hele klasgebeuren in goede banen te leiden. In de laatste fase is het gewicht van de stage 21 studiepunten, en zijn er drie stageperiodes van drie, vijf en zeven weken. Daarnaast is er binnen het opleidingsonderdeel Zorgstage ook drie weken stage voorzien van 6 studiepunten. Bij de stages in het laatste jaar staat de zelfstandigheid van de student centraal. Er zijn ook themastages met kinderen uit andere culturen en zorgstages in het Buitengewoon onderwijs en met de zorgleraar voorzien. Tijdens de eindstage is het de bedoeling dat de student alle competenties geïntegreerd kan toepassen. De opleiding begroot haar stagecomponent op 47 studiepunten, die de voorbereiding van, de realisatie van en de reflectie op de stage omvatten. Deze preservicetraining wordt begeleid en geëvalueerd door zowel de stagebegeleider, die lid is van het opleidingsteam als de mentor, die personeelslid is van de stageschool. Daarom voldoet de opleiding aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent.¹

1 Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen van 6 december 2006, hoofdstuk IX, Sectie 2, Artikel 55quinquies, §2.

De commissie is van oordeel dat de begeleiding van de stage degelijk verloopt. De opleiding geeft geen mentorenopleidingen in de strikte zin van het woord, maar er lopen wel initiatieven om de mentoren te informeren en ervaringen uit te wisselen op ontmoetingsdagen en via de adviesraad waarin ook het werkveld zetelt. Volgens de commissie is het het overwegen waard om meer mentorenvormingen en -intervisiemomenten te voorzien ter ondersteuning, gezien de rol die zij spelen in de begeleiding en beoordeling van de student. De mentoren worden vooral ingezet bij de beoordeling van attitudes en het organisatievermogen van de student (zie GKW 3). Vanuit de hogeschool is een stage-organisator aangesteld. In elke opleidingsfase is er een stagecoördinator ter ondersteuning van de stage-organisatie. De begeleiding van de studenten zelf vanuit de opleiding ligt in handen van de stagebegeleiders; dit zijn docenten van de opleiding die de studenten gedurende een gans academiejaar begeleiden. De stagebegeleiders voeren één stagebezoek per stageperiode uit bij de studenten die zij begeleiden. Wanneer een student meer begeleiding nodig heeft of bij twijfel in de beoordeling, krijgt deze student één of meerdere stagebezoeken en kan er een 'second opinion' gevraagd worden aan een andere stagebegeleider. De studenten die met de commissie spraken, uitten hun tevredenheid over de stagebegeleiders, hun rol als gesprekspartner en 'rode draad' doorheen de stage, alsook de snelle feedback die zij de studenten geven. De commissie waardeert de stagehandleiding waarin een overzicht beschikbaar is van de criteria, richtlijnen, begeleiding en beoordeling van de stage. Ook is er informatie te vinden in verband met het observeren, plannen en voorbereiden. De handleiding biedt houvast aan studenten, directies, mentorcoaches en mentoren zelf.

De commissie zag een gelijkaardige handleiding met de nodige informatie over het afwerken van de bachelorproef, en is daar tevreden over. Wel vernam ze van de studenten dat het concept van het eindwerk recent is veranderd. Ze raadt de opleiding aan hier snel duidelijkheid over te scheppen. De studenten ervoeren eerst iets minder docentgestuurde begeleiding. Ze vinden het dan ook positief dat er nu seminars over de bachelorproef en aangaande onderzoeksvaardigheden worden georganiseerd, zodat zij daar ook de nodige informatie en begeleiding kunnen krijgen. De commissie vindt het inrichten van deze seminars een positief en noodzakelijk initiatief. Volgens de opleiding is de bachelorproef bedoeld om kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes te verwerven. De onderwerpen kunnen worden aangeleverd door de opleiding, door het werkveld of uit de persoonlijke interesse van de student. Ze moeten verband houden met de inhoud van één of meerdere opleidingsonderdelen, en het zoek- en groeiproces van de student

illustreren. Er is een luik in de bachelorproef voorzien waar studenten het onderzochte ook kunnen uitproberen in de kleuterklas. De studenten gaven aan dat ze in de tweede opleidingsfase al starten met het schrijven van een paper, en dat daarbij ook sporadisch bronnenonderzoek en wetenschappelijke methodologieën aan bod komen. De eindwerkbegeleider/promotor en de studenten komen een aantal keer per jaar samen om de bachelorproef te bespreken. Het is voor de commissie niet helemaal duidelijk hoeveel tijd de eindwerkbegeleider heeft om een student te begeleiden; dit kan nog transparanter worden voorgesteld. Het is aan te bevelen dat de hoeveelheid tijd voor eindwerkbegeleiding zichtbaarder wordt gemaakt in de taakstelling van de docenten. De promotor is vooral het klankbord voor de studenten terwijl ze aan de bachelorproef werken. Na afwerking wordt de bachelorproef gepresenteerd voor een jury die de presentatie beoordeelt.

Studenten hebben ook de mogelijkheid om op een (langere) internationale stage te gaan en daaraan een bachelorproef 'Verdieping internationale en interculturele competenties' te koppelen. Vanuit de ervaring van een internationale stage wordt aldus een verdieping beoogd van de internationale en interculturele competenties als toekomstige leraar. Een gemeenschappelijk voorbereidingstraject van alle internationaal vertrekkende studenten behelst het verwerken van vier modules uit de e-tool 'Entercultureel'. Daarnaast is er een onderzoekstraject waarbij de student keuze heeft tussen het uitwerken van een actieonderzoek rond eigen interculturele vaardigheden, of een onderzoeksopdracht rond internationalisering binnen de opleiding, of het uitwerken van een eigen onderzoeksvraag. Tijdens de uitwisseling houden studenten een blog bij, en sturen tweewekelijks een reflectie door op basis van de functionele gehelen. De commissie wil de opleiding ook aansporen om de meerwaarde van de internationale stages voor de competentieontwikkeling van de betrokken student en voor de opleiding meer te expliciteren.

De lijn van internationalisering doorheen de opleiding begint met contact en het buddy zijn van inkomende internationale studenten in de eerste fase. In de tweede fase is er een internationale week voor studenten en een keuzetraject internationalisering. De opleiding werkt ook structureel samen met een docent uit Namen binnen het opleidingsonderdeel Drama en expressie. In de derde fase is er dan de mogelijkheid tot korte of langere uitgaande mobiliteit. Verder wordt er ook in de lessen en in het cursusmateriaal aandacht geschonken aan internationalisering. Enkele studenten met wie de commissie sprak, vermeldden ook de mogelijkheid om mee te werken aan internationale Intensive Programmes. De studenten zien de

internationalisering binnen hun onderwijs als een verrijking. De commissie vernam dat er een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek gaande is naar internationale en interculturele competenties. Zes docenten hebben daarrond een opleiding gevolgd. De commissie meent dat internationalisering binnen de opleiding goed zit. Ze moet volgens de commissie wel de ontwikkelingen die op het terrein van internationalisering hebben plaatsgevonden, vastleggen en verder uitdragen. Volgens de commissie mag de opleiding meer met haar realisaties hieromtrent naar buiten komen. De commissie raadt de opleiding ook aan om de effectieve leerwinst van functioneren en groeien als professional door een buitenlandse ervaring in te schatten en te concretiseren.

De commissie heeft bij deze opleiding Kleuteronderwijs een team van geëngageerde en initiatief- en verantwoordelijkheidnemende docenten gezien. De docenten worden ook positief geëvalueerd door de studenten. Dit blijkt uit de gesprekken die de commissie met de studenten voerde, alsook uit een rapport 'Studententevredenheid' dat de commissie kon inkijken. Volgens de commissie zijn de docenten niet alleen goed gekwalificeerd, maar zijn ze ook betrokken, enthousiast en ontwikkelingsgericht. Bovendien zijn ze in staat om de ervaringsgerichte opleidingsvisie in de praktijk om te zetten, wat de commissie erg belangrijk acht.

In de opleiding zijn 19 lectoren werkzaam, goed voor 14,85 voltijds equivalent (VTE). De opleiding schakelt daarbij 0,6 VTE als gastprofessor in. De student-docentratio is ongeveer 15:1. De commissie stelde vast dat deze ratio niet als te hoog wordt ervaren. De studenten appreciëren uitdrukkelijk de open dialoog met de docenten en ervaren een lage drempel om bezorgdheden of andere zaken bij het docententeam aan te kaarten. Niettegenstaande, vernam de commissie van het personeel dat de werkdruk hoog is. Bovendien raadt de commissie aan om de kwaliteit van de opleiding te bewaken inzake de grotere toeloop van de studenten in het eerste jaar en vooral de mogelijke verhoogde inzet van het personeel. De commissie vernam dat de opleiding intern al enkele maatregelen heeft genomen met betrekking tot de werkdruk en spoort ze aan hier verder mee door te gaan. Verder vernam de commissie dat de hogeschool in mei 2013 enkele 'task-forces' heeft ingericht om na te gaan hoe de beschikbare middelen effectiever en efficiënter kunnen worden ingezet. De commissie vindt het positief dat daarbij de inbreng van het docententeam gehoord werd. Ten tijde van het visitatiebezoek waren er echter nog geen concrete resultaten. De spreiding van de taakbelasting is volgens de commissie dus nog steeds een pijnpunt en moet kritisch onder de loep worden genomen.

De commissie vraagt de opleiding om te trachten een evenwicht te vinden tussen de inspanningen die van het personeel gevraagd worden en de in het team aanwezige deskundigheden.

De commissie kon vaststellen dat de opleiding inzet op professionalisering van haar docenten. Op Toledo is er een community 'Professionalisering' beschikbaar die informatie bevat over allerlei nascholingen. Elke docent is zelf verantwoordelijk om bijscholingen aan te vragen. Deze kunnen individueel of groepsgericht zijn. De docenten vermeldden dat enkelen een docentenstage hadden gelopen, waarbij zij bij 2,5-jarige kleuters de klas overnamen. Zo kregen ze zicht op de ervaringen die studenten hebben tijdens hun stage. De studenten waarderen dit en gaven ook aan effecten daarvan te zien in de lessen en in de studentenondersteuning. Volgens de commissie moet dit initiatief zeker verdergezet en uitgebreid worden. De commissie waardeert dat de disseminatie van de opgelopen inzichten en kennis van bijscholingen tijdens vergaderingen kan gebeuren. Ook de leer gemeenschappen waarbij het team nadenkt en discussieert over de visie en het inwerken van nieuwe collega's, waardeert de commissie. Tijdens de gesprekken met het docententeam werd het idee van een Persoonlijk Ontwikkelingsplan voor elke docent geopperd, wat de commissie ten volle kan onderschrijven; hierdoor zou het verloop van de professionalisering van elke docent nog structureler kunnen worden opgevolgd.

De commissie vraagt de opleiding om niet alleen de kwaliteit van het personeel te bewaken door in te zetten op professionalisering, maar ook door nog meer systematisch het functioneren van alle personeelsleden op te volgen, onder meer door functioneringsgesprekken. De commissie vernam dat deze laatste er wel zijn, maar meent dat het beleidskader waaruit professionalisering en evaluaties plaatsvinden, (schriftelijk) nog gedetailleerder kan worden uitgewerkt zodat het professionaliseringsbeleid kan worden geoptimaliseerd. De opleiding gaf aan voor een personeelsswissel te staan onder andere door pensionering van enkele docenten met ruime ervaring. De commissie onderschrijft het plan van de opleiding om, met betrekking tot de hierbij gerelateerde aansluiting van alle lesgevers met de doelstellingen en de inhoud van het programma, acties te formuleren en uit te werken.

De docenten van de opleiding investeren een deel van hun tijd in onderzoeksprojecten zoals bijvoorbeeld, samen met de opleiding Lager onderwijs, een onderzoek naar het welbevinden op de speelplaats. De docenten vermeldden dat zij plannen om de studenten van het derde jaar hierbij te

betrekken. De commissie onderschrijft dit; zij wil de opleiding zelfs aanmoedigen om de studenten nog meer en vaker bij onderzoek te betrekken. De gerichtheid van het personeel op toegepast wetenschappelijk onderzoek in het algemeen, kan volgens de commissie nog worden verhoogd. Ook de leeropbrengst van het ondernomen onderzoek binnen de opleiding kan nog duidelijker worden gemaakt.

De commissie stelt dat de opleiding een aanzienlijk reflecterend vermogen bezit. De commissie stelde voortdurende reflectie, overleg en bijsturing vast, hetgeen tot verbeteracties leidt. In de verbeteracties zijn eigen accenten gelegd, maar ze ontstaan ook uit de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie en worden vastgelegd in een opleidingsplan voor vijf jaar. Wel moet de opleiding er bedachtzaam voor zijn dat de herstructureringen van de hogeschool er kunnen toe leiden dat sommige verbeteringen in wacht worden gezet, bijvoorbeeld rond de werkdruk van het personeel. De commissie kon zien dat de kwaliteitszorg binnen de opleiding opgezet is in een cyclisch systeem met de nodige autonomie vanuit de opleiding. Toch moet dit nog verder worden uitgewerkt. Zo vindt de commissie de gedachtegangen achter de verbeteracties en de opleidingsplannen in orde, maar vraagt ze dat deze nog verder worden uitgewerkt en vastgelegd in bijvoorbeeld visieteksten.

Positief binnen de kwaliteitszorg van de opleiding vindt de commissie de betrokkenheid die de opleiding creëert bij haar stakeholders. Zowel studenten, alumni als de vertegenwoordigers van het werkveld gaven aan betrokken te zijn bij de opleiding (bijvoorbeeld door de adviescommissie, alumniwerking, informele contacten tijdens stagebezoeken en overlegvergaderingen, focusgesprekken, metingen, en dergelijke meer). De commissie hoopt dat de opleiding deze weg verder kan zetten. Een aandachtspunt dat de commissie tijdens de gesprekken opmerkte, is de optimalisatie van de organisatie van de opleiding in het algemeen, in het kader van de fusie tot Thomas More. Er moet duidelijkheid geschapen worden in de nieuwe structuur, aangezien verschillende stakeholders aangaven dat in het begin van het academiejaar organisatorisch gezien nog niet alles op punt stond.

De commissie heeft aan deze GKW de score 'goed' toegekend. Zij doet dit op basis van de volgende vaststellingen: hoewel er nog enkele verbetertrajecten dienen te worden uitgewerkt inzake onder andere het streven naar een gelijk aantal stagebezoeken, het scheppen van duidelijkheid over het nieuwe concept van de bachelorproef, het uitdragen van realisaties op het vlak van internationalisering en de aandacht voor de werkdruk van het personeel, is de commissie van mening dat heel wat initiatieven al goed lo-

pen en dat er goed over is nagedacht. Zo haalt de commissie het modulaire en samenhangende programma, de doorleefde ervaringsgerichte visie in het programma en de leeromgeving, de ervaringsgerichte werkvormen, de begeleiding van de studenten, de cultuur van zelfreflectie en permanente bijsturing binnen de opleiding, de realisaties rond internationalisering, de betrokkenheid van de stakeholders en het geëngageerde docententeam aan als sterke elementen die deze score onderbouwen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding volop bezig is met het uitwerken van een toetsbeleid, wat deels ook een verantwoordelijkheid is op hogeschoolniveau. De aanzet is volgens de commissie alvast gegeven. De opleiding is zich bewust hoe zij verschillende zaken met betrekking tot het toetsbeleid wil aanpakken. De commissie wil de opleiding aansporen om deel te nemen aan het proces van het uitwerken van dit toetsbeleid – ook op hogeschoolniveau – zodat de visie van de opleiding ook in het toetsbeleid herkenbaar blijft. Verder raadt de commissie de opleiding aan om, wanneer het toetsbeleid op punt staat, dit op te nemen als item in de functioneringsgesprekken, zodat men zicht blijft hebben op de manier waarop elke individuele docent het toetsbeleid implementeert.

Tot nu toe zijn alvast de centrale kwaliteiten van toetsen binnen de opleiding, namelijk validiteit, betrouwbaarheid en transparantie in procedures vastgelegd. Het examenreglement is een uitvoerig document waarin in detail alle regels voor het al dan niet slagen zijn beschreven en dat voorziet in de interne procedures om bezwaar aan te tekenen. De opleiding ontwikkelde in 2012 een toetsmatrix waarin staat beschreven welke toetsvormen gehanteerd worden voor welk opleidingsonderdeel in de drie opleidingsfasen en voor welk leerresultaat. Hierbij wordt rekening gehouden met summatieve en formatieve evaluatie. De commissie is van mening dat de opleiding heeft nagedacht over welke evaluatievorm binnen welk opleidingsonderdeel het meest geschikt is: mondeling examen, schriftelijk examen, opdracht, observatie- of reflectieverslagen, documentatiemap, uitwerken van lesvoorbereidingen, portfolio, praktijktoets of vaardigheidstoets. Volgens de commissie zorgt dit voor een evenwicht in de evaluatievormen en werkt het transparantie in de hand. De validiteit van de examens bestempelen de studenten als in orde, zo vernam de commissie uit

een studententevredenheidsenquête. Ook wat betreft transparantie zijn zij tevreden: in de planning van de toetsen is er reële inspraak van de studenten en de evaluatiecriteria van examens en werkstukken zijn te vinden in de ECTS-fiches of worden op Toledo of in de lessen verduidelijkt.

Met betrekking tot de betrouwbaarheid van de toetsing kan de commissie stellen dat zij duidelijke verbeterleutels heeft ingekeken voor de examens. Aangezien vaak meerdere beoordelaars betrokken zijn, investeert de opleiding ook in overleg tussen de docenten. Modulegroepen met een verantwoordelijke die de leden samenbrengt en over de evaluatie van de modules waakt, is daarbij een voorbeeld dat de commissie waardeert. De opleiding haalde aan plannen te hebben voor de mogelijke oprichting van een toetscommissie die verder het evaluatiebeleid bewaakt. De commissie kan zich hierin vinden en vraagt de opleiding hier werk van te maken.

De beoordeling van de stage gebeurt volgens de commissie op een degelijke manier. Bij de beoordeling zijn vooral de mentoren en de stagebegeleiders vanuit de opleiding betrokken. De mentoren gaven in hun gesprek met de commissie aan vooral de attitudes en de competenties rond de leraar als lid van het schoolteam (functioneel geheel 7) te beoordelen, terwijl de stagebegeleider de competenties en attitudes van de functionele gehelen binnen de opleidingsfasen beoordeelt. Volgens de commissie moet de opleiding er nog meer naartoe werken dat mentor én student meer inspraak krijgen in de beoordeling van de stage. De commissie is wel tevreden dat de beoordelingsprocedure parallel met de ervaringsgerichte opleidingsvisie verloopt. De verwachte competenties mogen verworven worden door ervaringen met zowel falen als succes. Daarbij wordt er gedurende het hele proces veel feedback en ondersteuning gegeven. Het uiteindelijke resultaat van de studenten wordt in samenspraak met het werkveld bepaald en aan de hand van vastgelegde criteria in een docentenvergadering vastgelegd. Drie vragen zijn daarbij belangrijk: waar staat de student inzake zijn competentievorming, is er groei in de competenties te zien, en heeft de student het potentieel om door te blijven groeien? De commissie meent, zoals eerder vermeld, dat de opleiding mag overwegen om een mentorenopleiding te voorzien. Er zijn al mentorenbijeenkomsten die gewaardeerd worden, maar het werkveld is alleszins vragende partij voor een mentorenopleiding. Ook over de beoordeling van buitenlandse stages vernam de commissie positieve geluiden. 60% van de beoordeling stoelt op de reflectieverslagen en de bewijzen die de student uit het buitenland aan de begeleiders van de hogeschool bezorgt. De overige 40% van de beoordeling gebeurt door de lokale mentor in het buitenland.

Gezien het concept van de bachelorproef recent gewijzigd is (zie GKW 2), heeft de opleiding ook gesleuteld aan de beoordeling van de bachelorproef, die nu generiek en in samenspraak met meerdere beoordelaars verloopt. De commissie stelde vast dat de opleiding nieuw opgestelde indicatoren voor de beoordeling van de bachelorproef heeft geformuleerd en deze al eenmaal heeft gebruikt bij de beoordeling. De studenten kennen deze criteria; dit bleek uit de gesprekken die de commissie voerde tijdens het visitatiebezoek. De commissie vraagt de opleiding om deze indicatoren zo snel mogelijk te evalueren en indien nodig bij te sturen. Voor de commissie is de beoordeling van de bachelorproef en het omzetten daarvan in een uiteindelijke score een work in progress dat wel al de juiste richting uitgaat. Een student wordt gescoord op zowel de inhoud van de bachelorproef (door promotor en copromotor) als op het proces (beoordeeld door promotor) en de presentatie (beoordeeld door een jury). De eindscore is dus gebaseerd op meerdere opinies. De commissie vindt het positief dat studenten die voor hun bachelorproef samenwerken op het vlak van inhoud dezelfde score krijgen, maar dat hun eindpunt wel kan variëren naargelang het proces of de presentatie die ze hebben afgelegd. Ook na de deliberatie kan een feedbackgesprek worden aangevraagd met de promotor.

De lijst van de bachelorproeven die de commissie kon inkijken bevat een grote variatie aan onderwerpen, gelinkt aan actuele maatschappelijke thema's, aan behoeftes uit de praktijk van het kleuteronderwijs of aan een verdieping in een specifieke vakinhoud. De studenten vinden de richtlijnen voor het opstellen van de bachelorproef in het document 'Handleiding Bachelorproef'. De link met de beoogde eindcompetenties moeten ze aantonen met een reflectie die ook aan bod komt tijdens de presentatie voor de jury. Bij de ingekeken eindwerken kwam vooral verkennend en ontwerponderzoek aan bod, minder het ontwikkelingsgerichte. Het verband met de functionele gehelen werd waar mogelijk geduid. De commissie beveelt de opleiding aan om in de bachelorproeven ook de link tussen theorie en praktijk niet uit het oog te verliezen. Bij reflectie over het handelen moeten studenten meer gebruik maken van theoretische kaders om het handelen te verbeteren. De commissie stelde bij het analyseren van een aantal ter beschikking gestelde eindwerken met voldoening vast dat ze de toegekende scores in overeenstemming achtte met het bereikte niveau.

De afgestudeerden van de opleiding zijn kleuteronderwijzers die volgens de commissie duidelijk weten wat er van hen verwacht wordt, en die stevig in hun schoenen staan in het werkveld. De commissie is van mening dat de opleiding er in slaagt om de afgestudeerden de betekenisvolle en zelfstandige

kennis- en competentieconstructie die de opleiding beoogt te laten tonen. Ze hoorde dan ook een unanieme waardering voor de opleiding van de studenten, het werkveld en de alumni. Het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de afgestudeerden, en gaf aan dat zij goed voorbereid zijn voor de arbeidsmarkt. Enkelen wensen dat er nog meer werk wordt gemaakt van stages bij 2,5-jarige kleuters aangezien afgestudeerden daar vaak terecht komen, maar zij binnen de opleiding met deze leeftijdsgroep de minste ervaring opgedaan hebben. De alumni zelf voelden zich ook goed voorbereid voor het werkveld, vooral dankzij de zeven weken stage in de derde opleidingsfase. De commissie stelde vast dat er een gunstige en vlotte tewerkstelling is van afgestudeerden. Uit een alumnibevraging van 2012 kwam als resultaat dat 85% van de afstudeerders binnen de drie maanden aan de slag was.

De commissie is tevreden dat de opleiding het doorstroomrendement, het studierendement en de drop-out in de opleiding analyseert en bewaakt. Zij ziet daarin geen sterk afwijkende cijfers. Het studierendement ligt rond de 80% en is vergelijkbaar met het gemiddelde rendement van andere opleidingen Kleuteronderwijs in Vlaanderen. Iets meer studenten dan het Vlaamse gemiddelde studeren binnen de opleiding Kleuteronderwijs in Thomas More Mechelen af binnen de voorziene tijd van drie academiejaren. In het academiejaar 2011-2012 lag dat aantal op 74,5%, wat iets meer is dan het Vlaamse gemiddelde. 23,5% van de afstudeerders doen vier jaar over hun studie, ongeveer 2% studeert af na vijf jaar. De commissie raadt de opleiding aan om ook de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart te brengen, en hierrond gerichtere acties te plannen.

De commissie waardeert dat de opleiding exitgesprekken (bij het opleidingshoofd) verplicht voor die studenten die denken aan afhaken. Dit moet zeker verdergezet worden. Volgens de opleiding zijn de meest voorkomende redenen tot afhaken onderschatting van onvoldoende motivatie voor de studie, het vinden van werk of psychosociale problemen. Het aantal afhakers na één jaar studie fluctueert tussen de 25% en de 34%. In 2010 lag het aantal op ongeveer 26,5%, wat ongeveer 10% lager was dan het Vlaamse gemiddelde.

De commissie heeft vastgesteld dat de aanzetten van het toetsbeleid dat nu verder geïmplementeerd moet worden, alvast de goede richting uitgaan. Samen met de degelijke toetsing van de stage en de nieuwe beoordelingsprocedure van de bachelorproef, de duidelijke verbeterleutels en de werking van modulegroepen die het overzicht bewaken over de beoordeling van de opleidingsonderdelen, heeft dit de commissie aangezet tot het geven van de score 'goed' op deze GKW.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan Thomas More Mechelen, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Maak verder werk van het gereduceerd leerresultatenkader en formuleer hiertoe een duidelijk toekomstperspectief. Beperk de werking van de resonantiegroep hierin niet tot louter informatie verstrekken, maar reflecteer samen op de kwaliteit van de opleiding.
- Leg het opleidingskader ook aan (inter)nationale experts voor, en maak verder werk van een benchmarking.
- Reflecteer samen met meerdere resonantiegroepen uit het brede opleidings- en werkveldgebied over de kwaliteit van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Laat de theoretische kaders van het taalvaardigheidsonderwijs nog explicieter aan bod komen binnen alle opleidingsonderdelen.
- Breng het 'leren omgaan met reële inclusie in de huidige kleuterschool' nog explicieter aan bod in het theoretische aanbod en in de stages.
- Bereid studenten nog concreter voor op communicatie met ouders en partners over zowel kleuters met algemene zorgvragen als over kleuters met specifieke zorgvragen.
- Werk de leerlijn ICT verder uit met aandacht voor implementatie naar docenten, studenten en de klaspraktijk toe.
- Blijf aandacht schenken aan het doelgericht werken van studenten. Wijs studenten de weg naar alle leerplannen en onderzoek de mogelijkheden om deze vlotter (eventueel digitaal) ter beschikking te stellen.
- Investeer verder in de inrichting van een kleuteronderwijslabo en van specifiek op kleuteronderwijs gerichte praktijklokalen.
- Denk verder na over de reflectielijn en werk deze verder uit. Ga op zoek naar alternatieve reflectievormen als aanvulling op schriftelijke reflecties.
- Overweeg, naast intervisiemomenten, het inrichten van meer mentorenvorming en -ondersteuning.
- Maak snel werk van het duidelijk vastleggen en evalueren van het nieuwe bachelorproefconcept. Zet het initiatief verder om seminars te organiseren over de bachelorproef en over onderzoeksvaardigheden.
- Maak de hoeveelheid tijd voor eindwerkbegeleiding zichtbaarder in de taakstelling van de docenten.

- Leg de ontwikkelingen op het gebied van internationalisering verder vast en draag ze uit. Expliciteer de meerwaarde van de internationale stages voor de competentieontwikkeling van de betrokken student en voor de opleiding.
- Neem de spreiding van de taakbelasting van het personeel kritisch onder de loep en blijf maatregelen nemen om de werkdruk te verlagen. Tracht een evenwicht te vinden tussen de inspanningen die van het personeel gevraagd worden en de in het team aanwezige deskundigheden.
- Behoud de leergemeenschappen binnen het team om na te denken en te discussiëren over de visie van de opleiding en om deze bij nieuwe collega's te introduceren.
- Zet het initiatief van docentenstages verder en breid het uit.
- Overweeg om een persoonlijk ontwikkelingsplan voor professionalisering van het personeel te voorzien.
- Werk het beleidskader in verband met functioneren, professionalisering en evaluatie van het personeel verder uit.
- Maak de leeropbrengst van het ondernomen onderzoek duidelijker en betrek de studenten meer bij onderzoek.
- Leg de opleidingsplannen, de verbeteracties en het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding ook vast in een visietekst.
- Optimaliseer de organisatie van de opleiding eens de nieuwe structuur van de hogeschool en de opleiding volledig op punt staat.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Maak werk van de verdere uitwerking, de implementatie en de evaluatie van het toetsbeleid.
- Werk toe naar nog meer inspraak van de mentoren en de studenten bij de beoordeling van de stage.
- Evalueer de nieuwe beoordelingscriteria van de bachelorproef en stuur bij indien nodig.
- Besteed in de professionele bachelorproef meer aandacht aan de wisselwerking tussen theorie en praktijk. Bij reflectie over het handelen moeten studenten meer gebruik maken van theoretische kaders om het handelen te verbeteren.
- Breng de slaagkansen van allochtone studenten meer in kaart en verrich hierrond concrete acties.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Jacques (Jacky) Langers heeft jarenlange ervaring in het onderwijs opgebouwd. Hij heeft in zijn carrière verschillende functies bekleed, waaronder die van onderwijzer, taakleraar, directeur van een basisschool, pedagogisch medewerker afdeling onderwijsorganisatie GO! onderwijs en pedagogisch adviseur basisonderwijs. De heer Langers is sinds 2009 met pensioen en blijft zich inzetten voor en bekommeren om het onderwijs. Hij is onder meer medeorganisator en lesgever voor de directeursopleiding, lid van de leerplancommissie lichamelijke opvoeding basisonderwijs en als 'centrale mentor' belast met het coördineren van de begeleiding en coaching van 'lokale mentoren' die in de scholengroepen ingezet worden bij de inservicetraining van startende directeurs basisonderwijs in het kader van de opleiding directeurs georganiseerd door GO! Academie.

Lieve Machiels startte haar carrière als kleuteronderwijzer. Nadien bekleedde zij verschillende functies als pedagogisch begeleider en adviseur voor het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO) in de provincie Limburg. Zij was vanaf 1989 ook gastdocent aan de Limburgse School voor Pedagogische Wetenschappen (DHOS) en van 1989 tot 1995 aan de Turnhoutse School voor Pedagogische Wetenschappen (DHOS) voor de cursus 'Algemene didactiek en methodiek van de kleuterschool'. Vanaf 2010 tot heden is zij directeur en moduleverantwoordelijke aan de Limburgse School voor Pedagogische Wetenschappen. Zij is verantwoordelijk voor de modules 'Over onderwijs' en 'In gesprek gaan met onderwijsverantwoordelijken'. Sinds september 2011 is zij met pensioen als pedagogisch adviseur en hoofdbegeleider van de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst Basisonderwijs te Hasselt.

Gerda Calders is opgeleid tot onderwijzeres voor het lager onderwijs. Zij heeft jarenlang lesgegeven als onderwijzer in het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf 1995 tot 2003 was zij directeur basisonderwijs in het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap te Brussel. Sinds 2003 is zij Coördinerend Directeur Basisonderwijs van de Scholengemeenschappen Brusselia (schoolvrij). Daarnaast maakt zij deel uit van verschillende raden en adviescommissies. Zo is zij onder andere stichtend lid van het Stimulerend Meertalig Onderwijs Brussel (STIMOB), lid van het dagelijks bestuur van de Scholengroep Brussel, bestuurslid van VIRBO (Vereniging Inrichtingshoofden Basisonderwijs GO!), oprichter en bestuurslid van GIBBON (Gemeenschapsinitiatief Brusselse Buitenschoolse Opvang in het Nederlands), lid van de werkgroepen Onderwijs en Taskforce Capaciteit van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), lid van de adviesraad basisonderwijs van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en lid van de Algemene Raad van de Vlor.

Els Alberts heeft een opleiding tot kleuterleidster genoten in Rotterdam; gevolgd door een studie kleuterpedagogiek, waarna zij de tweedegraads en eerstegraads bevoegdheid haalde voor het lesgeven in het vak pedagogiek, bij de Nutsacademie in Rotterdam. Aan de Universiteit van Utrecht behaalde zij vervolgens het doctoraal examen in de Pedagogische wetenschappen. Na negen jaar ervaring in het kleuteronderwijs, werd zij docent pedagogiek en didactiek aan de opleiding voor kleuterleidsters te Rotterdam en vervolgens werd zij aangesteld als docent pedagogiek aan de PABO (Pedagogische Academie Basisonderwijs) aan de Hogeschool Rotterdam. Van 1990 tot 1995 was zij opleidingsdirecteur van Pabo- Dordrecht en van 1995 tot 2004 was zij directeur van de Pabo Rotterdam en Pabo Dordrecht, beide inmiddels onderdeel van Hogeschool Rotterdam, waar zij verantwoordelijk was voor het werkstelliging van de afstemming in visie en de samenwerking tussen beide instituten. Tussen 2004 en 2009 waren haar werkzaamheden gericht op de ontwikkeling en uitvoering van een specialisatie voor interne cultuurcoördinator basisonderwijs. Na haar pensioen in 2009 is zij actief gebleven op het terrein van cultuureducatie en heeft zich ontwikkeld als expert op gebied van kwaliteitszorg. Zij is van 2010 tot heden zelfstandig adviseur kwaliteitszorg waar ze ondersteuning geeft bij de verbetering van kwaliteitszorg bij diverse vormen van onderwijs.

Gaya Van Dijck volgt momenteel de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Leuven. Hiervoor behaalde zij een diploma van Jeugd- en gehandicaptenzorg in het middelbaar onderwijs. In haar vrije tijd is zij onder meer betrokken als vrijwilliger bij Koning Kevin (zomervakanties voor kinderen en jongeren) en bij Kazou (zomervakanties voor kinderen en jongeren met een beperking) en is zij leidster bij de jeugdvereniging Chiro Ekeren-Donk.

Lynn Dekeyser volgt momenteel de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg. Voorafgaand volgde ze twee jaar de opleiding Bachelor in het onderwijs: Lager onderwijs aan dezelfde instelling. Naast haar studies is ze betrokken bij vzw Speelpleinwerking De Saviaantjes Bocholt waarvan 4 jaar als hoofdanimator en effectief bestuurslid. Sinds 2009 geeft ze hulpmuncursussen binnen deze vereniging.

